

ΑΧΑΪΚΑ

ΓΡΑΜΜΑΤΑ - ΕΠΙΣΤΗΜΑΙ - ΤΕΧΝΑΙ
ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΚΩΝΣΤ. Ν. ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΟΥ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ:

- ΚΛ. ΠΑΡΑΣΧΟΥ Στίχοι γιά μιὰ Γυναίκα (ποίημα).
- ΣΤ. ΘΩΜΟΠΟΥΛΟΥ Ἡ Χαλανδρίτσα.
- ΚΡ. ΔΑΝΗΛΟΥ Μνημόσυνο (ποίημα):
- ΑΝ. ΔΡΙΒΑ Συνομιλία μὲ τὸν ἑαυτὸ μας.
- ΟΒΙΔΙΟΥ Παλλάδα κι' Ἀράχνη (μετ. Μιχ. Πετρίδη).
- ΛΕΩΝ. ΖΩΗ Ἐγγραφα ἐκ Πατρῶν ἀνέκδοτα.
- Τ. ΔΟΞΑ Ἐνα σπῆτι ψηλὸ (ποίημα).
- ΚΡ. ΔΑΝΗΛΟΥ Ὁ Ἀκατάδεχτος (διήγημα).
- ΚΛ. ΜΙΜΙΚΟΥ Ἡ κόρη τοῦ Κήπου (ποίημα).
- ΝΙΝΟΝ ΤΣΑΜΑΔΟΥ Guillaume Apollinaire (μὲ λέτη).
- Χ. ΚΑΚΟΥΡΗ Τὸ σατυρικὸν πνεῦμα τῶν Κεφαλλήνων.
- ΑΧΑΙΟΥ Ἐλεγεῖο (ποίημα).
- Π. ΧΡΟΝΟΠΟΥΛΟΥ Ὁ θρῆνος τοῦ Δαυὶδ (ποίημα).
- ΓΙΑΝΝΗ ΓΚΟΥΡΑ Διαβάζοντας...
- ΤΟ ΤΡΙΜΗΝΟΝ Εὐχαριστίες. Ἡ Κριτικὴ τοῦ βιβλίου. Ο mores! Ἐφημερίδες καὶ περιοδικὰ.

ἜΤΟΣ Α. ΑΡΙΘΜΟΣ 2
ΤΟ ΤΕΥΧΟΣ ΔΡΧ. 8

ΠΑΤΡΑΙ
ΙΟΥΝΙΟΣ 1937

“ΑΧΑΪΚΑ”

ΓΡΑΜΜΑΤΑ - ΕΠΙΣΤΗΜΑΙ - ΤΕΧΝΑΙ

ΤΡΙΜΗΝΙΑΙΟΝ ΦΥΛΛΟΝ

ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ ΕΝ ΠΑΤΡΑΙΣ

ΣΥΝΔΡΟΜΗ ΕΤΗΣΙΑ ΔΡΧ. 30

ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ ΔΟΛ. 1

Προπληρωτέαι

ΤΙΜΗ ΤΕΥΧΟΥ ΔΡΧ. 8

Ἀλληλογραφία, ἐμβάσματα, ἀποστολαὶ

κ. Κ. Ν. Τριανταφύλλου

Πάτρας

ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΑ

Α. ΚΟΥΛΟΥΜΠΗ ΠΑΤΡΑΙ

ΑΧΑΪΚΑ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ : Κ. ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΟΥ

ΕΤΟΣ Α΄ ΑΡΙΘ. 2 - ΠΑΤΡΑΙ, ΙΟΥΝΙΟΣ 1937

ΣΤΙΧΟΙ ΓΙΑ ΜΙΑ ΓΥΝΑΙΚΑ

Μακρὰ ἀπὸ μένα τώρα πιά ὄλ' αὐτά. Φεύγει ὁ χειμῶνας.
Οἱ πρῶτες κιάλα ἀρχίνησαν χλιαρὲς ἡμέρες τοῦ Μαρτιοῦ.
Κορίτσια σὲ προσήλια μέρη καθισμένα σιγοτραγουδοῦνε·
Γεμίζουν ἴσκιους γαλανοὺς οἱ δρόμοι οἱ ἔρημικοί.
Ἔρχεται ἡ ἄνοιξη· θάρθης, χρυσό, λαμπρό μου καλοκαίρι,
Στὰ δάση, ἀργὰ βραδυάσματα γαλάζια, θάρθετε ξανά,
Σὲ θάλασσες καὶ σ' ἀμμουδιές, φεγγάρια, θ' ἀπλωθῆτε,
Αὔρα (ἀπὸ ποῦ φτασμένη;) θὰ δροσολογήσης τὴν ψυχὴ.
Γνώριμος τόπος μαγικὸς ξανά θὰ γίνεῖ ὁ κόσμος,
Σὰν τὴ μεγάλη φωτεινὴ κάμαρα ποῦ ἔπαιζα παιδί.

ΚΛΕΩΝ ΠΑΡΑΣΧΟΣ

Η ΧΑΛΑΝΔΡΙΤΣΑ

Μετὰ πάροδον τεσσαράκοντα ἐτῶν ἐπεσκέφθην πέρυσι κατ' Αὐγουστον μῆνα τὴν τέσσαρας ὥρας πεζῆ καὶ δύο δι' αὐτοκινήτου ἀπέχουσαν τῆς πόλεως τῶν Πατρῶν κόμην Χαλανδρίτσαν, ἀριθμοῦσαν κατὰ τὴν ἀπογραφὴν πληθυσμοῦ τοῦ ἔτους 1920 κατοίκους 978. Αὕτη κεῖται εἰς ὕψος ὑπὲρ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης 334 μέτρων καὶ κάτωθι τῶν ΝΑ. προβούτων τοῦ ὄρους Παναχαϊκοῦ, μεταξὺ τοῦ 22ου καὶ 23ου χιλιομέτρου τῆς ἀπὸ Πατρῶν εἰς Καλάβρυτα ἀγούσης ὁδοῦ, κατασκευασθείσης ἐν ἔτει 1881. Εἰς δὲ τὴν θέσιν «Ἅγιος Βασίλειος», κειμένης κάτωθεν σειρᾶς λοφίσκων καλουμένης Τρουμπῆς (πρῶθ. προφανῶς ἐκ τοῦ τύμβος) δεξιὰ τῆς ἀπὸ Πατρῶν ὁδοῦ, ἐνεργήσας ἀνασκαφὰς κατὰ τὰ ἔτη 1928—1930 ὁ φίλτατος Ἐφορος τῶν Ἀρχαιοτήτων κ. Νικόλαος Κυπαρίσσης, ἀνεῦρε Μυκηναϊκῆς ἐποχῆς τάφους, ἐν οἷς σκελετοί, πολλὰ πολύτιμα ἀγγεῖα διαφόρων σχημάτων καὶ λοιπὰ κτερίσματα. Ταῦτα πάντα λεπτομερῶς καὶ μετ' εἰκόνων ἐδημοσίευσεν ὁ κ. Κυπαρίσσης εἰς τὰ πρακτικὰ τῆς ἐν Ἀθῆναις Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρίας τῶν ἐτῶν 1928—1930.

Ἡ Χαλανδρίτσα, πρωτεύουσα τοῦ τέως δήμου Φαρῶν καὶ ἤδη κοινότης, ἔχει καὶ αὐτὴ τὴν ἱστορίαν της καὶ μάλιστα ἱστορίαν ἔνδοξον, ἀναγομένην εἰς τοὺς Φραγκικοὺς ἰδίως χρόνους (1205—1430) κατὰ τὰ χρονικὰ τοῦ Μορέως, καθότι πρὸ τῆς Φραγκικῆς ἐποχῆς παρ' οὐδενὸς συγγραφέως ἀναφέρεται. Πότε ἐκτίσθη καὶ τίς ὁ κτίτωρ αὐτῆς ἀγνοοῦμεν πάντως ὁμως κατὰ τὸν μεσαίωνα καὶ ἴσως κατὰ τὸν Θ' ἢ Ι' μ. Χ. αἰῶνα, ὡς τεκμηριοῦμεν ἐκ τινων σποράδην ἐρειπίων Βυζαντινῶν ναυδριῶν καὶ οὐχὶ, ὡς ἐσφαλμένως ἀναφέρουσιν τινές, ἀφορηθέντες ἐκ τῶν χρονικῶν τοῦ Μορέως, ὅτι τὴν Χαλανδρίτσαν ἐκτίσεν ὁ πρῶτος βαρῶνος αὐτῆς, ὁ ἐκ Βουργουνδίας τῆς Γαλλίας Ὀδεβέρτος Δέλλα Τρεμούλλ (κοιν. Τάρομouλας) ἐν ἔτει 1209. Πίνακα λεπτομερῆ τῶν βαρῶνων Χαλανδρίτσης, ἐδημοσίευσεν ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς πόλεως Πατρῶν (ἐν Ἀθῆναις 1888, σ. 312—313). Εἰσὶ δὲ οὗτοι οἱ ἐκ τοῦ ἐπιφανοῦς Γαλλικοῦ οἴκου τῶν Della Trémoille, τοὺς ὁποίους ἔλλείπει ἀρρένων διαδόχων, διεδέχθησαν οἱ Γενουήσιοι, ἐκ τοῦ ἐπίσης ἐπισημοῦ οἴκου τῶν Ζαχαρία, οἵτινες ἐπὶ μακρὸν χρόνον διάστημα (1319—1430), σπουδαιότατον διεδραμάτισαν πρόσωπον ἐν τῇ καθόλου ἱστορίᾳ τῆς Πελοποννήσου καὶ τῶν ὁποίων πρῶτος βαρῶνος ἀναγράφεται ὁ Μαρτίνος Ζαχαρίας (1319) ἐκ τῶν δυναστῶν τοῦ Ἀρχιπελάγους, ὅστις νυμφευθεὶς ἐγγονὴν τοῦ Ὀδεβέρτου Δέλλα Τρεμούλλ, ἀγνώστου ἡμῖν ὀνόματος καὶ κληρονόμον αὐτοῦ, ἔλαβε λόγῳ προικὸς τὴν βαρωναίαν Χαλανδρίτσης, ἧς τελευταῖος βαρῶνος ἄμα δὲ καὶ τελευταῖος Φράγκος ἡγεμὸν τοῦ Μορέως ἐγένετο ὁ Κεντυρίων Β' Ζαχαρίας, ἐκθρονισθεὶς ὑπὸ τῶν Παλαιολόγων ἐν ἔτει 1430.

Περὶ δὲ τοῦ ἐτύμου τοῦ ὀνόματος Χαλανδρίτσα, αἰ γινώμαι τῶν ὀλίγων περὶ αὐτῆς γραψάντων, δίστανται καὶ ὁ μὲν περιηγητῆς

Πουκβίλλ ἐν τῷ Voyage de la Grèce, T. I. p. 389 ἐπιπολαίως ἐτυμολογεῖ ἐκ τοῦ «χαλασμένη Τριταία»!! ὁ δὲ μακαρίτης συμπολίτης ἡμῶν Χρήστος Π. Κορύλλος ἱατρός ἐν τῇ πεζοπορίᾳ του ἀπὸ Πατρῶν εἰς Τρίπολιν ἐν ἔτει 1890 σελ. 3, ὅτι «δι' ἔλλειψιν ἀερισμοῦ ἐπαρκοῦς καὶ ἠλιασμοῦ οἱ ἄνθρωποι καθίσταντο ἰδρωπικοὶ καὶ καχέκται, ἐνωρὶς δὲ ἀπέθνησκον τούτου ἕνεκα τὸ χωρίον ἐκλήθη Χαλανδρίτσα, διότι ἔχ α λ ο ὕ σ ε τ ο ὕ ς ἄ ν δ ρ α ς ὁ ἐκ τοῦ πρὸς ἀνατολὰς τῆς Χαλανδρίτσης Ὀλενοῦ πνέων ψυχρότατος κατὰ τὸν χειμῶνα ἄνεμος καλούμενος Χαλανδρίτσας». Τέλος ὁ ἐκ Χαλανδρίτσης ἀοίδιμος Παπᾶ Κώστας Σπηλιωτόπουλος, ἐπὶ πολλὰ ἔτη διατελέσας ἱερεὺς τοῦ ἐν Πάτραις μητροπολιτικοῦ ναοῦ τοῦ Εὐαγγελισμοῦ τῆς Θεοτόκου, ἔλεγεν ὅτι, κατὰ τινὰ παράδοσιν, αὐτόθι «ἐχάλασαν Ἀιδρίτσαν», διαβόητον ληστήν, ἐξ' οὗ τὸ ὄνομα τῇ κόμῃ ἐδόθη. Πάντα τ' ἀνωτέρω ἀπορριπτέα εἰσὶ κατόπιν ὅσων ἔγραψεν ὁ ἐν τῷ Ἐθνικῷ καὶ Καποδιστριακῷ Πανεπιστημίῳ Καθηγητῆς καὶ Ἀκαδημαϊκὸς κ. Κ. Ι. Ἄμαντος, ἐν τῷ περιοδικῷ Ἀθηνᾶ τόμ. 27 τοῦ ἔτους 1925 «Συμβολὴ εἰς τὸ τοπωνυμικὸν τῆς Χίου» σελ. 39-40. Καθαρῶς μεσαιωνικόν, λέγει, εἶναι τὸ ὄνομα Χάλανδρα, ὅπερ ἀπαντᾷ τρίς ἐν Χίῳ (χωρίον, μοναστήριον καλογραῖων, ἐκκλησία). Ἐπάγεται δὲ πολλὰς συγγραφέων μαρτυρίας. Χαλάδριον καὶ Χαράδριον εἶναι ἡ κλίνη, ἔπειτα ἡ μοναχικὴ καλύβη, μοναχικὸς κοιτῶν. Ὅρα Δουκαγγίου γλωσσάριον ἐν λέξει Χαλάνδριον. Τὴν ἔννοιαν τῆς καλύβης λησμονηθεῖσιν σήμερον εἶχον τὰ Χάλανδρα τῆς Χίου καὶ τῆς Λέσβου, ὅπως καὶ τὸ Χαλάνδρι τῆς Ἀττικῆς καὶ ἡ Χαλανδρίτσα τῆς Ἀχαΐας καὶ ἡ Χαλανδριανὴ τῆς Σύρου, ἐκκλησία τοῦ Χαλανδριοῦ. Πρβλ. E. A. Sophocles Greek Lexicon etc. ἐν λέξει Χαλάνδριον καὶ τὰ τοῦ κ. Ἰωάννου Σαρρῆ, Τοπωνύμια τῆς Ἀττικῆς ἐν περιοδικῷ Ἀθηνᾶ τοῦ 1928 τόμ. 40 σελ. 128, Χαλάνδρι, Χαλάνδρα, Χαλανδρίτσα. Προσεπιμετρεῖ δὲ τοῖς ὑπὸ τοῦ κ. Κ. Ἀμάντου ἀνωτέρω εἰρημένους καὶ ἡ αἰσθητῶς ἀπαντῶσα πλειθὺς ἐρειπίων ἐκκλησιῶν. Λέγεται ὅτι ἐν Χαλανδρίττῃ ἦτο μονύδριον, τιμώμενον ἐπ' ὀνόματι τοῦ Ἁγίου Νικολάου καὶ περὶ αὐτοῦ πλειότεροι ναοὶ Ὁ περιηγητῆς Πουκβίλλ (T. IV p. 390) ἀναφέρει ὅτι ἡ Χαλανδρίτσα τὸ πάλαι εἶχεν ἐξήκοντα ἐκκλησίας! ὁμοίως κατὰ τὸ σχέδιον πρὸς ἐκείνας τῶν Ἰονίων νήσων. Ἀλλ' ἐκ τῶν διασφωμένων, δύο εἰσὶ πολλοῦ λόγου ἄξια. Πρώτη ἡ τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου, ἧς τὰ κεραμεικὰ εὐτυχῶς διατηρήθησαν ἀνέπαφα καὶ ἐκ τινος ἐπιγραφῆς ἐντετειχισμένης ἐπὶ τῆς μεσημβρινῆς θύρας αὐτῆς καὶ διασφωζούσης μόνον τὰ γράμματα ΑΡ, εἰκάζουσιν, ὅτι ἐκτίσθη κατὰ τὸ ἔτος 1100· καὶ δευτέρα ἡ ἐκκλησία τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου.

Περὶ τῆς ὠραίας ταύτης βυζαντινῆς ἐκκλησίας ὁ ἀλήστου μνήμης πολυμαθὴς ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ καθηγητῆς τῆς Δημοσιονομίας Ἄνδρ. Α. Ἀνδρεάδης ἐν τῷ προλόγῳ τῆς ἐκδόσεως τῶν ἔργων τοῦ Ἐμμ. Ροῦίδου (τομ. α' σελ. ιδ') ἐν Ἀθῆναις 1911 ἀναφέρει τὰ ἐξῆς: «ἡ μονὴ ἦν ἐκτίσθη οἱ Ροῦίδιδες φέρει τὸ ὄνομα Χαλανδρίτσα, οὗ κατὰ

Εὐστράτιον Ροΐδην μόνη ἐξήγησις εἶναι ὅτι ἐλήφθη ἐκ τῆς οὐχὶ μακρὰν τῆς Γαστούνης κειμένης κωμοπόλεως Χαλανδρίτσας, ὁ ναὸς τῆς ὁποίας τόσης ἀπήλαυε φήμης κατὰ τὸν Buchon. Εἰς τὴν Παναγίαν Χαλανδρίτσαν ἀποδίδει ἡ Χιακὴ παρὰδοσις διάφορα θαύματα· ἐλέγετο δὲ μεταξὺ τῶν ἄλλων ὅτι, ὅτε ὁ Χατζῆς Σταμάτιος Ροΐδης ἤρχισε νὰ κτίσῃ τὸ μοναστήριον, ἡ Παναγία ἐφανισθεῖσα εἰς τὸν ἀρχιτέκτονα τῷ ὑπέδειξε ποῖον σχέδιον, **πο λ ὺ μ ε γ α λ ο π ρ ε π ἔ σ τ ε ρ ο ν** τοῦ παλαιοῦ ἔδει νὰ ἀκολοιθῆσῃ. (*)

Ἄπορόν μοι φαίνεται ἀλλὰ καὶ εὐχάριστον, ὅτι δὲν ἐπῆλθεν εἰς τὴν διάνοιαν κοινοτάρχου ἢ τινος ἄλλου τῶν λεγομένων διανοουμένων, ἢ ἀλλαγὴ τοῦ ὀνόματος **Χ α λ α ν δ ρ ῖ τ σ α** δι' ἄλλον· πρὸ παντὸς δὲ διὰ τοῦ ὀνόματος Φαραί, ἀρχαίας πόλεως οὐ μακρὰν τῆς Χαλανδρίτσας κειμένης καὶ τῆς ὁποίας ἐρείπια σώζονται παρὰ τὸ χωρίον Πρέβεδος. Πῶς δὲν ἐξέλαβον τὸ ὄνομα Χαλανδρίτσα ὡς Σλαβικόν, κατὰ τὴν κρατοῦσαν συνήθειαν δι' ὀνομαστικῶν ὀνομα, οὗ ἀγνοεῖται τὸ ἔτυμον, ἢ Ἀλβανικόν, ὡς ὁ ἀείμνηστος Σπῦρος Π. Λάμπρος τὸ ὄνομα Χαλάνδριον καὶ Χαλανδρίτσα ἀναφέρει εἰς τὴν ἐπετηρίδα τοῦ ἐν Ἀθήναις Φιλολογικοῦ συλλόγου Παρνασσοῦ τοῦ ἔτους 1896 σελ. 166 ; Μετ' ἄλλων κωμῶν καὶ ἡ γηραιὰ Μέντσενα, κροσφιλὲς ἠβητήριον τῶν τῆς βαρωνείας Χαλανδρίτσας νεαρῶν ἵπποτων, τὴν ὁποίαν καὶ γὰρ κατὰ τοὺς νεανικούς μου χρόνους πολλὰκις ἐπεσκέφθην καὶ λαμπρὰς ἀπεκόμισα ἀναμνήσεις διὰ τε τὸ γραφικὸν καὶ περιόρουν αὐτῆς, ἐπέπρωτο ἐν ταῖς ἡμέραις ἡμῶν ἀστόχως νὰ ἀναβαπτισθῆ εἰς **Π λ α τ α ν ὀ β ρ υ σ ι ν**. Λέγω ἀστόχως διότι, ὅπου ῥέουσιν ἀφθονα καὶ ἀέννα ὕδατα, γενικῶς παρατηρεῖται, ὅτι αἱ ὑδροχαρεῖς καὶ αἰωνόβιοι πλάτανοι, αὐτοφυεῖς τὸ πλεῖστον τυγχάνουσι καὶ σὺν τῷ μακρῷ χρόνῳ γιγαντιῶν ἀμφιλαφεῖς· ἐντὸς δὲ τῶν εὐρυχώρων ἐνίοτε χημαρῶν αὐτῶν, ἐνιαχοῦ ἔχουσιν οἱ ἐγγῶριοι κατασκευάσει καὶ ναῖσκους.

Κατὰ τὴν περυσινήν ἐκ Χαλανδρίτσας ἀναχώρησίν μου ἔστρεψα τὰ βλέμματα καὶ συμπαθῶς ἠτένισα καὶ ἐχαιρέτισα καὶ τὸν ἔνδοξον πύργον, ὃν ὁ Buchon ἐσφαλμένως καλεῖ φρούριον τῶν Δέλλα Τρεμούιλλ καὶ λύπην ἠσθάνθη διὰ τὴν οἰκτρὰν αὐτοῦ περιπέτειαν καὶ ταπείνωσιν. Ὁ πύργος οὗτος ὁ γενόμενος φεῦ! ἄφρονος μάρτυς, ἐρώτων, ἀγώνων καὶ κατορθωμάτων τῶν εὐκλεῶν τῆ Χαλανδρίτσας βαρῶνων, κατὰ τὴν περὶ τῆς κτήσεως αὐτοῦ ἔριν μεταξὺ τῶν εὐπατριδῶν Ἀσημάκη Σ. Χαραλάμπη καὶ Γεωργίου Μ. Ρούφου, περιῆλθεν εἰς τὸν δεύτερον, ὅστις ἐνῶ ἐσκέπτετο νὰ ἐπισκευάσῃ αὐτὸν πρὸς ἰδίαν θερινὴν οἴκησιν, μετέβαλεν ἔπειτα γνώμην καὶ ἐπώλησεν ἀντὶ εὐτελοῦς τιμήματος εἰς τινὰ ἐγγῶριον, συμπληρώσαντα

(*) Οἱ Ροῖδαι κατήγοντο ἐξ Ἀθηνῶν, ἐνθα εἶχον καὶ κτητορικὴν ἐκκλησίαν φέρουσαν δρομικὸν τύπον· τὴν Παναγίαν Χρυσοροΐδαινα. Ἐκπατρισθέντες μετέβησαν εἰς Ζάκυνθον καὶ Χίον. Ἀνοδρομάρη (Δ. Καμπούρογλου) τὰ Βυζαντινὰ ἀπομεινάρια ἐν ἐφημερίδι Ἀθηνῶν Ἐστία τῆς 11 Ἀπριλίου 1937.

τὸ ἔργον τῆς καταστροφῆς. Πρὸς νότον τοῦ πύργου θέσις τις καλεῖται «ἀχούρια» δηλούσης προφανῶς τῆς ὀνομασίας ὅτι ἐκεῖ ἔκειντο οἱ σταῦλοι τῶν βαρῶνων. Ἄπασα δὲ ἡ πρὸ τοῦ χωρίου μικρὰ ἀλλ' εὐφορος πεδιάς, καταρδεύεται ὑπὸ τοῦ ποταμοῦ Πείρου (Καμενίτσας) καὶ τοῦ ἐν τῷ χωρίῳ ἀναβλύζοντος **Κ ε φ α λ α ρ ῖ ο υ**. Τέλος οἱ παρ' Ὀμήρῳ κίρκοι (Ἰλ. Ρ. 757, Ὀδυσ. Ν. 87 κοιν. κερκινέζια) οἱ ἄλλοτε αὐτόθι περιιπτάμενοι πολυπληθεῖς, λίαν δ' εὐεργετικοὶ εἰς τὴν γεωργίαν ἔνεκα τῆς ὑπ' αὐτῶν πρὸς τροφήν ἐξολοθρεύσεως τῶν ἐπιβλαβῶν ἐντόμων, αἰσθητῶς ἀπὸ πολλοῦ, ὡς ἐπληροφόρηθη, ἠλαττώθησαν.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 24 Μαΐου 1937

ΣΤΕΦΑΝΟΣ Ν. ΘΩΜΟΠΟΥΛΟΣ

ΜΝΗΜΟΣΥΝΟ

Ἐπέθανε ἡ Μιμῆ· καὶ οβύσανε μαζῆ της
ἢ λίγες ἢ ἀνάμνησες ποὺ μ' ἄφησε οἱ ὠχρές,
τὰ γέλοια της, τὰ δάκρυα της, τὸ ράθυμο κορμὶ της
καὶ ἡ ματιές της οἱ νωθρές.

Ἐπέθανε ἡ Μιμῆ· Καὶ τώρα ποὺ δὲν ζοῦσε
γυρμένος στὸ προσκέφαλο ποὺ ἀκούει σκυθρωπὸ
τῆς λέω τὰ λόγια τὰ γλυκὰ ποὺ κάποτε ζητοῦσε
καὶ δὲν μποροῦσα νὰ τὰ εἰπῶ.

ΚΡΑΤΗΣ ΔΑΝΗΛΟΣ

ΣΥΝΟΜΙΛΙΑ ΜΕ ΤΟΝ ΕΑΥΤΟ ΜΑΣ

“Ελα, ξημέρωμα, τρυφερό απαλώγατο χάδι, ροδόφυλλο της Ἀττικής, ἐσὺ ἢ χρυσὴ ἀνατολὴ τῆς ζωῆς μας. Ἡ νύχτα μᾶς ἔχει κουράσει, ἢ ἀβέβαιη αὐτὴ περιπλάνηση ἀπὸ σκιά σὲ σκιά. Σὰν ἄνθρωποι ποὺ δὲ χορτάσανε παρὰ μὲ λίγα ξερὰ χόρτα—βότανα κι’ αὐτὰ πικρά—διατηρήσαμε τὸ πάθος ἀκαταμάχητο, δραστήριο, τὴν ἐλπίδα πὼς θὰ χορτάσουμε μιὰ μέρα, ἀλλὰ μὲ χόρτα ὄχι πικρά!

Ἡ λόγχη ἔχει τρυπήσει τὴν καρδιά μας, ἀλλὰ δὲν τὴ νέκρωσε. Εἶν’ ἢ πληγὴ ἀκόμη νωπὴ, ἀλλὰ τὸ θάρρος, τὰ νεύρα, δὲν ἔχουν παραλύσει. Δίχως φάρμακο, θεραπεία, στοργὴ ἢ ἀφοσίωση, μονάχοι ὅπως καὶ τὰ ζῶα, θεραπεύουμε τὴν πληγὴ μας. Λαβωμένοι ἀλλὰ ζωντανοί, κτυπημένοι ἀλλὰ εὐκίνητοι καὶ ζωηροί, ὑπερπηδάμε τὴν τάφρο—βέβαιο σύνορο γιὰ πτώματα.

Βιβλίο, ἀγαπημένο, ὅπως οἱ ἄλλοι ἀγάπησαν τὸ σῶμα. Μαρτυρικὴ μου ἀγάπη ποῖος μᾶς ἔχει ἐνώσει; Σ’ ἔχω πάντα μαζί μου κοντά μου, ὅπως τὰ ροῦχα τὸ σῶμα. Ὁ ὕπνος, μοῦ συνεχίζει τίς σελίδες σου τὰ ὄνειρά σου. Πότε θὰ τελειώσεις; “Ὅχι” δὲ θὰ τελειώσεις. Εἶσαι ἀτέλειωτο, ἀπροσμέτρητο, ἢ θάλασσα μετριέται; Εἶσαι ἢ θάλασσα, ὅταν φουσκώνει καὶ κύματα καταποντίζουν τὸ πέλαγος, ἢ ὅταν τίς ἤρεμες ὄρες ἀκίνητὴ σὰ φωτεινὸς οὐρανὸς δίκος μας.

Διαβάζω κάποιον βιβλίο. Ἔχω φθάσει σχεδὸν στὸ τέλος του. Ζῶ δυὸ μέρες τώρα ἔξω ἀπὸ τὸν ἑαυτὸ μου. Αὐριο θὰ τῶχω τελειώσει. Θὰ ξέρω τὴν πλοκὴ του, ἀλλὰ θὰ χάσω τὸ συγγραφέα του. Τὰ γεγονότα, οἱ λεπτομέρειες, ἢ ἀνάλυση τόσων αἰσθημάτων, τὸ σύμπλεγμα μιᾶς δυνατῆς φαντασίας, ποὺ δὲ λείει ψέμματα παρὰ τὴν ἀλήθεια ἔτσι ὅπως τὴν ἔζησε δημιουργικὰ μέσα της—θὰ γίνεῖ παρελθόν. Τί μένει; “Ἐνας ἰσχυρὸς κλωνισμὸς, ἢ αὐτοσυγκέντρωση, τὸ μυστικὸ τῆς τέχνης.

Πάνω σ’ αἱ χέρια μου αὐτὰ τὰ ὠχρά, μαραμμένα, μισοκίτρινα φύλλα. Ἀπόγευμα ὑγρὸ, φθινοπωριάτικο, λούζει μὲ φῶς ἀποτραγγιγμένο τὸ δρόμο. Ποῖος θὰ μπορέσει νὰ μᾶς δώσει αὐτὸ ποὺ μᾶς δίνουνε τὰ χρώματα, οἱ τόνοι; Εὐμετάβλητο, διαρκῶς φευγαλέο, σιωπηλὸ, ὅπως καὶ χθές, ὅπως καὶ πάντα, τοπίο, ἢ σιγμὴ, τὰ μισοκίτρινα φύλλα, ὁ τεφρὸς οὐρανός.

Ἡ βροχὴ σὲ μεθάει, τὸ χιόνι, ὁ ἄνεμος, στοιχεῖα μαζί μὲ τὸ φῶς μὲ τὴ νύχτα, προσιώνια, δημιουργικὰ, ποὺ δὲν παύουν νὰ καταστρέφουν.

Τὸ ἀγαπημένο τοπίο σου πρὸς τὴ θάλασσα μὲ τίς φυσικέες. Ἐκεῖ τὸ μεγάλο, τὸ πέτρινο σύμβολο, συμφοριασμένο. Τί μάταιοι καιροί!

Ξεπεσμένοι χωρὶς ἔρωτα ροκανίζουμε τροφές σὰν ποντίκια. Ἡ ζωὴ ποὺ δονεῖ τὸν ἄνθρωπο, ὁ πόθος ποὺ βλασταίνει τὴ σκέψη, ὁ ἔρωτας ποὺ θυσιάζει τὸ ἄτομο, ἄ!, εἶναι παιδιὰ—δράματα καταφρονεμένα.

Ὅπως καὶ μιὰ μετάφραση ποὺ ἔχει μὲν τὸ νόημα (τὸ θέμα) ἀλλὰ δὲν ἔχει τὸ ρευστό, τὴ φωτογένεια τοῦ πρωτοτύπου, ἔτσι, χωρὶς χυμὸ, ἀνούσιος, ὁ ἄνθρωπος στὴν ἐποχὴ μας. Μεταφρασμένοι ἄνθρωποι ἔχετε νόημα (θέμα) ἀλλὰ δὲν ἔχετε τὸ χῶμα, τὴ ζωὴ τοῦ πρωτοτύπου. Κανένας ἥλιος δὲ θρυμματίζει τὴ νύχτα σας. Ἡ ζωὴ μᾶς λογχίζει ὅπως ὁ παίχτης τὴν μπίλια. Στὰ κτυπήματά του ὑπακούει, μετακινεῖται. Σκουντουφλάει δὲ σκουντουφλάει, ὁ παίχτης ἐξακολουθεῖ νὰ τὴ λογχίζει. Μεταφρασμένοι ἄνθρωποι ποῖα λόγχη σὰς πληγώνει;

Νυστάζεις, τὸ βλέπω. Ἡ κούραση σου κλείνει τὰ μάτια. Κουρασμένη καρδιά πότε θὰ πάψεις νὰ κτυπᾷς; Πιστεύεις ἀκόμη στὴν ὁμορφιά, σ’ αὐτὴν ἐδῶ τὴν ἤρεμη, ἀνάλαφρη, φωτογεννημένη φύση. Ἀλλοίμονό σου. Εἶναι βουβή, πρὸ πολλοῦ στὸ κοιμητήριό της. Μασσωλεῖο ἀπέριττο, Ἑλληνικὸ, μιὰ στήλη τοῦ Κεραμεικοῦ, χωρὶς ἀνάστημα, ἀπλὴ, βαθυστόχαστη, ἀνθρώπινη, ἐντελῶς ἀνθρώπινη, καθὼς κ’ ἡ ζωὴ μας.

Κοφτερὸ ἀπότομο βουνήσιο λιθάρι, ξεκομμένο ἀπὸ τὴ μάνα του, ριγμένο κάτω, ἔρημο, ξένο πρὸς τὸ χῶμα, πρὸς τὸ δέντρο ποὺ φύτρωσε πλάι του, μονάχο, σὰ φέρετρο, ἀμείλικτο, κλειδωμένο, ὅπως κι’ αὐτό. Εἶν’ ἢ ψυχὴ μου ἔτσι γυμνὴ στὸν ἑαυτὸ της, ψυχρὴ χωρὶς ἔλεος, στοργὴ ἢ μάταιο χάδι, διαθλοστικὴ, κρύα καὶ διάφανη, σὰν τὸ γυαλί, σὰ φωτεινὸς οὐρανὸς δικὸς μας. Ἀγαπῶ τὴν ἀπέριττη μοναξιά, ζῶ σ’ ἓνα τοπίο δικό της. Ὅλες οἱ ἄλλες ἀντίθετες ἐκφράσεις δὲν εἶναι δικές μου: οἱ τρυφερές ἐκεῖνες ἐκφράσεις, τὸ ψέμα γιὰ τὴ ζωὴ. Τί κι’ ἂν ὑπάρχουν; Δύσκολο, ἀπρόσιτο πεπρωμένο, ἐπικίνδυνο σὰν ἓνα ξυράφι. Ἡ ἀξία του, εἶναι, πὼς δὲν τὸ ζήτησα. Ἦρθα μαζί του μιὰ μέρα στὸ χῶμα, ὅπως κι’ αὐτὸ τὸ ἔρημο βουνήσιο λιθάρι, ξεκομμένο ἀπὸ τὴ μάνα του τὸ βουνό. Ἡ διαφορὰ εἶναι πὼς γνώρισα αὐτὸ ποὺ μοῦ συνέβη (ποὺ συνέβη ἴσως καὶ σὲ σὰς), ποὺ δούλευε πάντα μέσα μου (ποὺ εἴμουνα, τέλος, σὲ θέση νὰ τὸ δῶ), προαιώνιο, ἀπὸ γενιὰ σὲ γενιὰ νὰ μάχεται στίς καθημερινές ἐπάλξεις, ζωντανό, παλλόμενο, εὐκίνητο σὰν ἰδέα γόνημη, ζεστή, πρᾶγμα ποὺ τὸ λιθάρι ὁ ἀδερφός μου δὲν τὸ γνωρίζει.

Ἀθήνα

ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ ΔΡΙΒΑΣ

ΠΑΛΛΑΔΑ ΚΙ' ΑΡΑΧΝΗ

(Metamorph. VI 6-105 καὶ 127-145)

Ἡ Ἀράχνη στήν ὑφαντική ἀξιασύνη δὲν ψηφῶσε
μήτε κι' αὐτὴ τὴν Ἀθηνᾶ. Κ' ἦτανε ξακουσμένη
ὄχι ἀπ' τὴ θέση ἢ τὴ γενιά, μὰ ἀπὸ τὴν τέχνη μόνα.

Τῆς ἔβαφε ὁ πατέρας της, ὁ Κολοφώνιος Ἴδμος,
τάπορροφητικά μαλλιά μὲ Φωκαϊκὴ πορφύρα....
Εἶχε πεθάνει ἡ μάννα της, πού ἀπ' τὸ λαὸ βαστοῦσε
ὅμοια σὰν τὸν πατέρα της.. Στὶς πόλεις τῆς Λυδίας
κυκλοφοροῦσε δοξαστὸ τῶνομα τῆς Ἀράχνης
γιὰ τὴν πιδεξιωσύνη της, - κι' ὅπως μικρὸ τὸ γένος
μικρὴ ἦταν κι' ἡ πατρίδα της, τὰ Ὑπαιπα πού λένε.

Οἱ Νύμφες σὰν ἐγνώρισαν τὰ θαυμαστά της ἔργα,
συχνὰ τοὺς ἀμπελότοπους τοῦ Τμῶλου παραιτοῦσαν·
καὶ τὰ νερά τους ἄφιναν τοῦ Πακτωλοῦ οἱ Ναϊάδες·
καὶ μ' εὐφροσύνη κοίταζαν ἀχόρταγα τὶς ῥόμπες
τὶς ἔτοιμες κι' ἀνέτοιμες. Τότῃ ἡ γηϊὰ τῆς τέχνης!

Κ' εἶτε τὰδούλευτα μαλλιά τύλιγε σὲ τουλοῦπες,
εἶτε μὲ τᾶξια δάχτυλα τᾶσερνε ξαίνοντιὰς τὰ,
κι' ἀφοῦ τᾶπάλυε τὰ στοίβαζε ὅμοια μὲ νεφέλες,
εἶτε κεντοῦσε μὲ βελόνα, τόσην εἶχε τέχνη,
πού λὲς πὼς ἀπ' τὴν Ἀθηνᾶ δασκαλεμένη θᾶταν.
Μὰ καὶ δὲ στρέγει τὴ σοφὴ θεὰ γιὰ δάσκαλό της
καὶ λέει: «μαζί μου ἄς παροβγῆ κι' ὅ,τι θελήσει, ἄς χάσω».

Παίρνει ἡ Παλλάδα γριούλας ὄψη, βάνει στὰ μελίγγια
ἄσπρα μαλλιά κι' ἀδύναμη βασιτέται στὸ ῥαβδί της.
Κ' ἔρχεται τότε καὶ τῆς λέει. «Τὰ γερατιὰ δὲν τᾶχουν
γιὰ πέταμα ὄλα τους· μὲ χρόνια ἀπόχτησαν τὴν πείρα·
γι' αὐτὸ τὴ συμβουλή μου ἀσπάζου. Ἐδῶ, σ' αὐτὸ τὸν κόσμον
σοῦ φτάνει ἡ φήμη πὼς δουλεύεις τὰ μαλλιά μὲ τέχνη.
Στὴν Ἀθηνᾶ μὴν ἀντιστέκης· ζήτα της συγγνώμη
μὲ μιὰ φωνὴ ἱκετευτικὴ γιὰ κάθε αὐθάδη λόγο.
Καὶ θὰ σὲ συχωρήσῃ».... Ἐκείνη τὴν κοιτᾷ ἀγριεμένη
ἀφίνοντας τὸ νῆμα πού ἐργαζόταν. Καὶ τὰ χέρια
μόλις τὰ συγκρατεῖ. Στὴν ὄψη δείχνει τὴν ὀργὴ της
καὶ στὴν ἀγνώριστη Παλλάδα λέει αὐτὰ τὰ λόγια.
«Ἄμυαλη μοῦρθεσ κι' ἀπ' τὰ γερατιὰ ξεμωραμένη.
Πὼς βλάφτηκες γιὰτ' ἔζησες πολὺ! Τὶς συμβουλές σου,
ἂν ἔχῃς νύφη ἢ θυγάτερα, ἄς τὶς ἀκοῦν ἐκεῖνες.

Ἐγὼ ἔχω φρόνηση ἀρκετὴ καὶ μὴν πιστέψῃς χάχα
πὼς μ' ὠφελοῦν οἱ ὀρμήνιες σου. Τὴ γνώμη δὲ θάλλάξω,
Ποῦ ἔν' ἡ Παλλάδα; Πὼς δὲν ἦρθε νάνταγωνιστοῦμε;
«Ἦρθε» τῆς λέει τότε ἡ θεὰ καὶ τὴ μορφή τῆς γριούλας
ἀλλάζει κι' ὡς Παλλάδα ἐφάνη.... Οἱ Νύμφες προσκυνοῦν
τὴ θεὰ κ' οἱ Μυγδονίδες(1) νιόπαντρες. Καὶ μόνῃ ἡ Ἀράχνη
δὲ σκιαχτηκτε· ὁμως ξαφνικὰ τὸ πρόσωπό της πῆρε
μιὰ κοκκινάδα, πού ἄθελα τὴν ἔχασε σὲ λίγο,
λὲς σὰν τὸν οὐρανὸ πού ῥοδοφέγγει τὴν αὐγούλα
καὶ σὲ λιγάκι ἀσπρολογᾷ, σὰν ἀνατεῖλῃ ὁ ἥλιος.
Μένοντας σταθερὴ ἡ Ἀράχνη στὸ σκοπὸ της, τρέχει
στὸν ὄλεθρο, γιὰτὶ ποθεῖ ἀλογάριαστα τὴ νίκη.

Δὲν ἀποκρούει τὴν πρόκλησή της τοῦ Διὸς ἡ κόρη
κι' ἄλλην ὀρμήνια δὲν της λέει κι' ἀναβολὴ δὲ δίνει.

Χωρὶς χρονοτριβὴ κ' οἱ δυὸ ξέχωρες θέσεις παίρνουν.
Κ' εὐτὺς στημόνι ὀλόλεπτο σὲ δυὸ ἀργαλειοὺς τεντώνουν·
τὸ δένουν στὸ ζυγὸ,(2) μὲ τὸ καλάμι τὸ χωρίζουν.
Σωρεύουν μὲς στὶς μυτερὲς σαῖττες τους τὸ ὑφάδι,
πού τὸ τραοῦν τὰ δάχτυλά τους μὲς ἀπ' τὸ στημόνι
κι' ἀπ' τὶς κλωστὲς περνώντας το τὸ δέρνουν μὲ τὸ χτένι,
πού μὲ τὰ δόντια τὰ κομμένα του κρουστὸ τὸ κάνει.

Βιάζονται καὶ μ' ἀνεζωσμένες ὡς τὰ στήθια ῥόμπες
κ' οἱ δυὸ κινοῦν τὰ προκομμένα χέρια κι' ἀπ' τὸ ζῆλο
δὲ νοιώθουν κούρασι. Κ' ἐδῶ ἡ Ἀράχνη ῥίχνει νῆμα
πορφυρὸ, πού μὲς σὲ λεβέτι ἀπὸ τὴν Τύρο ἐβάφη,
κ' ὑφαίνει ποικιλόχρωμους ἴσκιους σὰν τόξο οὐράνιο,
πού, μόλις ἡ βροχὴ χωρίση τὶς ἀχτιδες τοῦ ἡλίου,
τὸν οὐρανὸ νὰ βάφη συνειθίζει μὲ καμάρα
κι' ἂν καὶ μὲ χρώματα πολλὰ λάμπη, μὰ νάπατήσῃ
μπορεῖ τὸ μάτι, πού κοιτώντας πέφτει ἀπ' τῶνα σιᾶλλο,
γιὰτὶ ὄντας ἴδια ἐκεῖ πού σμίγουν, σι' ἄκρα ξεχωρίζουν.
Ἄκόμη ὑφαίνει μὲ κλωστὴ ἀπαλὴ μαλαματένια
κ' ὑπόθεση παλιοῦ καιροῦ μὲς στὸ παννὶ ἱστορίζει.

Μὰ κ' ἡ Παλλάδα στὴν Κεκρόπεια(3) Ἀκρόπολη σκεδιάζει
τὸν Ἄρειο Πάγον μὰ καὶ τὸν καυγά, ποῦχε ξεσπάσει
γιὰ τὸνομάτισμα τῆς γῆς. Σ' ἔδρες ψηλὲς ἀπάνω
κάθονται οἱ δώδεκα Θεοὶ καὶ μὲς στὴ μέση ὁ Δίας
μὲ σοβαρότητα σεμνή. Τοῦ καθενὸς τους ἡ ὄψη

(1) Μύγδονες, λαὸς Θρακικὸς, πού ἓνα μέρος του εἶχεν ἀποικήσει στὴ
Λυδία.

(2) Ζυγὸς, ὀριζόντιο ξύλο τοῦ ἀργαλειοῦ.

(3) Ἡ Ἀκρόπολις τῶν Ἀθηνῶν· πῆρε τῶνομα ἀπὸ τὸν Κέκροπα.

δείχνει ποιός ήταν· ή μορφή του Διός βασιλική ναί.
Τό θεό του πόντου παριστά ή Παλλάδα όρθό να στέκη
καί με την τρίαινα να δέρνη τους σκληρούς τους βράχους
κι' από τό χτύπημά του εϋτός νερό να ξεπετιέται
κι' αυτό γι' απόδειξη έχοντάς το να ζητά την πόλη.
Μά δίνει ασπίδα κ' αίχμηρό κοντάρι στον έαυτό της,
βάζει στην κεφαλή της κράνος και στα στήθια αιγίδα
και στην εικόνα δείχνει πώς χτυπά με την αίχμη της
τή γη κι' αυτή φυτρώνει έλιά λευκή με τους καρπούς της
και πώς θαυμάζουν οι θεοί τό έργο που στέφει ή νίκη.
Και για να κάνη την άνταγωνίστρα της να νοιώση
ποιά την προσμένουν έπαθλα για την τρελή της τόλμη,
ξομπλιάζει ή 'Αθηνα σε τέσσερες γωνίες άγώνες
λαμπρά χρωματιστούς και χωρισμένους με σημάδια.
Βάζει στη μια της Θράκης τή Ροδόπη και τον Αίμο, (4)
τώρα βουνά ψυχρά, μά κάποτε θνητούς ανθρώπους,
που πέτρωσαν γιατί θεών όνόματα είχαν πάρει
Στην άλλη ιστόρησε τή μαύρη μοίρα της Πυγμαίας, (5)
που σκέφτηκε να παραβγή στο κάλλος με την 'Ηρα
και νικημένη, από Γεράνη γερανός έγένη
και κήρυξε τον πόλεμο στον ίδιο τό λαό της.
Στην τρίτη ύφαινει τή βασιλοπούλαν 'Αντιγόνη, (6)
που τόλμησε ν' άγωνιστή με του Διός τό ταίρι
και που γι' αυτό την έκανε πουλι ή χρυσόθρονη 'Ηρα.
Και δέν έμπόδισε ούτε ή 'Ιλιος ούτε ό Λαομέδων
ό κύρης της φτερά να πάρη ή δόλια και να γίνη
άσπρο λελέκι, που κροτεϊ τό ράμφος με καμάρι.
Και στη γωνιά την τέταρτη ξομπλιάζει τον Κινύρα (7)
άτεκνο, που άγκαλιάζοντας του ναού τά σκαλοπάτια
—των κοριτσιών του μέλη—φαίνεται πώς χύνει δάκρυα
πεσμένος μπρούμυτα στις πέτρες.....Τίς στερνές τίς ούγιες
μ' έλιές ειρηνικές στολίζει. Αυτός έστάθη ό τρόπος
που τό ύφαντό της τέλειωσε με τό ιερό της δέντρο.

Κ' ή Μαιονίδα(8) 'Αράχνη έξάλλου ύφαινει την Εύρώπη (9)

(4) 'Αδέλφια από τή Θράκη από ύπερηφάνεια ό Αίμος ώνόμασε τον έ-
αυτό του Δία κ' ή Ροδόπη τον έαυτό της 'Ηρα.

(5) Βασίλισσα των Πυγμαίων, ή Γεράνη.

(6) Κόρη του βασιλιά της Τροίας ('Ιλίου) Λαομέδοντα.

(7) Βασιλιάς της Συρίας, που τίς κόρες του μεταμόρφωσε ή 'Ηρα σε
σκαλοπάτια του ναού της.

(8) 'Η Λυδία λεγόταν και Μαιονίδα

(9) Κόρη του βασιλιά της Φοινίκης 'Αγήνορα. 'Ο Δίας ως ταύρος την
άπάντησε και την έφερε στη ράχη του, άπάνω από τή θάλασσα, στην Κρήτη.

κλεμμένην άπ' τό Δία, που όψην είχε πάρει ταύρου!
'Αληθινά λές κ' ή θάλασσα κι' ό ταύρος!
Κ' ή Εύρώπη την πατρίδα της φαινόταν πώς τηρούσε
και φώναζε τίς φίλες της· κ' έτρεμε μην έγγίξη
τά κύματα, μαζεύοντας τά φοβισμένα πόδια.
Τό στερνό μέρος του παντιού ή 'Αράχνη τό κυκλώνει
με κράσπεδο πλεχτό μ' άνθους κισσοϋ. Και δε μπορούσε
να ψέξη τό έργο της μήτε ή Παλλάδα μήτε ό Φθόνος.

Γι' αυτή της την έπίδοση τόσο ή ξσνθή Παρθένα
λυπήθη, που τής έσκισε τό πλουμιστό ύφαντό της,
πούδειχνε κρίματα των θεών· κι' άπέ στο μέτωπό της
χτυπά δυό—τρείς φορές την παφλαγονική σαίττα,
που κράταε....Δέν τό ύπόφερεν ή δόλια αυτό· και δένει
με βρόχο τό λαιμό της...Κρεμασμένην ώς την είδε
πονετικά ή θεά τής λέει άνασηκώνοντάς την·
«Ζήσε, μά κρεμασμένη, αϋθάδισσα, και για τό μέλλον
ξαϊρέ το: ό ίδιος νόμος θάναι για όλη τή γενιά σου
και για τους άπογόνους σου». Κ' εϋθύς άφίνοντάς την
με ύγρόν από βοτάνη της 'Εκάτης τή ραντίζει.
Κ' ή κόμη της άπ' τό φαρμάκι στη στιγμή μαδιέται·
της πέφτουνε μύτη κι' αϋτιά· μικραίνει ή κεφαλή της
και τό κορμί. Και γύρω στα πλευρά της ξεφυτρώνουν
λεπτά δάχτυλα, στών ποδιών τή θέση· κι' άλλα βγαίνουν
πρός την κοιλιά της, όθε τώρα άφίνει τό στημόνι,
που τόχει για να ύφαίνη πάντα τό παλιό παννί της.

Μετάφραση ΜΙΧ. Γ. ΠΕΤΡΙΔΗ

ΕΓΓΡΑΦΑ ΕΚ ΠΑΤΡΩΝ ΑΝΕΚΔΟΤΑ

Πολλά είναι τ' ανέκδοτα έγγραφα, τὰ σχέσιν ἔχοντα μὲ τὴν πόλιν τῶν Πατρῶν κατὰ τοὺς τελευταίους αἰῶνας. Τούτων δημοσιεύω τινὰ ἐν συνεχείᾳ ἄλλων ἄλλοτε ποτε δημοσιευθέντων, χάριν τῆς ἱστορίας τῶν Πατρῶν καὶ τῶν περὶ αὐτὴν φιλοτιμῶς ἀσχολουμένων.

ΠΙΣΤΟΠΟΙΗΣΕΙΣ

«Κάνει πίστιν ὁ κάτωθεν ὑπογεγραμμένος ντουγανιέρης(1) τῆς πατρὸς ἀνδρέας ἀρμένης πὸς ἐξεφόρτωσεν ὁ σ. γιαννάκης ἀντωνόπουλος στὶς 7 ὀκτωβρίου 1701 εἰς τούτην τὴν ρίβα(2) τῆς πατρὸς ἓνα βαρέλι σίδερο, ἦρθεν ἀπὸ τὴν ζάκνυθο μὲ μία φελοῦκα τοῦ πατρὸν νικολοῦ ματαρέση στελμένο ἀπὸ τὸν σ. δημήτριο βενετάντο τὸ ὁποῖο ἦρθεν ἀπὸ τὴ βενετία μὲ ἓνα καράβι ἐγγλέζικο ὀνομαζόμενον ἰδούστρια, καπετάνιος Ναθαναὴλ γράνθαν.

» Πάτρα, ἐδόθη στὶς 31 τοῦ δικεμβρίου 1701 S. V. στὸ παλαιό».

«Κάνει πίστιν ὁ κάτωθεν ὑπογεγραμμένος ντουγανιέρης τίς πατρὸς ἀνδρέας ἀρμένης πὸς ἐξεφόρτωσεν ὁ μωῦσῆς γιακούρ στὰς 23 φλεβαρίου στὸ παλαιὸ εἰς τούτην τὴν ρίβα τίς πατρὸς τάβλες διακόσες τῆς ὁποίας τῆς ἔφερον ἀπὸ τὴν ζάκνυθο μὲ τὴν βάρκα τοῦ πατρὸν δημήτρι μπουμπουλι.

» Πάτρα στὶς 10 μαρτίου 1702 S. V.»

Καὶ αἱ δύο ἀνωτέρω πιστοποιήσεις φέρουσι δυσαναγνώστως τὴν ὑπογραφήν τοῦ τότε τελώνου Πατρῶν Ἀνδρέου Ἀρμένη, ἀριστερὰ δὲ τῶν ὑπογραφῶν ἑκατέρω ἀποτύπωμα σφραγίδος κυκλοτεροῦς, σχήματος ἀκριβῶς σημερινῆς δραχμῆς, ἐν μέσῳ τῆς ὁποίας δικέφαλος ἀετὸς ἐν κύκλῳ, πρὸς τὰ ἄνω σταυρὸς καὶ πέριξ τοῦ ἀετοῦ τουρκικοὶ χαρακτῆρες. Καὶ αἱ δύο πιστοποιήσεις φέρουσι κάτωθι τὴν ὑπογραφήν τοῦ τότε ἐν Πάτραις βενετοῦ Προβλεπτοῦ τῆς Ἐπαρχίας Ἀχαΐας Φραγκίσκου Δονάδου, ἐπικυροῦντος ἰταλιστὶ τὴν γνησιότητα τοῦ Α. Ἀρμένου, ὡς τελώνου Πατρῶν.

Εἶναι γνωστὰ αἱ σχέσεις τῶν διαφόρων Ἀρχῶν τῆς ὑποδούλου Στερεᾶς πρὸς ἑκείνας τῶν βενετοκρατουμένων Ἰονίων Νήσων καὶ ἡ τακτικὴ αὐτῶν ἀλληλογραφία ἐπὶ διαφόρων ζητημάτων πολιτικῆς ἢ κοινωνικῆς φύσεως. Μία τοιαύτη ἐπιστολὴ τοῦ ἀγῶ Παλαιῶν Πατρῶν πρὸς τὸν Διοικητὴν Ζακύνθου εἶναι καὶ ἡ ἐπομένη :

«Τὴν εὐγένειάν σου ἄκρε, πιστότατε καὶ καθαρὲ φίλε δελεγάτε(3) ζακύνθου κύρ Μάρκε Μπατάγια φιλικῶς ἀκριβοχαιρετῶ ἐρωτώντας διὰ τὴν φιλικὴν ἀγαθὴν σου ὑγείαν. μὲ τὸ παρὸν φιλικὸν μας φανερώνομεν, ὅτι ὁ ἐδῶ εὐρισκόμενος βασιλικὸς ἄρχιανδρὸς Κεσινῆρης παρακαλεστικῶς ἀποκατασταθεὶς ἐπίτροπος ἀπὸ τοὺς αὐτόθι ἐγκατοίκους σουδὶ-

» τοὺς(4) ἔρεπουπλικάνους(5) Ἰωάννην Βλασόπουλον, Κανέλλον σχοινοῦ-
» πουλον καὶ ὀπαδοὺς τοὺς διὰ τὴν ἀσηκώσῃ τὸ ἀμανέτι γρόσια τέσσαρας
» χιλιάδας ἀπὸ τὸ βρετανικὸν ἐδῶ κονσολάτον καὶ τὰ ἐμβάση αὐτόθι
» εἰς ζάκνυθον τῶν ἰδίων, καὶ μὲ γραφὴν τοὺς 28 μαΐου ἀπερασμένου ὑ-
» πόσχονται αὐτοὶ οἱ ἴδιοι πῶς εἶναι ὑπόχρεοι νὰ ἀποκρίνωται εἰς κάθε
» ζημίαν ὅπου ἤθελεν ἀκολουθήσῃ εἰς τὸν ῥηθέντα Κεσινῆρη ἐξ αἰτίας
» αὐτῆς τῆς ὑποθέσεως. καὶ οὕτως ἐφέρθη ὁ αὐτὸς Κεσινῆρης.

«Μετὰ ταῦτα λαμβάνωντας εἶδησιν ὁ ῥηθεὶς Κεσινῆρης, πὸς ὁ κα-
» ραϊωάννης, ἀπὸ τὸν ὁποῖον εἶχε δεποζιτάρει(6) τὰ ἄνωθεν γρόσια τέσ-
» σαρὰς χιλιάδας, ἔκαμεν ἐπίτροπόν του τὸν θεόδωρον βεργόπουλον, πρὶν
» τοῦ ἐδῶ ἐρχομοῦ, καὶ μετὰ τὸν ἐρχομὸν τοῦ εἰρημένου βεργοπούλου, ἔ-
» δωκε τὴν εἶδησιν εἰς τοὺς ἄνωθεν ἰντερεσιάτους(7) αὐτόθι εἰς ζάκνυ-
» θον καὶ αὐτοὶ ἀμερίμνησαν καὶ ἀδιαφόρησαν, ὡς τόσον μὴν ἤμπορῶν-
» τας νὰ κάμῃ ἀλλέως, ἔδωκε πόλιτζαν (8) πρὸς τοὺς ἰδίους ἰντερεσιάτους
» ὅπου τὰ εἶχαν εἰς χεῖράς τοὺς διὰ τὰ μετρήσουν εἰς τὸν ἄνωθεν ἐπί-
» τροπον τοῦ καραϊωάννου, καὶ αὐτοὶ ὄχι μόνον δὲν τὰ ἐπλήρωσαν, ἀλλὰ
» καὶ πρετέστα(9) τοῦ ἔκαμαν. ὅθεν ὁ σούδιτός μας αὐτὸς φώτιος διὰ τι-
» μὴν τῆς ὑπογραφῆς του ἐπλήρωσε τὰ ἄσπρα (10) τῆς πόλιτζας καὶ ἐν
» ταύτῳ τὰ ἐσεκρετάρησεν (11) αὐτὰ τὰ ἄσπρα εἰς τὴν ρωσικὴν καγγελα-
» ρίαν, καὶ λαβὼν τὰ ἀναγκαῖα γράμματα τὰ ἐξαποστέλλει ἤδη πρὸς τὸν αὐ-
» τόθι βίτζε κόνσολον(12) διὰ τὰ παρῶσιαιση ὅπου κάμνει χρεία. ἐπειδὴ
» λοιπὸν καὶ οἱ ῥηθέντες Ἰωάννης βλασόπουλος, Κανέλλος σχοινοῦπουλος
» καὶ λοιποὶ μέτοχοι εἰς αὐτὸν τὸν μόνον ἔχουν ἔγγραφον ὑπόσχεσιν νὰ
» ἀποκρίνωται εἰς ὅ,τι ἤθελεν ἀκολουθήσῃ καὶ ἀδίκως καὶ παραλόγως ἄ-
» φησαν ὅλον τὸ βάρει εἰς τὸν βασιλικὸν ραγιᾶν φώτιον νὰ βασανίζεται
» καὶ νὰ ζημιώνεται, καὶ ἡ ὑπόθεσις αὐτὴ ἐξ ἀρχῆς ἐδῶ εἰς πάτραν ἠκο-
» λούθησε, σᾶς ἔχομεν ῥιτζᾶν διὰ τὰ προστάξετε τοὺς ἄνωθεν ἰντερεσιά-
» τους νὰ ἔλθουν ἐδῶ νὰ ἐξεμπερδεύσουν μὲ τὸν βασιλικὸν ραγιᾶν φώτιον
» καὶ νὰ θεωρηθῇ αὐτὴ ἡ διαφορὰ μὲ ὅτι λογῆς τρόπον καὶ αἰρετοκρι-
» σίαν(13) θελήσουν αὐτοὶ οἱ ἴδιοι ἰντερεσιᾶτοι καὶ νὰ εὔρη τὸν τόπον του
» τὸ δίκαιον, νὰ τὸ λάβῃ ἐκεῖνος ὅπου νομίμως τὸ ἔχει. καὶ καθὼς ἡμεῖς
» δὲν θέλομεν νὰ ἀδικηθῇ κανένας σούδιτός σας, δὲν ἀμφιβάλλομεν ὅτι μὲ
» τὸν ἴδιον τρόπον φιλοδικαίως φέρεσθε καὶ ἡ οἰκογένειά Σας, μὴ ὑποφέ-
» ρωντες νὰ ἀδικηθῇ καὶ νὰ ζημιώνεται κανένας. καὶ διὰ ὅτι ἐνεργηθῇ
» ἀπὸ μέρος σας διὰ ταύτην τὴν αἰτησίαν μας, νὰ ἔχομεν καθαρὰν εἶδησιν
» μὲ φιλικὸν σας ἀποκριτικόν(14) μὲ τὸν παρόντα μεχσοῦς ἐξαποστελλό-
» μενον εἰς τὰ αὐτόθι, σὺν τῇ εἰδήσει τῆς καλῆς σας φιλικῆς ὑγείας, γρά-
» φοντές μας πάντοτε διὰ κάθε τυχοῦσαν ὑπόθεσιν εἰς ἐτοῦτα τὰ μέρη, ὄν-
» τες βέβαιοι, πῶς θέλετε ἰδεῖ ἐμπράκτως σημεῖα καὶ ἀποτελέσματα τῆς
» μεταξὺ καθαρᾶς φιλίας. ταῦτα φιλικῶς, καὶ ὁ ὕψιστος θεὸς νὰ σᾶς χα-
» ρίσῃ τέλος ἀγαθόν.

1803: νοεμβρίου 22. παλὶ πάτραι

» ἀχμέτ ἀγῆς αὐτάδελφος τοῦ βαλῆ δὲ σουλτάν κεχαγιασί βοεβόδας παλαιᾶς
» πάτρας».

» Παραπλεύρως τῆς ὑπογραφῆς, τεθειμένης ἐν τῷ περιθωρίῳ ἢ ὑπο-
γραφῆ τοῦ αὐτοῦ ἀγῆ τουρκιστὶ πεπασμένη διὰ χρυσοκόνεως καὶ ἄνωθι
ταύτης ἡ σφραγὶς του. (*)

ΕΝΑ ΠΡΟΙΚΟΣΥΜΦΩΝΟΝ ΤΟΥ 1811

Εἰς τοὺς φακέλλους τοῦ συμβουλευογράφου Ζακύνθου Γραδενίγου
Ψημάρη τηρεῖται τὸ κατωτέρω προικοσύμφωνον μεταξὺ τῆς Ἑλένης Μπου-
καούρη καὶ τοῦ Γεωργίου Κισινίρη, ὁ ὁποῖος παραμένων ἐν Ζακύνθῳ καὶ
πρὸ καὶ διαρκούσης τῆς ἐθνεγεροσίας τοῦ 21, τὸ κατέθεσεν εἰς ἀσφαλῆ φύ-
λαξιν καὶ διὰ πᾶσαν ἐν ἀνάγκῃ νόμιμον ἐνέργειαν παρὰ τῷ ἄνω συμβυ-
γράφῳ. Εἶναι δὲ τοῦτο ἐνδιαφέρον καὶ διὰ τὴν παρεχομένην ὑπὸ τοῦ πα-
τρός τῆς νύμφης προῖκα, καὶ διὰ τὴν ὑπὸ τοῦ γαμβροῦ εἰς τὴν νύμφην
προγαμιαίαν δωρεάν καὶ διὰ τὰ πρόσωπα, τὰ ὁποῖα ἐν προκειμένῳ ἐχρησί-
μευσαν, ὡς μάρτυρες.

HC | XC » ἐν ὀνόματι τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος,
— | — » πρεσβείαις τῆς ὑπεραγίας δεσποίνης ἡμῶν θεοτόκου, δυνάμει
NI | KA » τοῦ τιμίου καὶ ζωοποιῦ σταυροῦ, πρεσβείαις τοῦ ἁγίου ἐνδόξου
» ἀποστόλου ἀνδρέου, τῶν ἁγίων ἐνδόξων καὶ ἰσαποστόλων Κωνσταντίνου
» καὶ Ἑλένης, τοῦ ἁγίου ἐνδόξου μεγαλομάρτυρος προκοπίου καὶ πάντων
» τῶν ἁγίων ἀμῆν. ἔχοντας ἐγὼ ὁ σωτήρης μπουκαούρης θυγατέρα εἰς νό-
» μου ἡλικίαν, ὀνόματι ἑλένη, ἀποφασίσασαμεν διὰ νὰ τὴν ὑπανδρεύσωμεν,
» νὰ τῆς δόσωμεν ἄνδρα νόμιμον καὶ στεφανοειλογητικόν της, καθὼς
» προστάζουν οἱ θεῖοι καὶ ἱεροὶ νόμοι τῆς ἀνατολικῆς τοῦ χριστοῦ ἐκκλη-
» σίας, τὸν κύριον γεώργιον Κισινίρην. καὶ πρῶτον τοῦ δίδομεν τὸ μέγα καὶ
» πλούσιον ἔλεος τοῦ παναγάθου θεοῦ καὶ δευτερον τὴν κάτωθεν προῖκα,
» βρακοπουκάμισα μεταξωτὰ τριάντα ἕνα, βρακοζῶνες, τριάντα, μανδήλια
» σαράντα, σφουγγόμιολες δέκα, πεσκήρια δύο, τουβαῆλια δώδεκα, του-
» βιλομεσάλες διὰ τραπέζι δύο, κουταλοπήρουνα ἄσημένα ντουζίνα μία,
» ὁμοῦ καὶ μαχαίρια, τζουμπέδες τρεῖς, ὁ ἕνας πετένι μὲ κακούμι, καὶ ἕνας
» ἀτιλάξη μὲ σουτζάπη καὶ ὁ ἄλλος ἐνγκούρη σάλη μὲ πιέτες ξεγούνοτος,
» ἀντέρια τρία, τὸ ἕνα ἀιυλάξη μὲ πιέτες, τὸ ἄλλο νταμονάνες μὲ πιέτες
» καὶ τὸ ἄλλο τερακλῆ. μποξάδες δέκα, κρεββατοστρώσια τρία, σεντόνια
» ἕξη, παπλώματα τρία, τὰ δύο μεταξωτὰ καὶ τὸ ἄλλο ἰντιάνα, προσκεφαλά-
» ρια δύο, προσκεφαλάδες τζατομένειες δώδεκα, μακάτια ρούχινα τρία, μιν-
» τέρια τρία, κετζὲ διὰ τὸν ὄντὰ μία, τζαμπέρια τρία, φέσια τρία, σκολαρῖ-

» κια ζυγὴ μία μὲ μαργαριτάρι μπασήλικι μὲ ρουμπιέδες σαράντα ἑννέα,
» ἕνα ζωνάρι ἄσημοχρυσωμένο, ἕνα μὲ τὸ κολάνι του, δύο δακτυλῖδια, τὸ
» ἕνα ροζέτα διαμαντένια, ζάρφια ἄσημένα δώδεκα μὲ τὰ φιλιτζάνια τους,
» πιάτο γλυκοῦ μὲ τὸ κουτάλι του ἕνα, ἕνα καφόμπρικο ἄσημένο, δύο
» χαλκοματένια, τεντζερέδες τέσσαρους μὲ τὰ καπάκια τους καὶ πυρο-
» στίες, σαγάνια δώδεκα μὲ τὰ καπύκια τους, τηγάνια μὲ τὰ καπύκια τους
» δύο, λένγκερεις, δύο τυροτριφτες καὶ κατζάδες, δύο σάρα μία, κανδηλιέρι
» ἕνα, λυχνάρια δύο, λεγενόπρικο ἕνα, σουγλι ἕνα, φορτζέρια δύο, σταφι-
» δα εἰς τοῦ χατζημέμου στρέμματα ἕξη μὲ ὅσες ἑληές ἔχει μέσα, ταψία
» δύο καὶ μετρητὰ γρόσια χιλιάδες τέσσαρες καὶ ἡ εὐχὴ τῶν γονέων.
» 1811 φεβρουαρίου 3. παλαιὰ πάτρα.

» Γεώργιος Κισινίρης. βεβαιώνω. Μεντζέλος ροῦφος μάρτυς. ἄσημάκης
» πόλος μάρτυς. Νικόλαος λόντος μάρτυς. Γεώργιος τζέρτος μάρτυς.
» Ἰωάννης Παπαδιαμαντόπουλος μάρτυς. Γεώργιος ρετινιώτης μάρτυς.
» Δημήτριος ρετινιώτης μάρτυς.

» Δίδει καὶ ὁ γαμβρὸς τῆς νύμφης διὰ προγαμιαίαν δωρεάν ἕνα
» τζουμπὲ πετένι γουνομένο μὲ νούρκα μὲ τοὺς ἀρετζέδες(;), ἀντερὶ πετένι
» ὁμοίως, κοντογοῦνι μὲ κακούμι, σαλιβάρι ταμπουχανένιο, φερετζὲ ἕν,
» ζωνάρι μαλαγματένιο μὲ τὸ κολάνι του, μία φούστα μαργαριταρένια μὲ
» εἰκόσι ρουμπιέδες, μία ροζέτα διαμαντένια, ἕνα ἀμπερνά μὲ πενήντα
» βενέτικα καὶ μία ντούπια.
» Μόσχος Μοσχόπουλος μάρτυς. Δημήτριος ρετινιώτης μάρτυς. Θεόδωρος
» λαγκουρόπουλος μάρτυς. ἡλίας ζογόπουλος μάρτυς.

» 1824 Δικεμβρίου 16)28 εἰς ζάκυνθο.

» Τὴν παροῦσαν μοῦ τὴν ἐπρόσφερε ὁ Κύριος Γεώργιος Κισινίρης ποτὲ
» Θεοδώρου τώρα πολλοὺς χρόνους ἐδῶ ἐγκάτοικος διὰ νὰ πιστο-
» ποιηθῆ καὶ βεβαιωθῶν ὁ χαρακτήρας καὶ ἡ ὑπογραφαὶ τῶν ἄνω γε-
» γραμμένων μαρτύρων».

Μετὰ τὴν βεβαίωσιν καὶ πιστοποίησιν τῶν ὑπογραφῶν τῶν μαρτύ-
ρων τοῦ προικοσυμφώνου ὑπὸ τῶν ἀνωτέρω Μ. Μοσχοπούλου καὶ Δ. Ρε-
τινιώτου, ὁ Γεώργιος Κισινίρης παρέδωκε τὸ αὐτὸ προικοσύμφωνον εἰς
τὸν συμβυγράφον Γ. Ψημάρην, ὅπως τὸ διαφυλάξῃ ἀσφαλῶς εἰς τὰ ἄρ-
χεῖα του.

ΛΕΩΝΙΔΑΣ Χ. ΖΩΗΣ

(*) Πρὸς εὐκολίαν τῶν δυσνόητων λέξεων δίδω τὴν ἐξήγησιν αὐτῶν. 1) Τε-
λώνης. (2) παραλία. (3) διοικητά. (4) ὑπηκόους. (5) δημοκρατικούς ἢ τῆς Ἑ-
πτανήσου Πολιτείας. (6) εἰς παρακαταθήκην. (7) ἐνδιαφερομένους. (8) χρεωστι-
κὸν γραμματίον. (9) διαμορτυρίας. (10) χρήματα. (11) ἐνεπιστεύθη. (12) ὑπο-
πρόξενον. (13) διαιτησίαν, κοινῇ συγκαταθέσει τῶν διαδίκων. (14) ἀπάντησιν.

ΕΝΑ ΣΠΗΤΙ ΨΗΛΟ

"Ελεγα, πώς τάχα ο καιρός θα μπόρειε μίαν αλλαγή να φέρη στο γραφείον· έτσι κι' αυτοί να πάρουν ένα χαμόγελο άβρο στα χείλη τους, που σφίξαν από την πίκρα της ζωής· κι' όλο θαρρούσα, πώς θα βγῆ

τό γκρίζο χρώμα, πουΰχανε οί τοίχοί του, και τὰ μουντά τὰ τζάμια θα ξανοίγανε άπ' τὰ βαρεία μας χνώτα τόσων χρονών· κι' έπίστευα, πώς ή μελαγχολία τούς συναδέλφους δέν θα έφθειρε, ως πρώτα, μυστικά.

Μά τίποτα. Κι' αν άλλοτε μπορούσε νοσταλγό τό μάτι μας να ράμφιζε τ' αντίκρυ παραθύρι, πουλί, και να φτερούγιζε στα ξανοιγμένα πλάτη, πάει κι' αυτό: ένα τεράστιον ύψωσαν σπητι πληχτικό

μπροστά μας, που τό χτίζανε ψηλό κι' όλο φαρδύ, που θ' αν' ανήμπορο κρυφά να τό διαπερνάμε με της λαχτάρας την όρμη, μηδ' θ' άνασηκώνη την κεφαλή της ή ψυχή ξεθάρρευτη να ιδῆ

τόν ήλιο, λίγη θάλασσα. ένα κομμάτι ούρανοσ —αυτό μάς είχε άπομείνει· μά τώρα τό ταξειδι δέ θα μπορῆ με τὰ χρυσά της πλάνης χαλινάρια να παρασέρνη ως άλλοτε άλαφρωμένο πιά τό νοσ

"Εκεῖ, που μάγια ξώβεργα στημένα καρτεροδν μέσα στον κάμπο της χαράς· έτσι, θαρρείς, σα νάταν κακό μέσ' στ' όνειρόδαρμα βουβά να προσδοκάμε κάποιες ήμέρες λυτρωμοσ ν' άρθοδν και να μάς βροδν....

ΤΑΚΗΣ ΔΟΞΑΣ

Ο ΑΚΑΤΑΔΕΧΤΟΣ

ΔΙΗΓΗΜΑ

Δέν ήταν ούτε ή έννοια του 'Αντρέα, του νοικάρη του μπροστινού δωματίου, που χτές βράδυ την κράταγε ο άφιλότιμος μισή ώρα κλειδωμένη στην καμαρά του, ούτε ή θύμηση του άλλου, του Νώντα, που της πέραγε στο χέρι κάθε βράδυ τέσσαρα κατεβιτά έρωτολογία, την ώρα που πήγαινε να κλείσει την δξώπορτα, ούτε και ή ανάμνηση των στίχων του άλλου, του Βρασίδα, του άχαήρευτου, καθώς τον όνόμαζε ή μάνα της, που τούς της άπάγγελε κάθε τόσο και λιγάκι, συνοδεύοντάς τους με κάτι κωμικές χειρονομίες, που λυνόταν στα γέλοια σαν τον έβλεπε....

"Όχι δέν ήταν τίποτα από τούς έρωτές της τούς τρεῖς τούτους που της πασπάτευε τό κεφάλι από τό πρωί που σηκώθηκε, σαν νάχε φαγούρα, και δυο φορές τίς ξεφύγαν τὰ βάζα από τὰ χέρια καθώς συγύριζε τη σάλλα.

"Ήταν ή έννοια του άλλου, του «ακατάδεχτου».

Τὰ πράματα στην άράδα στάθηκαν έτσι:

"Εδω και δυο χρόνια—τρία από τό θάνατο του μακαρίτη του πατέρα της—ή μάνα της βρέθηκε στην ανάγκη να νοικιάζει τρία από τὰ δωμάτια του σπιτιού τους για να τὰ βγαίνουν πέρα. "Η ταμπέλα του «ένοικιάζεται» τυπωμένη σε μιá λουρίδα χαρτί με κόκκινα χοντρά γραμματα, και μ' από κάτω καλλιγραφημένο από την ίδια τη Στάσα τό έπεξηγηματικό «δωμάτια μετ' επίπλων», έκαμε τη δουλειά της σε μιá βδομάδα μέσα. Πρωτος ήταν ο «άχαήρευτος» ο Βρασίδης που διάλεξε τό δωμάτιο πουταν στην άκρη της αυλής και τό φτηνότερο στην τιμή. "Υστερα ήρθε ο άλλος που με τον καιρό πήρε τό παρατσούκλι ο «ακατάδεχτος». Πήρε τό δωμάτιο που ήταν φάτσα στη σάλα από τ' άλλο μέρος της αυλής. Είπε τ' όνομά του, Γιάννης Μακρής, και ζήτησε να τον ξυπνάν στις δέκα κάθε πρωί. Τίποτα άλλο. Κι' ούτε άλλ' μάθανε γι' αυτόν. "Εξόν πώς ήταν φοιτητής. "Άλλ' άγνωστο σε τί. Τελευταίος ήρθε ο Νώντας. "Άλλος αυτός. Χανόταν προτου ξυπνήσουν οί άλλοι και γύριζε μόλις σουρώπωνε με μιá σάκα παραγομισμένη. Κι' αυτός φοιτητής. Της φαρμακευτικής.

Τὰ πράματα πήγαιναν πρίμα. Πιάστηκαν οί φιλίεες ανάμεσα στους νοικάρηδες. Την άλλη βδομάδα ο κύριος Νώντας γίνηκε άπλούστερα Νώντας και ο κύριος Βρασίδης, Βρασίδης από την κόρη κι' άχαήρευτος» από τη μαμά όταν της είπε πώς ήταν της φιλολογίας και ποιητής. "Ο άλλος παράμεινε κύριος Γιάννης, όταν του μιλοδσαν άπειθείας—μιá φορά την ήμέρα, στις δέκα τό πρωί—και «ακατάδεχτος» μεταξύ μάνας και κόρης.

—Καλ' τ' εῖν' τοῦτος! Τίναζε την ποδιά της ή κυρά Κατίνα, μόλις έφευγε, χωρίς ούτε καλημέρα να ειπει, όλοίσιος και περήφανος.

"Η κόρη τον κύτταζε άδιάφορα στην άρχή.

—Χαρά στα μούτρα!

Δέν ήταν ούτε τουλάχιστο συμπαθητικός, με τὰ μάτια του τὰ πράσινα πού κύτταζαν σάν ένα μακρυνό σημάδι στον ορίζοντα, με τὸ άτινό τους βλέμμα, και με τὸ πανωφόρι του τὸ τριμένο.

Νά εἰπεις γιὰ τὸν Βρασίδα. Αὐτὸς μάλιστα. Τὰ μάτια ἐτούτου λάμπανε—ἀπὸ τὴν ἱερὴ φλόγα τῆς ποίησης, τῆς εἶπε κάποτε—και τὰ μαλλιά του τὰ κατάνευρα και τὰ φτονα ἀερίζονταν σὰ χαλιτὴ ἀλόγου στὸν βορρηά. Κι' ἦταν πάντα τοῦ κουτιοῦ, ξυρισμένος, παρφομαρισμένος κι' ἀτσάκιγος.

Κι' ἦταν ὁ «πρῶτος»! Ὁ πρῶτος ὕστερα ἀπὸ τὸν ξάδερφό της τὸν Ἡλία πού τώρα εἶναι στρατιώτης, πού τὴ φίλησε ἕνα βράδυ, ὅταν ἦταν δεκαπέντε χρονῶν, στὴ γιορτὴ τοῦ μακαρίτη τοῦ γέρου της, ἐκεῖ μέσ' τὸ γωνιαῖο δωμάτιο τοῦ Βρασίδα... Ἄλλο νούμερο αὐτός. Ἄλλωστε δὲν κράτησε οὔτε μιὰ βδομάδα.

Πῶς ἔγινε μετὰ τὸ Βρασίδα οὔτε τὸ καλοθυμάται.

Ἄν ἔλειπε κι' ὅλας ὅλο κείνο τὸ ποτάμι τῶν στίχων πού τῆς εἶχε γράψει και τίς ἀπάγγελνε, θὰ τὸν εἶχε ξεχάσει ἀπὸ πολὺν καιρὸ.

Ἦστερα ἦρθε ἡ σειρά τοῦ Νώντα. Χρυσὸ παιδί. Μονάχα πού τὸ παραπῆρε στὰ σοβαρά. Κάθε βράδυ κι' ἕνα γράμμα. Κάθε γράμμα κι' ἕνας πακτωλὸς λυρισμοῦ. Νά τοῦχε δώσει τουλάχιστο τόσα φιλιὰ ὅσα τῆς εἶχε δώσει γράμματα! Καμμιά δεκαριά ὅμως ἦσαν ὅλα ὅλα. Τὸ τελευταῖο μάλιστα ἦταν κι' ἀφορμὴ νὰ φύγει ἀπὸ τὸ σπίτι. Ἡ κυρὰ Κατίνα τοὺς ἔπιασε στὰ πράσσα.

Τὸ δωμάτιό του γηῆγορα βρῆκε ἀντικαταστάτη. Ἦταν ὁ Ἄντρεας. Γιὰ γιαιτρός πήγαινε τοῦτος. Τὸ δεύτερο βράδυ τοῦ ἐρχομοῦ του ζήτησε ἕνα τίλλιο. Ἡ κυρὰ Κατίνα ἦταν στὸ κρεββάτι ἀπὸ τοὺς ρεμματισμούς της. Τοῦ τὸ πῆγε ἡ Στάσα, Ὡσπου νὰ πει νὰ πιθώσει τὸ δίσκο μετὰ τὸ φλιντζάνι ἦταν στὴν ἀγκαλιά του. Και δὲν ἦταν ἄσχημα στὴν ἀγκαλιά του. Ἰσως γι' αὐτὸ τοῦχει τὴ μεγαλύτερη συμπάθεια.

Λέω συμπάθεια, γιαιτὶ τὰ αἰσθήματα τῆς Στάσας δὲν ἦταν παρὰ συμπάθεια. Ἄν ἦταν ἀγάπη δὲ θάγαποῦσε σίγουρα και τοὺς τρεῖς μαζὴ ὅπως ἔκανε τώρα. Γιαιτὶ πρέπει νὰ τὸ ποῦμε, πὼς ὁ ἐρχομὸς τοῦ Νώντα δὲν ἀμπόδισε σὲ τίποτα νὰ διατηρεῖ τίς σχέσεις της μετὰ τὸν Βρασίδα, πὼ ἀραιομένες βέβαια, ἀλλὰ πάντα σχέσεις. Οὔτε τοῦ Ἄντρεά πάλι ὁ ἔρωτας ἔδωξε τοὺς δυὸ ἄλλους. Μοίραζε τὸ Στασάκι τὰ φιλιὰ του και τὴ συμπάθειά του μετὰ τὴν ἴδια ἀλαφροσύνη πού ἕνας πλούσιος δίνει πενηνταράκια στοὺς ζητιάνους. Και τὴν ὅτε ὁ καθέννας τοὺς κρυφὸ καμάρι και μυστικὸ πὼς αὐτόνε ἀγαποῦσε. Και τὸ Στασάκι τὸ βεβαίωνα στὸν καθένα χωριστὰ μ' ἕνα γλυκὸ φιλιὸ στὸ στόμα, μένα χὰδι λαθρόβιο στὸ πέρασμα, μετὰ μιὰ ματιὰ σημαντική.

Κι' ὁ ἄλλος ὁ «ἀκατάδεχτος» νὰ ζητοῦσε, κι' αὐτοῦ θὰ τοῦδινε φιλιὰ κι' ἀγάπη ἢ πονόψυχη. Ἄλλ' ὁ «ἀκατάδεχτος» οὔτε καλημέρα δὲν τῆς ἔλεγε, καθὼς ἔφευγε στίς δεκάμιση, μετὰ τὰ χέρια στίς τσέπες τοῦ παλτοῦ του τοῦ τριμένου, ὀλοῖσος κι' ὑπερήφανος. Οὔτε τὴν κύτταζε.

Τώρα, ὕστερα ἀπὸ δύο χρόνια, ἄρχισε ἡ Στάσα νὰ τὸν νοιάζεται τοῦτον ἐδῶ. Εἶχε σίγουρα βαρεθεῖ τοὺς ἄλλους. Τοὺς εἶχε μάθει καλά γιὰ νὰ τοὺς «ἀγαπάει» ἀκόμα. Ἡ καρδιά της, εἴκοσι χρονῶν καρδιά, ζητοῦσε καινούργια τροφή, ἢ σάρκα της, καὶ ἄλλο ἀπὸ τὰ χὰδια τὰ γνώριμα χὰδια τῶν ἄλλων. Τὸ καινούργιο ἦταν στὴν πόρτα της, μέσα στὸ σπίτι της. Κι' ὕστερα τὸ μυστήριό αὐτοῦ τοῦ ἀνθρώπου ἀπὸ κέντρισμα τῆς περιέργειας καταντοῦσεν, ἔτσι ἀσυνείδητα, συμπάθεια. Και τὸ πείσμα; Τὸ πείσμα τῆς ὁμορφονῆς πού δὲν προσέχεται; Αὐτὸ ἦταν και βέβαιο τὸ σπουδαιότερο. Γιαιτὶ ἦταν ὁμορφο τὸ Στασάκι, μετὰ τὰ μάτια τὰ βελουδένια και τὴν τάγια τὴ λιγερή. Στὴ γειτονιά μιὰ ἦταν. Και τῶ, κρυφὸ καμάρι ἢ Κυρὰ-Κατίνα, τὸ Στασάκι της, πού θὰ τὸ πάντρευε χωρὶς νὰ πολυσκοτιστεῖ γιὰ προῖκα, μετὰ τὴν ὁμορφιά του, ἔτσι, και τίς χάρες του....

*

**

Δυὸ φορὲς τὰ βάζα πού πάστρευε τῆς ἔπεσαν ἀπὸ τὰ χέρια. Εὐτυχῶς πού ἦσαν χοντρά και τὸ χαλὶ τῆς σάλλας παχύ. Εἶδεμιθὴ θάβλεπεσ φωνὲς ἢ μάνα της.

Γιαιτὶ; Τῆς ἔτρωγε ἡ ἔννοια «του» τὸ κεφάλι. Γιαιτὶ; Μπᾶς κι' ἔλε μυριστεῖ τοὺς ἄλλους; Ἄμ' πῶς; Ἐδῶ οἱ ἄλλοι δὲν μυριστήκανε μετὰξὺ τους τίποτα, κι' αὐτός;... Γιαιτὶ τότε;...

Ἡ κυρὰ Κατίνα μπῆκε σκουπίζοντας τὰ χέρια της στὴν ποδιά της.

— Ἀκόμη;

— Κοντεῦω, καλὲ μαμᾶ. Ὁ καναπὲς μένει.

Κι' ἔδωκε δυὸ τινάγματα μετὰ τὴν πατσαβοῦρα ἢ θυγατέρα στὸν καναπέ, λειψανὸ τῆς παληῆς δόξας τοῦ σπιτιοῦ, μαζὴ μετὰ τίς πολυθρόνες, τὸν μεγάλο κρυσταλλοκαθρέφτη και τὸ μπουφέ τὸν κάρνο.

— Ἄειντε και πάινε νὰ ντυθῆς. Θὰ πλακώσουν οἱ ἐπισκέψεις.

— Τί ὥρα εἶναι;

— Ἄμ, κοντεῦουν δέκα.

Τὸ βλέμμα τῆς κόρης στυλώθηκε ἐρευνητικὸ στὴ μάνα. Και σὲ λίγο:

— Τὸν ξύπνησες;

— Σῶπα και δὲ χὰθηκε ὁ κόσμος. Τώρα θὰ πάω.

— Ἐρριξε μιὰ ματιὰ στὴ σάλλα ἢ κυρὰ Κατίνα και βγῆκε στὴν αὐλή. Ἡ Στάσα τὴν παρακολούθησε μετὰ τὸ μάτι ἀπὸ τὴν πόρτα τὴν ἀνοιχτή. Τὴν εἶδε πού χτυποῦσε τὴν πόρτα του.

— Κύρ Γιάννη! Εἶναι ὥρα.

Τὸν φαντάστηκε νὰ ξυπνάει, νὰ τρίβει τὰ μάτια του, νὰ ἀφήνει τὸ κρεββάτι.

— Οὔφ, ἔκαμε. Δὲν πάει νὰ μοῦ χαιθεῖ κι' αὐτός. Κι' ὕστερα σάν νὰ μετάνοιωσε, καθὼς διάβαινε τὴν αὐλή νὰ πάει νὰ ντυθῆ στὴν καμαρά της, χαμογέλασε πρὸς τὴ διεύθυνση τῆς κλεισμένης πόρτας.

Ὅταν ξαναβγῆκε ντυμένη, μετὰ τὸ πράσινο-νίλ φόρεμα, τὸ μανίκι τὸ κοντὸ και τὸ ντεκολτέ τὸ σκανδαλιστικὸ, ἦταν δυὸ φορὲς πὼ ὁμορφη.

Κείνη τὴν ὥρα φέρανε ἓνα πακέτο

—Μαμά, ἔλα.

Ἡ κυρὰ Κατίνα ἔτρεξε μὲ τὴν ποδιά στὰ χέρια της. Τὸ κουτί ἀνοίχτηκε μὲ δάχτυλα τρεμάμενα. Χαρτοφάκελλα πολυτελείας, ῥοζ χρώμα, μὲ κορδέλλες. Ἀπάνω μιὰ κάρτα: Βρασίδης Ἀστέρης καὶ στὴ γωνιά μὲ μολύβι: Χ. Π. Χρόνια πολλά!

Τὸν βλάκα. Ἀκοῦς ἐκεῖ. Ἐννοια σου καὶ θὰ ἰδῆς. Ἐσὺ μονάχα δὲ θὰ λάβῃς τέτοιο γράμμα.

—Τὶ καλὸ παιδί, μουρμούρισε ἡ κυρὰ Κατίνα ξαναπηγαίνοντας στὴν κουζίνα της.

Σὲ λίγο φέρανε ἄλλο πακέτο. Ἦταν μικρὸ τοῦτο.

—Μαμά.

Ἡ μαμὰ ξανάτρεξε.

Ἐνα παράξενο πρῶμα. Ἐνα ἀγαματάκι πὸν παράσταινε ἓνα κινέζο κοίλαρᾶ χαλκοπράσινο.

—Τὶ εἶναι τοῦτο καλέ;

—Δὲν βλέπεις. Ἀγαμα.

—Τοῦ Νώντα θάνα.

—Ὅχι, τοῦ Ἀντρέα. Δὲν βλέπεις τὸ μπιλιέτο του;

—Χρυσὸ παιδί! Ἐκαμε ἡ κυρὰ Κατίνα. Πόσο νάχη!

Ἡ κόρη σήκωσε τοὺς ὄμους της.

Ἦρθαν δυὸ τρεῖς τοῦρτες ὀλοκρέμες καὶ μπιλλιέτα καρφωμένα στὴν κορφή, ἀπὸ τοὺς συγγενεῖς.

Ἦρθε καὶ τοῦ Νώντα τὸ δῶρο. Ἐνα νεσεσαί, ἓνα ἄρωμα καὶ τρία σαπούνια πολυτελείας.

Ἦρθε καὶ τὸ ταχυδρομεῖο μὲ τὰ χρόνια πολλὰ ἀπὸ θειάδες καὶ μπαρμπάδες. Ἦρθε καὶ μιὰ κάρτα γιομάτη λουλούδια καὶ πολυλογίες ἀπὸ τὸν ξάδερφο τὸν Ἡλία...

Κάθε τόσο ἡ κόρη φώναζε τὴ μαμὰ κι' ἡ μαμὰ ἔτρεχε. Ὅλα τᾶβρισκε ἡ δεύτερη ὥραϊα κι' ὄλα ἔκαναν τὴν κόρη νὰ μουρμουρίζει μέσα της.

—Τὶ ἔχεις κι' ἐσὺ χρονιάρα μέρα, στὴ γιορτὴ σου, πῆρε κάποτε κάβο ἡ μαμὰ.

—Τὶ θὲς νάχω;

Χτύπησαν τὴν πόρτα. Ἐτρεξ' ἡ μάνα νὰ ντυθῆ κι' ἡ κόρη νὰ δεχτεῖ τίς ἐπισκέψεις.

Κι' ἀπὸ τὴν πόρτα ν' ἀνοιχτὴ καθὼς κουβέντιαζαν στὴ σάλλα γαρίδα τὸ μάτι της πρὸς τὴν πόρτα του, πὸν παράδοξα σήμερα δὲν ἄνοιξε, κι' εἶχαν περάσει ἐντεκάμισν...Καὶ σὰν νὰ ντρεπότανε.

—Μπᾶ σὲ καλὸ μου; Τί ἔπαθα μὲ τοῦτο πάλι;

Καὶ πιανότανε ἀπὸ ὅ,τιδήποτε κουβέντα κι' ἔλεγε κι' ἔλεγε γιὰ νὰ διασκεδάσει τὴν ἔννοια της.

—Μπᾶ σὲ καλὸ μου!

Ἐπὶ τέλους. Ἡ περιφημὴ πόρτα ἔτριξε στὶς ἀρθρώσεις της, ἔγυρε κομμάτι κι' ἡ σιλουέτα τοῦ «ἀκατάδεχτου» τὴν ἐγάρνιρε γιὰ λίγα δευτερόλεπτα. Τὸ μάτι του ψάχνοντας στὸν τοῖχο μπῆκε στὴ σάλλα τὴν ἀνοιχτὴ καὶ συνάντησε τὸ βλέμμα της.

Ἐνα...δυό...τρία...Αἰῶνα ἔμεινε ἐκεῖ στυλωμένο. Ἀλλὰ δὲν ἦταν κροῦ. Ἦταν ζεστό. Ἦταν ἐρωτηματικό. Ἦταν...Ἐννοίωσε νὰ πυρώνονται τὰ μάγουλά της. Καὶ κατέβασε τὰ μάτια της.

Τὴν ἴδια στιγμὴ ἡ θειά της ἡ Εἰρήνη σηκώθηκε νὰ φύγῃ. Ἐοπίσω ἡ κυρὰ Κατίνα μὲ τὸ μέλι στ' ἄχειλι.

—Ἐυχαριστοῦμε. Ὅ,τι ἐπιθυμεῖτε...Καλημέρα κύριε Γιάννη...Κοπιᾶστε. Περάστε μέσα νὰ μᾶς πῆτε τὰ χρόνια πολλὰ... Στὸ καλὸ Εἰρήνη μου. Φίλησε τὰ παιδιά...Στὸ καλό.

Τῆς ἦρθε νὰ πεταχτεῖ ἔξω. Θὰ τοῦλεγε κι' ὄλας.

—Ναί, γιορτάζω. Δὲν τὸ ξέρατε βέβαια...

Ἄλλ' ἔμεινε καρφωμένη στὴ θέση της.

Ἀκουγε μονάχα τὴ σβυστὴ φωνή του κάτι νὰ λείει καὶ τῆς μαμᾶς τὴν στριγγιά:

—Καλὰ ἀφοῦ βιαζόστε...Ἐλάτε καὶ τὸ γιόμα... Στὸ καλό.

Σιγὰ σιγὰ συνῆθε.

Δὲν πέρασε πολλὴ ὥρα καὶ χτύπησαν τὴν πόρτα. Ἐτρεξε ἡ κυρὰ Κατίνα. Καὶ γύρισε κρατῶντας στὴν ἀγκαλιά της ἓνα τόσο μεγάλο μπουκέτο τριαντάφυλλα. Ἀσπρα καὶ δροσερά.

Τᾶραξε ἡ κόρη. Ζήτησε τὸ μπιλλιέτο.

Πουθενά.

—Ποιὸς νὰ τὰ στέλνει;

—Καὶ ξέχασα νὰ ρωτήσω!

Νάταν αὐτός; Κύτταξε τὰ λουλούδια. Κύτταξε καὶ τὴν πόρτα τὴν κλειστή. Ἀχ, νάταν αὐτός!

Ἀρχισε ὁ χορὸς τῶν λογισμῶν στὴν κεφαλὴ της. Χειρότερα ἀπὸ πρίν. Πιάστηκε ἀφαιρημένη στὴν κουβέντα της τέσσερες πέντε φορές. Ἐεχνοῦσε νὰ τρατάρει.

—Μπᾶ σὲ καλὸ σου σήμερα, μουρμούριζε κάπου κάπου ἡ κυρὰ Κατίνα.

Κύτταξε τὰ τριαντάφυλλα. Κι' εὔρισκε στὸ βελούδο πὸν ὁ ἥλιος χάιδευε ἀπάνω τους τὸ μυστήριό του, τὸ δικό του μυστήριον....

Ἦρθε κι' ὁ Νώντας καὶ τῆς ἔσφιξε τὸ χέρι. Κι' ὕστερα ὁ Ἀντρέας καὶ τὴν κύτταξε στὰ μάτια εὐτυχισμένα. Κι' ὁ ἄλλος τὰ ἴδια. Ὁ καθένας γιὰ λογαριασμό του.

Κι' αὐτῆς ὁ νοῦς πλανιότανε στὴν καινούργια ὀπτασία...Τοὺς ἄλλους οὔτε τοὺς λογάριζε.

Στὸ τραπέζι—μάνα καὶ κόρη—σωπαίνανε.

Ἡ μάνα βαρνεστημένη ἀπὸ τὴν κουβέντα.

Κι' ἡ κόρη ὄλο φροντίδα.

— Παναγιά μου. Νὰ τᾶχε στείλει αὐτός!

Στὸ κόψιμο πάνω τῆς μιᾶς τούρτας ἦρθε ἡ μιλιὰ στῆς μάνας τὸ στόμα.

— Λὲς νὰ τᾶστείλε ὁ «ἀκατάδεχτος»;

Τὴν κύτταξε ἡ Στάσα μ' ἐκπληξη.

— Αὐτός; βιάστηκε. Δὲν φαντάζομαι.

Καὶ σὲ λίγο.

— Μπᾶς καὶ μοῦστείλε καὶ πέρυσι;

Κι' ἔπεσαν στὴν τούρτα μὲ τίς κρέμες τίς ἄσπρες καὶ τὸ μπιλλιέτο ἐνὸς θείου στὴν κορυφή.

Ἔστερα ἀπὸ τὸν καφέ πού ἡ Στάσα ἔψησε, ἡ κυρὰ Κατίνα πῆγε «νὰ πέσει». Ἡ κόρη βάλθηκε νὰ σηκώσει τὸ τραπέζι.

Ἀκούστηκαν βήματα στὸ πλακόστρωτο τῆς αὐλῆς. Ἔγυρε τὸ κεφάλι στὴν πόρτα. Στεκόταν μπρὸς τὴν πόρτα τῆς σάλλας, ἴσιος κι' ὑπερήφανος, ὁ «ἀκατάδεχτος» μὲ ἓνα χαμόγελο στίς γωνιές τ' ἀχειλιοῦ ζωγραφιστὸ καὶ τὸ καπέλλο στιφογυρίζοντας στὸ χέρι.

Ἔτρεξε ἡ Στάσα.

— Περάστε.

Ἡ φωνὴ τῆς ἔτρεμε. Καὶ τῆς φαινόταν ξένη.

Τὴν ἔκαμε νὰ μπεῖ πρώτη μὲ μιὰ ἀδέξια χειρονομία του.

— Καθίστε. Καὶ τοῦ δειξε τὸν καναπέ.

Κάθησε ἄκρη ἄκρη. Κι' αὐτὴ τραβήχθηκε στὴν ἄλλη γωνιὰ τῆς κάμαρας.

Τὸ βλέμμα του ἔκαμε τὸν γύρο τῶν τοίχων.

Σταμάτησε δίπλα τῆς. Γύρισε κι' αὐτὴ. Ἦταν στὸν ἀνθόστυλο, στὸ βάζο τὸ παλὸ μὲ τᾶσπρα τὰ τριαντάφυλλα....

Βρῆκε δυὸ λέξεις νὰ τοῦ εἰπεῖ:

— Σᾶς εὐχαριστῶ. Εἶναι ὠραῖα.

Ἄλλος χαμήλωσε τὸ κεφάλι.

Ἡ κουβέντα!... Εἶναι στιγμὲς πού νοιώθουμε πὸς ἡ ζωὴ μας κρέμεται ἀπὸ ἓνα φθόγγο πού θὰ σταθεῖ στὸ λαρύγγι μας. Κι' ὁ φθόγγος, ἓνας ὁποιοσδήποτε φθόγγος, δὲν βγαίνει. Τί βάρος!

Ἡ σωτηρία θάρχόταν ἀπ' αὐτόν. Σήκωσε τὸ κεφάλι. Ἔνα καινούργιο χαμόγελο ζωγραφίστηκε στὸ πρόσωπό του. Μιὰ δοκιμὴ. Δυό. Στὴν τρίτη ψιθύρισε:

— Εἶναι ἀργά. Θὰ πηγαίνω.

Καὶ σηκώθηκε.

Σάν νὰ τὴν ἔσπρωχνε ἓνα ἐλατήριο πού κάποιος συγκρατοῦσε πίσω τῆς κι' ἄφησε ἀπότομα, πετάχθηκε ἀπάνω. Τὸ χέρι τῆς μηχανικὰ πῆγε μπρός.

Ἄλλος τὸ κράτησε μισὸ δευτερόλεπτο. Μιὰ ζωὴ. Κι' ἔτσι τυχαῖα

τὰ μάτια ξανάσμιξαν ἀνάμεσα στὸ κενὸ τῆς φτωχῆς ὀμίλλας.

Στοχάστηκε πὼς θὰ βρισκόταν ἀπὸ τὴ μιὰ στιγμή στὴν ἄλλη στὴν ἀγκαλιά του.

— Χρόνια πολλὰ, μουρμούρισε ἀδέξια. Καὶ τραβήξε τὸ χέρι του.

Τὰ μάτια τῆς αὐτῆς στάθηκαν στὰ χεῖλη του ἑλαφρὰ σαρκώδη καὶ ἑλαφρὰ χρωματισμένα.

Ἔσπου τῆς γύρισε τὴν πλάτη βαδίζοντας στὴν πόρτα.

— Χαίρετε.

Οὔτε γύρισε νὰ κυττάξει πίσω του. Πῆγε ὀλοῖσια στὸ δωμάτιό του.

Καὶ αὐτὴν τὴν συνεπῆρε πάλι ἡ χίμαιρα.

Ξαπλώθη στὸ κρεβάτι τῆς.

Θὰ τέλειωνε μὲ τοὺς ἄλλους. Τί ἀνόητη στάθηκε, ἀλήθεια! Μὲ ποιούς; Μ' ἀνθρώπους ποῦτε κἂν ἀγαποῦσε!... Θᾶρχιζε ὅμως τὴν καινούργια ζωὴ.

Θά... θά... Σχέδια τὸ ἓνα πίσω ἀπὸ τᾶλλο. Ἰδέες. Εὐτυχία... Αὔριο κίολας.... Τί ὠραῖα!

Ἔς τ' ἀπόγιομα πού ἦρθαν οἱ φιλενάδες τῆς ἔπλεε στὴ καινούργια τῆς εὐτυχία. Ἔστερα ὅλη τῆς ἡ ἐσωτερικὴ χαρὰ ἐξωτερικεύθηκε σὲ χίλιων λογιῶν τρέλλες.

Κι' εἶχε διαρκῶς τὸ νοῦ τῆς στὴν πόρτα του.

Σκοτείνιασε κι' ἀκόμα δὲν εἶχε φύγει.

Κάποτε βγήκε νὰ ἰδεῖ τὸ φῶς χάραζε στὴν πόρτα του. Ὁ Ἀντρέας πέρασε δίπλα τῆς.

— Γλέντι βλέπω ἔχεις. Καὶ ἔστερα χαμηλά:

— Τὸ βράδυ θὰ σὲ περιμένω.

Δὲν τοῦδωσε καμμιά ἀπάντηση καὶ γύρισε στὴ σάλλα, στὰ γέλοια καὶ στὸ γραμμόφωνο.

Κατὰ τίς ὀχτὼ χτύπησαν δυνατὰ τὴν πόρτα.

Βγήκε νὰ ἰδεῖ. Μιὰ γυναικεῖα λεπτὴ σιλουέττα.

— Ὁ κύριος Μακρῆς;

Ἡ φωνὴ ἦταν ζεστή, ἑλαφρὰ βραχνή.

— Μέσα νομίζω. Νὰ ἰδῶ.

Χτύπησε τὴν πόρτα του.

— Ἐμπρός.

Ἦταν ὀρθὸς μὲ τὸ παλτὸ φορεμένο καὶ τὸ καπέλο στὸ χέρι. Σᾶν νὰ περιμένε.

Ἡ φωνὴ τῆς δὲν μπόρεσε νὰ βγῆ ἀπὸ τὰ δόντια.

Τοῦδειξε τὴ γυναῖκα πού ἔστεκε στὴν πόρτα.

— Ἄ! Ἐπὶ τέλους!

Κι' ὄρμησε πρὸς τὴν ἐξώπορτα, ἀφήνοντας τὸ δωμάτιό του ἀνοιχτό.

Ἄκουσε ἓνα «ἄργησες» παραπονεμένο.

Καὶ πιάστηκε στὸν τοῖχο. Τὰ γόνατά τῆς λύγιζαν.

Καὶ τὰ μάτια της βούρκωσαν.
Ἡ πόρτα τοῦ Ἀντρέα ἀνοίξε. Μπρὸς ἀπὸ τῆ λάμπα στάθηκε ἡ κομψή του σιλουέττα.

—Ποιὸς ἦταν;

Χαμογέλασε εἰρωνικὰ στὸ σκοτάδι.

Ἀπὸ τὴ σάλλα ἀκούστηκε ἓνα «Στάσα».

Ἐσβυσε τὸ φῶς τῆς κάμαρας τοῦ ἄλλου καὶ σήκωσε τοὺς ὤμους της, ἀφοῦ ἔκλεισε τὴν πόρτα του.

—Θάρθῃς, ἔ; Ψιθύρισε ὁ Ἀντρέας χωρὶς νὰ κινήθῃ ἀπὸ τὴ θέση του

—Ναί.

Καὶ τράβηξε γιὰ τὴ σάλλα.

ΚΡΑΤΗΣ ΔΑΝΗΛΟΣ

Η ΚΟΡΗ ΤΟΥ ΚΗΠΟΥ

Εἶναι μιὰ κόρη, μιὰ ἄρρωστη. Τὰ χεῖλη της κλεισμένα διαρκῶς κρατεῖ σ' ἐπώδυνη κ' εὐγενική σιγή· τὰ ὄνειροπόλα μάτια της κοιτάζουν ξεχασμένα καὶ στὴν ὕγρὴ τους ἄβυσσον ἔχει ἡ χαρὰ πνιγῆ.

Τὴ συναντῶ, παράμερα στὸν κήπο καθισμένη, μόνη στὴν ἐγκατάλειψη—νυμφαία στοχαστική· στὸ πληγωμένο στῆθος της γυμνά τὰ χέρια δένει κ' ἔτσι μοιραῖα προσφέρεται στὴ ρέμβη της ἐκεῖ.

Ἦρα δὲν εἶναι, γύρω της τὸν πόθο δὲν σκορπίζει· ὅμως μιὰν ἀξιολάτρευτην ἀβρότητα, λεπτή, ἔχει στὸ ὠχρὸ της πρόσωπο, πού ἡ θλίψη τὸ σφραγίζει κ' ἐπάνω του τριαντάφυλλα ραίνουν οἱ πυρετοί.

Κι' ἐγὼ συχνὰ διαβαίνοντας ἀπὸ τὸν κήπο, ἐμπρὸς της διακριτικὰ κ' ἐπίσημα πολὺ περιπατῶ, μήπως τὸ πλᾶνο βῆμα μου ταραξεί τ' ὄνειρό της, ὡς ἔχει τὸ κεφάλι της αὐτὴ δειλὰ σκυφτό.

Ἦταν μιὰ κόρη, μιὰ ἄρρωστη... Δυὸ-τρεῖς ἐσπέρες ὅμως λείπει καὶ μένει ἡ θέση της ἔρημη τῶρα ἐδῶ.

Κ' ἐμέ, —πού τὴν ἐπόνεσα—βουβὸς δονεῖ με τρόμος, μήπως τὴ νέα, τὴν ἄγνωστη. ποτὲ πειὰ δὲν ἴδω...

ΚΛΕΑΡΧΟΣ ΣΤ. ΜΙΜΙΚΟΣ

GUILLAUME APOLLINAIRE

Μεταξὺ τῶν νεωτέρων ποιητῶν καὶ συγγραφέων, ὁ Guillaume Apollinaire εἶναι ὁ μόνος ἴσως πού ξεπέρασε τὴν ἐπίδραση τῶν ρομαντικῶν καὶ παρνασιακῶν.

Τὸ πραγματικὸ του ὄνομα ἦταν Wilhelm Apolinaris Kostrowitsky. Γεννήθηκε στὴ Ρώμη ἀπὸ μητέρα Πολωνέζα κι' ἄγνωστο πατέρα. Λέγανε ὅτι ὁ πατέρας του ἦταν Ρωμαῖος ἱεράρχης, ἐπίσκοπος στὸ Μονακό. Ἴσως νὰ εἶνε αὐτὴ ἡ σλαβική καὶ ἰταλικὴ κληρονομικότητα πού ἔδωσε στὸ ἔργό του τὴν τολμηρὴ καὶ θεληματικὴ ἐμπνευση, τὴν εὐρυνση τῆς ἐκφράσεως, τὴν διαρκὴ ἀνανέωση τῶν εἰκόνων, ἢν λεκτικὸ ἴλιγγο—ὄλα, δηλαδή, ἐκεῖνα τὰ στοιχεῖα πού αἰτιολογῶν τὸν χαρακτηρισμὸ τοῦ Apollinaire ὡς ἐνός «τυχοδιώκτη τῆς σκέψεως». Ἡ ἀλήθεια εἶναι μόνο πὼς τὸ πνεῦμα του ἀπλώθηκε σ' ὄλα τὰ πεδία.

Παῖδι, ὁ Apollinaire, ἔζησε μέσα στὴν χλιδὴ καὶ τὴν πολυτέλεια. Ὅταν ὅμως τελείωσε τίς σπουδές του στὸ Μονακό, γι' ἄγνωστες αἰτίες πού κράτησε πάντοτε μυστικές, ἐδόθηκε ἀπόλυτα καὶ μοναδικὰ στὸν ἑαυτὸ του χωρὶς καμμιά ὑποστήριξη κι' ἐπέρασε μιὰ ζωὴ σχεδὸν βουτηγμένη στὴν ἀθλιότητα. Γνώρισε δυσκολίες καὶ ἀγωνίες. Ἡ φύση του πού ζοῦσε μέσα στὸ θρῦλο, ἡ μαγικὴ του ἰδιοφυΐα, ἡ φαντασμαγορικὴ του φαντασία, τὸν ἔσωσαν ἀπὸ τὴν ἀπόγνωση, ὅπου ἀσφαλῶς θὰ ναυαγοῦσε καὶ θὰ χάνονταν ἡ εὐαίσθητη καρδιά του καὶ ἡ λεπτὴ καὶ περήφανη ψυχὴ του.

Οἱ δυσχέρειες τῆς ζωῆς τοῦ ἐνέπνευσαν κάμποσες φορὲς σπαρακτικούς στίχους, δὲν ἔπεσε ὅμως ποτὲ σὲ ψυχικὴ ἀθλιότητα. Ὅταν φυλακίστηκε μὲ τὴν κωμικὴ κατηγορία ὅτι ἔκλεψε ἀπὸ τὸ Λοῦβρο ὠρισμένα καλλιτεχνήματα (ἀνάμεσα σ' αὐτὰ καὶ τὴ Τζοκόντα), παρ' ὅλον ὅτι πληγώθηκε βιχύτατα ἀπὸ τὴν ἀδικία αὐτὴ, δὲν ἐτραγουδῆσε, ὡστόσο, τὸν πόνο του μὲ τὸν τρόπο πού τὸν εἶχε τραγουδῆσει ἄλλοτε ὁ Verlaine. Ὁ Apollinaire τραγούδησε σὲ στίχους μιᾶς ὑπέροχης μελωδίας καὶ ἡ εὐαίσθησία του παρέμεινε ἀπόλυτα ὕγιης ὡς τὸ τέλος.

Ἔδινε ζωὴ σ' ὄλα τὰ πράγματα. Ἡ φαντασία τοῦ δημιουργοῦσε ἀκατάπαυστα. Διασκέδαζε μ' ὅ,τι δῆποτε, ἀφίνονταν νὰ παρασυρθῆ ἀπ' ὄλες τίς ὀπτασίες πού συχνότατα δημιουργοῦσε ὁ ἴδιος. Τὰ πειὸ κοινὰ καθημερινὰ πράγματα πλουτίζονταν ἀπὸ τὴν θαυμάσια ποιητικὴ του διάθεση μὲ ζωηρὰ χρώματα καὶ μπένανε μέσα στὴ χώρα τῆς φαντασμαγορίας. Ἦταν αὐθόρμητα καὶ φυσικὰ ποιητής.

Πρὶν ἀκόμα κλείσει τὰ εἴκοσί του χρόνια, ἦρθε κι' ἐγκατεστάθη στὸ Παρίσι, ὅπου δὲν ἄργησε νὰ γίνῃ, ἅς ποῦμε, διάσημος

στούς νεαρούς φιλολογικούς κύκλους. Το παράδοξο πνεύμα του, η ζωνρή φαντασία του, η μόρφωσή του, τόν τοποθέτησαν επί κεφαλής της ομάδας εκείνης τών νέων που ζήτησαν ναύρουν για την τέχνη νέες αισθητικές βάσεις, μιὰ νέαν όμορφιά, άπορρίπτοντας κάθε αισθηματικότητα, που την άντικαθιστούσαν με την έκφραση τών άποτομων, άμεσων και άκατέργαστων έντυπώσεων.

Σε δυό έποχές πρέπει να χωρίσουμε το έργο του Apollinaire. Στην πρώτη, τη ρομαντική και συμβολιστική του περίοδο, όταν έγραψε τη συλλογή του «'Αλκοόλ», και στη δεύτερη, την έποχή της μοντέρνας του τεχνοτροπίας, όταν έγραψε τα «Καλλιγράμ». Στο έργο της πρώτης του περιόδου διακρίνεται η επίδραση του Ρεμπώ, Μαλλαρμέ, Χουίτμαν, Πόου, Μπωντελαίρ, Χάινε. Ο ρομαντισμός του συγγενεύει με τόν ρομαντισμό του Μπωντελαίρ. Σάν κι' αυτόν τυραννιέται άπ' τόν έφιάλτη της άναμνήσεως του παρελθοντος:

Passons passons puisque tout passe
Je me retournerai souvent.
Le souvenir son cor de chasse
dont meurt le bruit parmi le vent. . .

Στο «chanson du malaimè» που μπορούμε πούμε ότι είνε το άριστούργημα της έποχής αυτής, ο Apollinaire φαίνεται ακόμα ρομαντικώτερος:

Mon beau navire, ô ma mémoire,
avons—nous assez navigué
dans une onde mauvaise à voir.
Avons—nous assez divagué
de la belle aube au triste soir
Adieu faux amour confondu
avec la femme qui s' éloigne
avec celle que j' ai perdue
l' année dernière en Allemagne
et que je ne reverrai plus.

Άπό τούς λίγους αυτούς στίχους μπορεί κανείς να πει ότι ο πρίγκηψ αυτός της φαντασίας είναι πρό πάντων ποιητής με ζωνρή ευαισθησία και με άπολύτως προσωπική σύλληψη. Άν άπέρριψε κάθε αισθηματικότητα, δέν άπέκλεισεν όμως την ευαισθησία. Δέν άποκρούει τις άρμονικές σχέσεις που συνδέουν τις πειδι διαφορετικές έκφράσεις της ζωής, όπως και ο φίλος του Max Jacob, και πίσω άπό μιὰ μάσκα παιγνιδιοϋ κρύβει μιὰ φλογερή ποιητική καρδιά, κάποτε μάλιστα μιὰ καρδιά παιδική. Οί στίχοι του είνε αυθόρμητοι, αίθριοι και ρέουν σά καθαρό νερό πηγής και ο λυρισμός του δροσερός, πλούσιος. Αυτόν τόν πλούσιο λυρισμό του, τόν διατηρεί

άκόμα και μέσα στα χαρακώματα, κατά τη διάρκεια του μεγάλου πολέμου.

Για τόν Apollinaire οί βομβαρδισμοί είναι πυροτεχνήματα, οί μάχες μιὰ ύπέροχη περιπέτεια. Πυροβολητής ο ίδιος, κοντά στο τηλεβόλο που βροντά και συγκλονίζεται η γη, έξακολουθεί να σκέπτεται ποιητικά και να μάς δίνει χαριτωμένους, χτρούμενους και γενναίους στίχους :

Je t' écris de dessous la tente
tandis que meurt ce jour d' été,
où, floraison éblouissante
dans le ciel à peine bleuté
une canonnade éclatante
se fane avant d' avoir été.

Άργότερα, στη δεύτερη ποιητική του περίοδο, όταν έγραψε τα «Καλλιγράμ» ο μοντερνισμός του άπεγύμνωσε την ποίηση άπό κάθε φιλολογία. Τότε έγραψε τα ποιήματα συνδιαλέξεις, που δέν είναι παρά άπλές κουβέντες, άπλές καθημερινές φράσεις. Να ένα παράδειγμα :

Il suffirait pu' un type
maintint la porte cochère
pendant que l' autre montrerait
trois becs de gaz allumés.

La patronne est poitrinaire.

Quand tu auras fini nous jouerons
une partie de jacquet.

Άσφαλώς όμως δέν είναι μόνον ο μοντερνισμός που ώθησε τόν Apollinaire στις παραδοξότητες αυτές· είναι μάλλον το χιομορ του και η παιγνιδιάρικη διάθεσί του. Μ' αυτό το χιομορ ειρωνεύετο συχνά πρόσωπα και πράγματα, αλλά με τόσην άθωότητα, ώστε κι' εκείνοι που γελούσε εις βάρος τους δέν μπορούσαν να ξεφύγουν τη γοητεία του. Το 1918, λίγο πρό τού θανάτου του, έδημοσίευσε τα «Καλλιγράμ», ποιήματα που δίνουν την όπτική φόρμα σχεδιασμάτων. Η φόρμα αυτή θυμίζει τη μορφή του άντικειμένου που ένέπνευσε το ποίημα, σύμφωνα με ανάλογα παραδείγματα που μάς σώθηκαν άπό την άρχαία ποίηση τών έλληνιστικών χρόνων. Σ' αυτό του το έργο κυρίως ο Apollinaire έβαλε όλη την έφευρετική του ιδιοφυία και όλη την παραδοξότητά του.

Ο André Billy λέγει ότι θάθελε να δει τα «Καλλιγράμ» του Apollinaire έκτυπα στο δέρμα, σκαλισμένα σε ξύλο, άποτυπωμένα σε χάλυβα, ζωγραφισμένα σε πορσελάνη ή σε κρύσταλλο, κεντη-

μένα σὲ κινέζικο μετάξι, τυπωμένα σὲ παλιὸ γαπωνέζικο χαρτί με πολύχρωμες μελάνες.

Δὲν εἶνε ὅλα τὰ ποιήματα αὐτῆς τῆς συλλογῆς σχεδιασμένα. Τὰ περισσότερα εἶναι σ' ἐλεύθερο στίχο καὶ μερικὰ χωρὶς καμμιὰ μορφή, ἀσυνάρτητα καὶ τελείως παράλογα. Ἐδῶ φθάνει σὲ ἀκρότητες μοντερνισμοῦ καὶ φυσικὰ μπαίνει σὲ σφαλερὸ δρόμο. Ἄλλὰ ἀναγνωρίζει τὸ σφάλμα του καὶ ζητεῖ ἐπιείκεια καὶ οἶκτο :

Soyez indulgents quand nous comparez
à ceux qui furent la perfection de l'ordre....

Ἄλλὰ τὸν καιρὸ τῆς «φλογερῆς λογικῆς» ποὺ νοσταλγεῖ καὶ περιμένει ὁ ποιητῆς, δὲν πρόφτασε νὰ τὸν ζήσει, γιατί, λίγο ἀργότερα ἀφοῦ εἶχε γράψει τὸ ποίημα αὐτὸ ποὺ εἶνε σὰ διαθήκη τῆς νεότητός του, πέθανε..

Ὁ Apollinaire δὲν ἦταν μόνο ποιητῆς, ἀλλὰ καὶ θαυμάσιος διηγηματογράφος. αἰσθητικός, κριτικός καὶ δραματικός συγγραφέας. Στὴν τεχνοτροπία τῶν ἀφηγήσεών του ἀκολουθεῖ τὴ σχολὴ τοῦ Marcel Schwob. Ἡ γλῶσσα του εἶνε κλασικὴ, ἔχει ὅμως γραφικότητα, φανταστικὴ σύλληψη, παραδοξότητα καὶ κοσμοπολιτισμὸ. Στὸν «Δολοφονημένο ποιητῆ» ποὺ εἶνε τὸ πεζὸ του ἀριστούργημα, ἡ ἔμπνευσή του εἶναι καθαρὰ ραμπελεγιανή. Τὸ θεατρικὸ του ἔργο εἶναι ἓνα δράμα συρρεαλιστικὸ.

Σ' ἓνα δοκίμιό του, δημοσιευμένο μετὰ τὸν θάνατό του στὸν Mercure de France με τὸν τίτλο «Νέο Πνεῦμα» μᾶς δίνει ὁ Apollinaire τὴν οὐσία τῶν ιδεῶν του :

«Ἐως τώρα, γράφει, τὸ λογοτεχνικὸ πεδίο ἦταν κλεισμένο μέσα σὲ στενὰ πλαίσια. Γράφανε πρόζα καὶ στίχους. Αὐστηροὶ γραμματικοὶ κανόνες ὥριζαν τὴ φόρμα τῆς πρώτης ὅσον ἀφορᾷ τὴν ποίηση, ἡ ομοιοκαταληκτικὴ στιχουργία ἦταν μοναδικὸς νόμος τῆς. Ὁ ἐλεύθερος στίχος ἔδωσε νέα ὁρμὴ στὸ λυρισμὸ».

Εἴμαστε ἀκόμη πολὺ κοντά, σχεδὸν σύγχρονοί του, γιὰ νὰ κρίνουμε ἀσφαλῶς τὴν καλλιτεχνικὴ δράση τοῦ Apollinaire καὶ τὴν ἐπίδρασή του στὴν ἐξέλιξη τοῦ κυβισμού καὶ τοῦ συρρεαλισμοῦ. Τὸ γεγονὸς εἶνε ὅτι ἡ πρωτοτυπία του ἐσφράγισε μὲ τὴ σφραγίδα τῆς τὴν ἐποχὴ του. Στὴν τέχνη ἔδειξε ἓνα σπάνιο μαντικὸ αἶσθημα. Στὴν ἐπίδραση τοῦ Apollinaire χρωστᾶμε κατὰ μέγα μέρος τὴν ἐξωτερίκευση τῆς μεγαλοφυΐας τοῦ Πικασσό.

Πολλοὶ θρύλλοι δημιουργήθηκαν γύρω ἀπ' τ' ὄνομα τοῦ Apollinaire γιατί ὁ ἴδιος τοὺς ὑποβοηθοῦσε. Διηγοῦνται ὅτι κάποτε, ἀφοῦ πέρασε πολλὰς μέρες τρώγωντας μόνο λίγο ξερὸ ψωμί καὶ λίγες φέτες πρόστιχο σαλάμι, σπρωγμένος ἀπ' τὴν πείνα μπῆκε σ' ἓνα ἐστιατόριο τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ Σηκουάνα. Ἐνα ἄρωμα

μαγειρεμένου λαγοῦ ἐμέθυσσε τὴν ὄσφρησή του. Παραγγέλλει τὰ καλλίτερα φαγητὰ καὶ τὸ καλλίτερο κρασί· τρῶει καὶ πίνει δοσμένος ὀλόκληρος στὴν ἀπόλαυση τῆς παρούσης στιγμῆς, γιατί ἔτσι ζοῦσε ὁ Apollinaire σ' ὅλη τῆς τὴν πληρότητα τὴν κάθε στιγμὴ ποὺ πέρναει. Ἔρχεται ὅμως ἡ στιγμὴ τοῦ λογαριασμοῦ. Ὁ ποιητῆς δὲν ἔχει οὔτε πεντάρια στὴν τσέπη του. Ἐμπρὸς σὸ κατὰπληκτο γκαρσόνι, ἔμπρὸς στὸν ἰδιοκτήτη ποὺ ἐξωφρενῶν εἶνε ἔτοιμος νὰ πετάξῃ ἔξω τὸν ἐνοχλητικὸν πελάτη, ὁ Apollinaire ἀνεβαίνει ἔξαφνα πάνω σ' ἓνα τραπέζι καὶ ἀρχίζει καὶ ξεπετᾷ τὰ πυροτεχνήματα τοῦ λόγου του. Ζωηρὲς εἰκόνες, λέξεις ποὺ περνοῦν σὰν διάττοντα ἀστέρια. Γοητευμένο τὸ κοινὸ, χειροκροτεῖ. Τὸ ἐστιατόριο γεμίζει κόσμος καὶ ἐπὶ μίαν ὥρα ὁ ποιητῆς τοὺς κρατεῖ ὄλους στὰ δεσμὰ τῆς γοητείας του. Ὁ ὀξύθυμος ἐστιατῶρ, γοητευμένος τώρα καὶ αὐτός, τοῦ προτείνει νὰ ἔρχεται νὰ δειπνᾷ κάθε βράδυ δωρεὰν ὑπὸ τὸν ὄρον νὰ προσφέρει σὸ κοινὸ τὴ γοητεία τῆς ὁμιλίας του, τῆς γόνιμης καὶ ζωηρῆς του φαντασίας.

Ἄλλὰ ὁ Apollinaire εἶναι ψυχὴ ἀνεξάρτητη καὶ ὑπερήφανη. Ἀφοῦ ἔκρινε ὅτι πλήρωσε πλοῦσια τὸ γεῦμα του, ἔφυγε καὶ δὲν ξαναγύρισε πειὰ σὸ ἐστιατόριο αὐτό. Ἀργότερα ἔλεγε στοὺς φίλους του : «Δὲν θὰ ξαναπάω πειὰ... Θὰ ἦτανε σὰ μιὰ γυναῖκα ποὺ ἐμπορεύεται τὰ θέλητρά της καὶ ἐγὼ τὴ φαντασία μου δὲν τὴν ἐκπορνεύω».

Ὁ παράδοξος αὐτὸς ποιητῆς κατὰ τὴ διάρκεια τοῦ πολέμου ὑπῆρξε γενναῖος στρατιώτης καὶ τραυματίας τοῦ δυτικοῦ μετώπου. Καὶ τὸ τραῦμά του αὐτό, ποὺ πάντα τὸν ἐνοχλοῦσε, τὸν ἔφερε στὸν τάφο τόσο πρόωρα. Πέθανε στίς 9 Νοεμβρίου τοῦ 1918, τὴν ὥρα ποὺ τὸ σούρουπο ἔπεφτε ἀργὰ καὶ μιὰ λεπτὴ βροχὴ ἔκανε νὰ κλαῖνε τὰ τζάμια τῶν σπιτιῶν.

Τὸ τελευταῖο δράμα τῆς ζωῆς ποὺ ἐπῆρε μαζί του ἦταν ἓνα σμῆνος κορακιῶν ποὺ πετώντας πέρασε ἔμπρὸς ἀπὸ τὰ παράθυρα του. Μ' αὐτὴ τὴν εἰκόνα ὁ ποιητῆς ἔκλεισε τὰ μάτια. Σὲ λίγο εἶχε ξεψυχήσει.

Ἀθήναι.

NINON ΤΣΑΜΑΔΟΥ

ΤΟ ΣΑΤΥΡΙΚΟΝ ΠΝΕΥΜΑ ΤΩΝ ΚΕΦΑΛΛΗΝΩΝ

Τὰ ἐπτάνησα ἔχουν ὅλα τὴν ἴδια σχεδὸν ἱστορικὴ σταδιοδρομία. Κάτω ἀπὸ τοὺς ἴδιους κατακτητὲς καὶ Κυβερνήτες ἀπὸ τὸν μεσαίωνα ὡς τὴν ἡμέρα πού ἐνώθησαν μὲ τὴν Ἑλλάδα. Σπανιώτατα κανένα ἀπ' αὐτὰ ἐξεχώριζαν ἀπὸ τὴν κοινὴ τύχη τους καὶ τοῦτο πάλι γιὰ λίγο καιρὸ. Ἔτσι τὰ γενικώτερα χαρακτηριστικὰ τοῦ πολιτισμοῦ τοὺς εἶναι κοινά. Ἔτσι ἀναπτύχθηκε ἕνας γενικὸς καὶ ἀξιόλογος πολιτισμὸς στὴν Ἑπτάνησο. Εἶτε γιὰ τὸν οἱ κατὰ καιροὺς κατακτητὲς ἦσαν λαοὶ πολιτισμένοι, σχετικῶς μὲ τὴν ἐποχὴ τους. Εἶτε γιὰ τὸν οἱ Ἑπτανήσιοι ἦταν κοντὰ στὴ Δύση καὶ ἡ ἐπικοινωνία τῆς πυκνῆ. Εἶτε γιὰ τὸν πληθυσμὸς ἐξοῦσε μὲ κάποια ἄνεση πού τοῦδινε ἢ μὲ σχετικὴ ἀσφάλεια καὶ εὐνομία, καλλιέργεια τῆς γῆς, σ' ὅσα νησιά ἦσαν εὐφορα. Εἶτε γιὰ τὸν οἱ κάτοικοι τῶν ἀγόνων νησιῶν μετανάστευσαν σ' ὅλο τὸν κόσμον κι' ἔφεραν στὸν τόπον τους τὰ διδάγματα καὶ τὴν πείρα τῶν Ὀδυσσειακῶν τους περιπλανήσεων, καὶ μαζὺ μ' αὐτὲς καὶ τὸν χρυσὸ καρπὸ τοῦ κόπου τους. Εἶτε καὶ γιὰ τὸν οἱ νησιῶτες γενικὰ εἶνε ζωηρότερα κι' ἀνησυχώτεροι πνεύματα ἀπὸ τοὺς στεριανούς, λιγώτερο ἢ περισσότερο ὁ ἕνας ἢ ἄλλος λόγος ἢ ὅλοι μαζὺ ἔκαμαν τὴν Ἑπτάνησον τόπον πολιτισμένο σ' ὅλα τὰ ἐπίπεδα τῆς ζωῆς.

Φυσικὰ ὁ χαρακτήρισμα αὐτὸς γίνεται σχετικὰ μὲ τὴν ἐποχὴ καὶ ὄχι ἀπόλυτα. Οἱ κατοπινοὶ χρόνοι καὶ μάλιστα οἱ τελευταῖοι καὶ οἱ ἰδέες πού ἐπηρεάζουν τοὺς σημερινούς ἀνθρώπους δὲν μποροῦν νᾶχουν σύγκριση μὲ τὴν τότε κατάστασιν τὴν κοινωνικὴ καὶ τὴν πολιτικὴν.

Μιὰ ἀπὸ τὶς ἐκδηλώσεις τοῦ πολιτισμοῦ μιᾶς χώρας, εἶναι ἡ πνευματικὴ τῆς κατάστασις. Ἡ χαρακτηριστικώτερον μάλιστα. Δὲν μπορεῖ νᾶναι ἕνας τόπος πολιτισμένος, ἂν δὲν ἔχει στὸ ἐνεργητικὸ του μιὰ ἀξιόλογη πνευματικὴ ἀνθισσις. Στὴν Ἑπτάνησον ἔχουμε ζωηρὰς ἐκδηλώσεις πνευματικῆς ζωῆς ἀπὸ παλιὰ χρόνια. Ἐκτὸς τῆς ἐπιστήμης πού πέρνει τὰ φῶτα τῆς ἀπὸ τὰ πανεπιστήμια τῆς Δύσεως. Ἡ φιλολογία, ἡ ποίηση, ἡ τέχνη προοδεύουν. Γίνονται μάλιστα τὰ Ἑπτάνησα πρωτοπόροι τῆς κατοπινῆς βλαστήσεως στὴν Ἑλλάδα. Ἡ ποίηση μάλιστα κι' ὁ δημοτικισμὸς τῆς εἶναι γνήσιο γέννημα Ἑπτανησιώτικο.

Καὶ καθένα νησιὸς ὅμως ἔχει τὸ εἰδικώτερον γνώρισμά του στὴν πνευματικὴ καὶ καλλιτεχνικὴ σφαῖρα. Ἡ Ζάκυνθος τὴν ζωγραφικὴν καὶ τὴν ποίησιν, Ἡ Κέρκυρα τὴν Ἐπιστήμην καὶ τὴν μουσικὴν γενικὰ. Ἡ Κεφαλλονιά λίγο ἀπὸ ὅλα καὶ τὸ θετικὸν κι' ἐρευνητικὸν μυαλό. Καὶ πάλιν ἡ Ζάκυνθος τὴν λυρικὴν τῆς ποίησιν καὶ ἡ Κεφαλλονιά τὴν σατυρικὴν τῆς. Καὶ στὰ δύο νησιά ἡ ποιητικὴ διάθεσις εἶναι ζωηρὴ, ζωηρότατη. Ὡς τὰ σήμερον ἀκόμη ἐξακολουθεῖ ἡ διάθεσις αὐτὴ στὸν πληθυσμὸν τους. Ἀμφιβάλλω ἂν ὑπάρχει Ζακυνθινὸς πού νὰ μὴν ἔγραψε ποτὲ στὴ ζωὴν του ἐρωτικὸν στίχον. Κ' εἶμαι βέβαιος πὸς κανένα Κεφαλλονίτην δὲν ἔλειψε νὰ σκαρῶσῃ νέος ἢ γέρος σατυρικὰ σκαριφήματα. Ἡ διάθεσις μάλιστα τοῦ Κεφαλλω-

νίτην στὴν σάτυρον εἶναι μιὰ ἐξαιρετικὴ καὶ ἀχώριστη ἰδιότης τοῦ χαρακτήρα του. Κι' ὅταν δὲν τὴν στιχορροῖ, τὴν ξοδεύει ὅμως ἀφθονὰ καὶ πρόχειρα. Εἶναι λιγάκι περιεργὸ πὸς ἕνας τύπος τόσο θετικὸς, ὑπολογιστικὸς καὶ σοβαρὸς σ' ἂν τὸν Κεφαλλονίτην, πὸς ἔχει μαζὺ τὴν διάθεσιν παιχιδιάρικην ἔστω καὶ μικροχόλη. Εἶναι ἀκόμη περιεργότερον πὸς ἡ διάθεσις αὐτὴ ἦταν κι' εἶναι ἀκόμη διαδομένη σ' ὅλο τὸν κόσμον τοῦ νησιοῦ. Ὅχι μονάχα ποιητὲς γεννημένοι σ' ἕνα Λασκαράτο. Μὰ κι' οἱ μορφωμένοι κι' οἱ ἐργάτες, ἀκόμη κι' αὐτοὶ οἱ ἀγρότες στιχορροῦν καὶ σατυρίζουν. Τὸ παραμικρότερον γεγονός τὸς δίνει τὴν εὐκαιρίαν νὰ σατυρίσῃ, τραγουδιστὰ συνήθως. Καὶ σήμερον ἀκόμη στὸ παραμικρότερον χωριὸν ὁ θάνατος κι' ἕνος γαιδάρου ἔστω, θὰ δώσει τὴν εὐκαιρίαν στὴ σύνταξιν ἑνὸς σατυρικοῦ ποιήματος ἀπὸ κάποιον χωρικόν. Ποιήματος πού θὰ θίξει σατυρικὰ τὰς ἀδυναμίας ὅλων τῶν χωρικῶν μὲ ἀλάτι καὶ κάποτε μὲ πιπέρι. Πειράγματα πού πάλιν περιεργὸ πὸς ὁ δῆξυθος καὶ τραχὺς Κεφαλλονίτης ἀγρότης τὰ δέχεται μὲ γέλιο καὶ ἀνεξικακίαν. Καὶ τὰ σατυρικὰ στιχορροῖα αὐτὰ δὲν εἶναι ἀνάξια οὔτε κι' ἀπὸ ποιητικὴν τέχνην καὶ μέτρον.

Ὁ λαϊκὸς ποιητὴς δημοσιεύει τὴν διαθήκην τοῦ γαιδάρου πού πέθανε στὸ χωριὸν του:

Τοῦ γέρω Σπύρου τάφησε
νᾶχει τὴν κάταρά του
πού τὸν ἐβαρφοφόρωνε
κι' ἐτρίζαν τ' ἄντερά του.

Πολὺ ἐκαταράστηκε
τὴν ἐγγονιά τ' Ἀργύρη
πού τὸν ἐκαβαλίκευε
σὲ κάθε πανηγύρι.

Παλαιότερα μάλιστα, ὅταν οἱ ἀνάγκες τῆς ζωῆς δὲν ἦταν τόσο βαρεῖες κι' ἀνικανοποίητες ἢ ὅταν οἱ ἀνθρώποι ἦσαν λιγώτερον ἀπαιτητικοί, ὁ λαὸς ἐγλεντοῦσε συχνότερα. Κάθε Κυριακὴ σ' ἕνα πλάτωμα τοῦ χωριοῦ, ἢ σ' ἕνα ἄλωνα ἔστρωναν τὸ χορὸν. Δὲν ἔπαιζαν ὄργανα μουσικά. Τὸ τραγοῦδι τοὺς συντρόφευε κι' ἐκρατοῦσε χρόνον στὸ χορὸν. Ἐτραγουδοῦσαν ντόπια τραγοῦδια. Μὰ τὰ πειδὸ πολλὰ ἦταν σατυρικά. Συχνά, συχνότατα θὰ ὑπῆρχε κι' ὁ πρόχειρος αὐτοσχεδιαστὴς λαϊκὸς ποιητὴς. Ἐκείνη τὴν ὥραν στὸ γλέντι ἀπάνου τραγουδαί μὲ καταπληκτικὴ εὐχέρεια πρόχειρα στιχορροῖα σατυρικὰ γιὰ τοὺς συγχορευτὲς του, γιὰ τοὺς θεατὲς, γιὰ τοὺς χωριανούς. Κάποτε εἶναι δύο καὶ περισσότεροι καὶ τότε γίνεται μονομαχία μεταξὺ τους. Ἀλληλοπειράζονται. Μόλις ὁ ἕνας χορεύοντας τραγουδήσει τὸ τετραστίχον του, τοῦ ἀπαντᾷ μὲ τὸ ἴδιον σατυρικὸν πνεῦμα ὁ ἄλλος. Καὶ φαντάζεται καθέναν πόσον τὸ παιχίδι αὐτὸ ἐξάπτει καὶ τὸ κέφι καὶ τὴν φαντασίαν τῶν χορευτῶν καὶ τοῦ ἀκροατηρίου. Σωστὸ πανηγύρι. Μερικῶν ἀπ' αὐτοὺς τοὺς παλινοὺς στιχορροῦς διεσώθησαν μόνον τὰ ὀνόματα.

Οἱ στίχοι τους ἐχάθησαν μέσα στοῦ πέρασμα τοῦ χρόνου καὶ στίς νέες συνήθειες πού πλημμυρίζουν τὴν κοινωνία. Ἐνας Κάγκας ἦταν φαίνεται σπουδαῖος σατυρικός στιχουργός. Ἦταν ἀπὸ τὸ χωριὸ Βαλσαμᾶτα, χωριὸ πού τὸ ἐσυκοφαντοῦσαν! γιὰ ζωοκλοπές.

Στὸ χορὸ, σ' ἄλλο χωριὸ. Χορεύει κι' ὁ Κάγκας ἐκεῖ. Ἐνας τραγουδιστὴς λαϊκὸς τοῦ ἀπολάει τὴ ρουκέτα :

Ἔτσι τὸ λέει τὸ χαρτὶ
τὸ μολογáει τὸ γραῖμα :
Ὅθε περάσει Βάλσαμος
νὰ μὴν ἀφίνει πρᾶμα.

Ὁ Κάγκας ἀμέσως τοῦ ἀπαντáει :

Ποτέ μου δὲν τὴν ἄκουσα
τέτοια γραφὴ νὰ τρέξει
πὼς θὰ περάσει Βάλσαμος
τῆ ψεῖρες σου νὰ κλέψει.

Ὁ ἄλλος τραγουδιστὰ :

Θὲ νὰ σοῦ δώσω δυὸ κλωτσὲς
ἀληθινὲς καὶ ντρίτες
νὰ πεταχτοῦν τὰ δόνια σου
κι' οἱ ἔξη τραπεζίτες.

Ὁ Κάγκας :

Ἀμέσως τὸ κουμποῦρι μου
πάω καὶ τὸ κεργάρω
κι' ἂν μοῦ τῆ δώσεις τῆ κλωτσὲς
στὸ πέτο στὸ σμπαράρω.

Ἄλλὰ ποτὲ στὸ χορὸ καὶ στὰ πειράγματά τους δὲν καταφύγανε οὔτε σὲ κλωτσιές, οὔτε σὲ κουμπουριές. Δεῖγμα τοῦ πολιτισμοῦ τους.

Μὰ τὸ σατυρικό πνεῦμα τῶν κατοίκων εἶνε γενικό. Ἐνας καραβοκαπετάνιος, ἀπλοῦς ναυτικός, γράφει γιὰ τὸν συνάδελφό του πού γυρεύει ἀριστοκρατικὲς διακρισεις :

Ἐχεις ἀρρώστεια ἄλλη
ἀκόμα πιὸ μεγάλη
κι' ἀπὸ ζωαδιακά.
Τῆς «ἀρχοντιᾶς» τὴν τρέλλα
πού δὲ βοηθάει ἀβδέλλα
οὔτ' ἄλλα γιατρικά.

Ἄλλος Κεφαλλονίτης ἐπαγγελματίας ὑπάλληλος :

Τῆς ἔλεγα : «γιὰ σένα θὰ χαθῶ»
«λυπήσου τὴ ζωοῦλα μου τὴν ἄχαρι»
«πὲς ἕνα λόγο σου γ λ υ κ ὸ ν' ἀναστηθῶ!»

Κι' ἐκεῖν' ἡ παλαβὴ μοῦ λέει :

«ζάχαρι»!

Ἄλλος Κεφαλλονίτης ἔγραψε κάποτε στὴν εὐκαιρία τῆς Ἐθνικῆς ἐορτῆς :

Ἔσεῖς τ' ἀνδρειωμένα λεοντάρια
Ἐκοπανίστε μ' ὄλο τουφεκιές
κι' ἐφάετε τυράννους Τουρκαλάδες.
Κι' ἐμεῖς τ' ἀντάξιά σας παλληκάρια
κτυπᾶμε τὰ κοπάνια στίς κανκὲς
καὶ τρώμε μπακαλάους μὲ τσ' ἀληάδες.

Εἶναι ἀμέτρητα τὰ δείγματα τῆς σατυρικῆς διάθεσης τοῦ κόσμου τοῦ νησιοῦ. Ἀνάφερα τὰ πειὸ λαϊκὰ ἀπ' ὅσα ξέρω, ἐπίτηδες. Γιὰ χαρακτηρισμὸ τῆς λαϊκῆς μούσας. Γι' ἀπόδειξη πὼς τοῦτο εἶναι ἀποτέλεσμα τοῦ πολιτισμοῦ πού ἀνέβηκε ἀρκετὰ σκαλοπάτια στὰ Ἐπτάνησα ἀπὸ αἰτίες πού ἀνάφερα στὴν ἀρχή.

Ἄν πᾶμε στὰ σατυρικά προϊόντα τῶν πειὸ καλλιεργημένων γραμματικῶν, θὰ βροῦμε φυσικὰ καὶ λεπτότερο πνεῦμα καὶ εὐρύτερο ὀρίζοντα. Καμμιά φορὰ ἴσως τὸ ἐπιχειρήσουμε.

ΕΛΕΓΕΙΟ

ΣΤΟ ΘΑΝΑΤΟ ΤΟΥ Δ. ΓΕΡΟΚΩΣΤΟΠΟΥΛΟΥ

Ἐν' ἀπαλὸ κι' ὠραῖο πρωτὶ τ' Ἀπρίλη
πού καθ' ὁμορφιά φοροῦσε ἡ πλάση
πέθανες νέος· καὶ πρὶν ἡ ὠρα φτάσει
σοῦσβυσαν τὰ μάτια, σοῦκλεισαν τὰ χεῖλη.

Σὰν τὴν Ἐκάβη ἡ μητέρα σου ἄς θρηνήσει
τὸ χαμό σου, φίλε, κι' ὄσοι ἀγαπᾶνε
τὰ ὠραῖα, τ' ἀληθινά, ἄς μιᾶνε
γιὰ σέ καὶ κανεῖς ἄς μὴ σὲ λησμονήσει.

Πνεῦμα τέχνης κι' ὁμορφιάς σοῦχε χάρισει
ἡ φύση· καὶ τῶν θεῶν ἀγαπημένος
ἦσουν σὺ καὶ τῶν Μουσῶν εὐλογημένος.

Ἡ ἀνοιξη εἶχε στὴν καρδιά σ' ἀνθίσει
παντοτινά· μάτανε λόγος ἀρχαῖος
«ὄποιον φιλήσαν οἱ θεοὶ πεθαίνει νέος».

Π. ΑΧΑΙΟΣ

Ο ΘΡΗΝΟΣ ΤΟΥ ΔΑΥΪΔ

“Όταν τὰ πεύκα τοῦ δρυμοῦ κ’ οἱ κέδροι τοῦ Λιβάνου ἀργοσαλεύουν τις κορφές στὸν καθαρὸν ἀέρα, καὶ οἱ στεριές, καὶ τὰ νερά καὶ τὰ οὐράνια πάνου τοῦ ἐρωτευμένου πιστικοῦ προσέχουν τὴ φλογέρα, τὴ σιωπὴ ταραζοῦνε μονάχα οἱ στεναγμοὶ μου,
Ἄβεσσαλώμ, παιδί μου, παιδί μου !..

Δὲ θέλω τώρα μόνος μου στὸ δάσος νὰ πηγαίνω γιατί στὸ κάθε τρίξιμο τὰ δέντρα μὲ τρομάζουν, στοὺς κλώνους ξέπλεκο τὸ φῶς θωρῶ περιχυμένο, τὰ φύλλα μ’ ἀναφυλλητό, παιδί μου, ἀναστενάζουν. Καὶ λυώνονται τὰ σπλάχνα μου, ἔνταριάζεται ἡ ψυχὴ μου,
Ἄβεσσαλώμ, παιδί μου, παιδί μου.

Μ’ ἀποκοιμίζει τὸ νερὸ μὲ τὸν κελαρυσμὸ του, μὰ στ’ ὄνειρό μου γίνεται ποδοβολή κι’ ἀντάρα καὶ καβαλλάρη τὸ θωρῶ στὸ φτερωτὸ ἄλογό του... Πετιέμαι, ἐσένα κράζοντας μὲ πόνου, μὲ λαχτάρα, μὰ ὁ γκιώνης ἀποκρίνεται στὴν πατρικὴ φωνή μου,
Ἄβεσσαλώμ, παιδί μου, παιδί μου !..

Κι’ ὅταν γλυκοχαράζει ἡ αὐγὴ κι’ ἀντιφεγγίζει ἡ δύση, καὶ τ’ ἀεράκι σιγαλὰ τὴ χλόη ἀναταράζει, τραγοῦδι στὸν κορυδαλλὸ νὰ σιγοψιθυρίσει, κι’ αὐτός, ξυπνώντας, τις δροσιές ἀπ’ τὰ φτερά τινάζει, γιὰ σὲ στὰ οὐράνια ὑψώνεται μαζί του ἡ προσευχή μου,
Ἄβεσσαλώμ, παιδί μου, παιδί μου !..

Π. ΧΡΟΝΟΠΟΥΛΟΣ

ΔΙΑΒΑΖΟΝΤΑΣ....

Τυχαία ξανάπεσε στὰ χέρισ μου, πρὶν ἀπὸ λίγες μέρες, ἓνα θυμωμένο ἄρθρο νέου συγγραφέα γιὰ τὸν Καβάφη. Ὁ νέος λόγιος τοῦ τὰ κοπανοῦσε γιὰ καλὰ τοῦ παλαιοῦ, τοῦ μακαρίτη μαῖστορος, ὄχι—λέει—πὼς τάχα τοῦ ἔλειπε ἡ τέχνη καὶ ἡ ἔμπνευση, ἀλλὰ—καὶ τοῦτο εἶνε φρικτὸ !—γιατὶ ἀγνόησε τὴν ἀξία τῆς ὑγείας καὶ ἔθεσε τὴν τέχνη του στὴν ὑπηρεσία ἐνὸς ἄρρωστου ἡδονισμοῦ. Ἐν ὀνόματι λοιπὸν τῆς ὑγείας θὰ ἔπρεπε—περίπου—νὰ κηρυχτεῖ ὁ Καβάφης δημόσιος καλλιτεχνικὸς κίνδυνος Νο 1. Ἐμειδίασα καὶ ξαναπήρα στὰ χέρια μου τὸ βιβλίον τοῦ καλλιτεχνικοῦ αὐτοῦ γκάγστερ καὶ ξανσδιάβασα μὲ μεγάλη μου εὐχαρίστηση μερικὰ ὀλιγόλογα καὶ θαυμαστά... κατορθώματά του, τί «κεριά», τί «τείχη», τί «Ἰθάκη»...

Χτὲς πάλι τὸ βράδυ βρισκόμαστε ξαπλωμένοι στὰ ντιβάνια τοῦ συμπαθητικοῦ ἀτελιῆ φίλου ζωγράφου, μιά μικρὴ συντροφιά ἀνθρώπων τοῦ πνεύματος καὶ τῆς ὁμορφιάς. Ξεκουραζόμαστε, σχεδὸν σιωπηλοί, ἀπὸ τὸν κάματο τῆς ἡμέρας—καὶ τὰ χαμηλωμένα ἀμπαζοῦρ μᾶς βοηθοῦσαν πολὺ σ’ αὐτὸ—ὅταν ἡ εὐγενικὴ κυρία μὲ τὰ γκρίζα μαλλιά καὶ τὰ ὑγρά μάτια ἄνοιξε στὴν τύχη καὶ σχεδὸν μηχανικὰ τὰ ποιήματα τοῦ Καβάφη καὶ διάβασε μαλακὰ μερικοὺς στίχους—θὲς γιὰ νὰ διακόψει τὴ σιωπὴ, θὲς γιὰ νὰ τὴν συντροφέψει ὑποβλητικώτερα.

—Δὲν μοῦ ἀρέσουν τὰ ποιήματα αὐτά, μᾶς εἶπε ἓνας ἄλλος νέος συγγραφέας, πού ἔχει γράψει διαλεχτὰ κοσμοπολιτικὰ διηγήματα· θὰ ἔπρεπε νὰ καεῖ στὴ φωτιὰ μιά τέτοια ἄρρωστη φιλολογία. Καὶ ἡ καταδίκη πού ἐπρόφερε μὲ τόση σταθερότητα ὁ ἀποφασιστικὸς νέος, βρῆκε τὴ γενικὴ σχεδὸν ἐπιδοκιμασία ὄλων. Ἡ συμπαθητικὴ μάλιστα ζωγράφος μὲ τὸ μικρὸ, τὸ ροζ αὐτάκι καὶ τοὺς βαριοὺς μετάλλινους κρίκους στὸ λαιμό, ἔτοι σὰ νὰ ὑπέφερε ἀπὸ τὸ βάρος τοῦ συρρεαλισμοῦ τῆς, βρῆκε κατάλληλη τὴ στιγμή γιὰ νὰ μᾶς κηρύξει τὴν ἀνάγκη τῆς ἐπιστροφῆς στὶς «καθαρές» καὶ τίς «ὕγιεις» πηγές—κάτι ἀκούστηκε γιὰ Σολωμὸ καὶ Μαβίλη καὶ τραγοῦδι δημοτικὸ—καὶ μᾶς ἀπάγγειλε, πολὺ ἐπίκαιρα καὶ μὲ μεγάλη ἐπιτυχία—τ’ ὁμολογῶ—τὴ λαμπρὴ «Λήθη» τοῦ Μαβίλη, σὰ νὰ ἤθελε νὰ ἐκβιάσει τὸ ταχύτερο τὴν ἐπιστροφή μας στοὺς ἐπτανησιακούς.

Ἐνόμισα πὼς εἶχεν ἔρθει ἡ ὥρα μου ν’ ἀντιλογηθῶ. Ἀλλὰ ἡ ἀτμόσφαιρα ἦταν χλιαρὴ κι’ ἐμεῖς κουρασμένοι καὶ τίποτα δὲ θὰ φοβούμεστε—Θεὲ μου !—περισσότερον ἀπὸ μιά συζήτηση μὲ σοβαρὴ συνέχεια. Οἱ κήρυκες μάλιστα τῆς ὑγείας ἦταν ἐκεῖνοι πού εἶχαν περισσότερο αὐτοεγκαταλειφθεῖ στὸν ἀνομολόγητον

ήδονισμό μιὰς μακρυνῆς φυγῆς ἀπὸ τὸν ἑαυτὸ τους. Κι' ἔτσι ἡ συζήτηση κατὰπεσε σὰν ἀσπίδα πού δὲν ὑπῆρχε ἀγωνιστῆς πιά πρόθυμος νὰ τή σηκώσει. Εἶχεν, ἄλλωστε, προστεθεῖ στὴ συντροφιά τῆ στιγμῆ αὐτῆ καὶ φίλος δημοσιογράφος πού μᾶς ἔφερνε τὰ τελευταῖα νέα ἀπὸ τὸ μᾶρ τοῦ G. B. καὶ κατέθετε στὸ χαμηλὸ τραπέζακι τὸ πιὸ σπαρταριστὸ σταυρόλεξο.

Ὅμως σήμερα πού βρίσκομαι μόνος μπρὸς στὸ λευκὸ κατεβαστὸ, μπορῶ νὰ συζητήσω λίγο μὲ τὸν ἑαυτὸ μου, χωρὶς κανένα νὰ ἐνοχλῶ, κανένα ν' ἀναγκάζω νὰ σκεφτεῖ γιὰ λίγο μὲ κάποια συνέπεια.

Λοιπὸν, ἂν ἐπρόκειτο—ὅπως τὸ κάνουν μερικοὶ νέοι λόγιοι— νὰ ζυγιάσω τὴν ποίηση στὴν πλάστιγγα τῆς «ὑγείας» ποῦ ἔχει ἢ δὲν ἔχει τὸ περιεχόμενό της, θὰ τὸ πῶ καθαρὰ πῶς θ' ἄφινε τὴ φημισμένη «Λήθη» τοῦ Μαβίλη νὰ χαθεῖ στ' ἄπατα τῆς Ἀχερουσίας. Εἶπα, ἂν ἐπρόκειτο· μὰ εὐτυχῶς δὲν πρόκειται. Γιατὶ κάθε ἔννοια, κάθε ἰδέα πού μπόρεσε νὰ βρεῖ τὴν ὀλοκληρωμένη ἔκφρασή της—ἐντελῶς ἄσχετα μὲ τὴν ποιότητά της, κρινόμενη «καθ' ἑαυτήν», ζεῖ στὸ ἔξῃς τῆ μεταμορφωμένη ζωῆ τοῦ ἔργου τῆς τέχνης ἀπὸ τ' ὁποῖο μόνον αὐθαίρετα μπορεῖς νὰ ξεχωρίσεις τὸ περιεχόμενο. Μιὰ τέτοια προσπάθεια φέρνει κατ' εὐθείαν στὴν ἄρνηση τῆς τέχνης. Δὲν εἶνε ἄγνωστες στὴν ἱστορία τῆς ἀνθρώπινης σκέψης τέτοιες ὑπερβασίες καὶ δὲν ἔχω παρὰ νὰ θυμίσω τὸ κλασικὸ παράδειγμα τοῦ Πλάτωνα πού μιὰ ἀλληλουχία αὐστηρὰ νοησιαρχικῶν συλλογισμῶν, τὸν ἔφερε νὰ πετάξει τὸν ποιητὴ ἔξω ἀπ' τὰ σύνορα τῆς πολιτείας του σὰν ἕναν ἀπροσάρμοστο καὶ ἐπικίνδυνο ταραχοποιὸ στὸ ἰδεολογικὸ του συγκρότημα. Μὰ ἕνας Πλάτων—δημιουργὸς ὁ ἴδιος, ἂν ὄχι ποιητῆς στὴν εἰδικὴ σημασία—κρατιέται ὡς τὸ τέλος συνεπῆς καὶ ἡ ἀποφανσή του—πού δὲ φοβᾶται νὰ φέρει τὴν εὐθύνη της—πηγάζει ἀπὸ ἕνα βαθύ, ὀργανικὸ καὶ συνθετικὸ, καινούριο ἀντίκρουσμα τῆς ζωῆς πού εἶχε κι' ὄλας βρεῖ τὴν ὀλοκλήρωσή του σ' ἕνα ἄλλου εἶδους ἔργο—σὲ μιὰ δημιουργία. Πῶς νὰ μὴν ἀρνηθεῖ τὸν καλλιτεχνικὸν αὐθορμητισμὸν ἐκεῖνος πού ἀναγκάστηκε καὶ αὐτὴ τὴν ἀντικειμενικὴ αὐθυπαρξία τῶν χεροπιαστῶν πραγμάτων ν' ἀρνηθεῖ;

Ὡστόσο—αὐτὸ τᾶχα δὲ σημαίνει τίποτα ;—ἡ ζωὴ κρατᾶει γιὰ τὸν ἑαυτὸ της τὸ δικαίωμα νὰ διαφωνεῖ ἢ καὶ νὰ διαψεύδει καὶ τὴν πιὸ ὀργανικὰ ἐξελιγμένη ἀνθρώπινη σκέψη, τὸν πιὸ αὐστηρὸν ὀρθολογισμό, ὅταν πηγαίνει κόντρα πρὸς τὴ δικὴ της «βούληση» πού δὲν ἀνέχετε κανενὸς εἶδους μόνιμα καλούπια. Καὶ μετὰ τὸν Πλάτωνα, ἡ ποίηση ἐξακολουθεῖ νὰ εἶνε ἀπὸ τίς καθολικώτερες ἀνθρώπινες ἐκδηλώσεις, ὅπως ἦταν καὶ πρὶν ἀπ' αὐτὸν, καὶ κα-

νεὶς δὲ μπορεῖ ἔγκυρα νὰ ἰσχυριστεῖ ὅτι ἡ ζωὴ μας θὰ ἦταν καλύτερη ἂν εἶχαμε ἀκολουθήσει τὴ στιφὴ συμβουλή τοῦ μεγάλου φιλόσοφου, ἀπὸ τώρα πού ἀφεθήκαμε στὸ ζήδωρο ρεῦμα καὶ προσαρμοστήκαμε ἐμεῖς μᾶλλον πρὸς αὐτὸ.

Ἄλλὰ μερικοὶ νέοι εἶνε κατηγορηματικοὶ : ἡ ποίηση «πρέπει» νὰ εἶνε τέτοια ἢ τέτοια. Δὲν εἶνε δύσκολο νὰ καταλάβουμε γιατί. Ἡ ἀνάγκη τῆς αὐτοπροσαρμογῆς τους στὴ ζωὴ—καὶ στὴν πνευματικὴ ζωὴ ἰδιαίτερα—εἶτε σὰν θέση, εἶτε σὰν ἀντίθεση, εἶνε μιὰ δύναμη ἀντιστρόφως ἀνάλογη πρὸς τὴν προσωπικὴ τους βιωτικὴ πείρα. Τὴν ἔλλειψη αὐτῆ ἀναπληρώνουν μὲ τὴν κατωχύρωσή τους πίσω ἀπὸ μιὰ «θεληματικὴ προσταγή» γιὰ τὴν ὁποία πιστεύουν ὅτι ἔχει ἀντικειμενικὴ καὶ ἀξιωματικὴ αὐθυπαρξία ἀναμφισβήτητη, δῆθεν, καὶ ἀπρόσβλητη. Ὅτι εἶνε προτιμώτερο νὰ εἶσαι ὑγιής, παρὰ ἄρρωστος, αὐτὸ δὲ εἶνε—πιστεύουν—ἕνα «ἀξιωμα» πού δὲν ὑπάρχει ἀνάγκη νὰ τὸ ἀποδείξει κανεὶς. Συνεπῶς καὶ ἡ ὑγιὲς ποίηση εἶνε προτιμώτερη ἀπὸ τὴν ἄρρωστη.

Στὴν οὐσία της, ὅ,τι συμπαθητικώτερο ὑπάρχει σ' ὄλη αὐτὴ τὴ φιλολογία γύρω ἀπ' τὴν ὑγεία, δὲν εἶνε παρὰ αὐτὸ τὸ «θέλημα τῆς ροπῆς» πρὸς αὐτὴ. Γιατὶ ἂν θελήσουμε ν' ἀγνοήσουμε τὸ περίβλημα αὐτὸ, θὰ ἴδοιμε ὅτι ὅπως στὴ ζωὴ, ἔτσι καὶ στὸν πνευματικὸ καὶ ψυχικὸ κόσμον «ὑγεία» σὰν κάτι αὐθύπαρκο καὶ ἀντικειμενικὸ, δὲν ὑπάρχει, οὔτε μποροῦμε καὶ νὰ συλλάβουμε καὶ νὰ προσδιορίσουμε μιὰ τέτοια κατάσταση ἀπόλυτα. Ἡ ὑγεία εἶνε καὶ αὐτὴ ἕνα «κατηγορημα», ἕνας σχετικὸς προσδιορισμὸς πού ἡ οὐσία του καὶ τὸ περιεχόμενό του βρίσκεται σὲ ἀμεση ἐξάρτηση ἀπὸ ἄλλες ἔννοιες παράλληλες ἢ ἀντίθετες. Συνεπῶς ἡ ἔννοια «ὑγεία» εἶνε συμβατικὴ.

Ἄς πάρουμε ἕνα πρόχειρο παράδειγμα ἀπὸ τὴ λογοτεχνία. Καὶ μικρὰ παιδιὰ ἂν ρωτήσετε, θὰ σᾶς ποῦν ὅτι τὸ πειδὸ φανταχτερὸ δεῖγμα ποίησης γεμάτης ὑγείας εἶνε τὰ ὁμηρικὰ ἔπη. Γιατὶ ὄχι ; Φαντάζομαι τώρα ἕναν ὑγειοχαρῆ νέο πού πέρνει τὴν ἐντολὴ νὰ ἔρθει νὰ προπαγανδίσει στὰ πλήθη «τὴν ὑγειέστερη ποίηση». Μὰ τὴν ἀλήθεια θὰ πρέπει νὰ εἶνε πολὺ δικολάβος γιὰ νὰ τὰ γβάλει πέρα μὲ τὸν κυριώτερον ἥρωα τῆς Ἰλιάδας. Εἶνε ὁ Ἀχιλλέας ὑγιής ; Ἄς μὴ ξεχνοῦμε ὅτι δὲν πρόκειται γιὰ τὸ καλλιτεχνικὸ παρουσίασμά του (ζήτημα καθαρὰ τεχνικὸ), ἀλλὰ γιὰ τὸ ποιοτικὸ του περιεχόμενον. Ὁ λαμπρὸς αὐτὸς σιδηροχάρμης ἥρωας εἶνε ὁ πειδὸ ἔκδηλος τύπος ἑνὸς ὑπερτροφικὰ ἐγωκεντρικοῦ ἀνθρώπου πού ζεῖ στὴν ἐκνευρισμένη καὶ μᾶλλον ἄλογη ὑπερένταση τοῦ ἐνστίκτου του. Ὁξέθυμος, καυγατζῆς καὶ γκρινιαρῆς, ἀποχωρεῖ ἀπὸ τὸν ἐθνικὸ πόλεμο μόλις τοῦ πάρουν μιὰ ἀγαπημένη σκλάβια του, ἀμετάπιστος στὶς παρακλήσεις τῶν συντρόφων του καὶ ἀνί-

κανος να υποτάξει ψυχραιμία το έγω του στον κοινό σκοπό. Μο-
νάδα αξίας γι' αυτόν είναι το έγω του. Το ίδιο παράδοξο και ά-
δικαιολόγητος όταν από ένστικτο πάλι, πονεμένος από το θάνατο
του φίλου του, λυσσώντας για εκδίκηση, ξαναμπαίνει στη μάχη
και σπαταλάει τον έαυτό του χωρίς συγκρατημένο, χωρίς νοϋ, χω-
ρίς αποτέλεσμα. Μ' ένα λόγο : τύπος καθαρά αυθορμητικός και
πυρετώδης. Ώραϊος, ναί. Μεγαλόπρεπος, ναί. Μά υγιής ;

"Αν δεχτούμε ότι ο αυθορμητισμός είναι υγεία και κάθε τι που
μας πλησιάζει πρό το πρωτόγονο «κατά φύσιν ζείν», πρέπει να
το πάρουμε απόφαση πώς τραβώντας κατά κεϊ, γυρίζουμε όριστικά
πειά τις πλάτες μας προς την πολυθρόλλητην «ισορροπία» που
είναι ο άλλος πόλος εκείνων που όνειρεύονται μια τέχνη μέσα στο
νόημα της «υγείας». "Αν πάλι δεχτούμε ότι ο «άρμονικός» και «ί-
σορροπος» τύπος είναι ο υγιής, τότε πρέπει να λάβουμε υπόψιν μας
ότι ή άρμονία αυτή δεν είναι άφαιρεση, αλλά σύνθεση όλων των
άντιθετικών στοχασμών, αισθημάτων, ένστίκτων που υπάρχουν
στη ζωή και αποτελούν την πολυμορφία του περιεχομένου της. Κι'
ανάμεσα σ' αυτά και του ήδονισμού, φυσικά. "Αλλά τότε είμαι πε-
ρίεργος, ποιός θ' άνελάβαινε την ευθύνη να μās δώσει τη συντα-
γή για τις αναλογίες όλων αυτών των στοιχείων που θα μπορού-
σαν ν' αποτελέσουν την άρμονική σύνθεση.

"Αμα άπογοητευοίμε από την έλπίδα να βρούμε έναν άντι-
κειμενικά αυθύπορκτο και άπόλυτο τύπο—υγεία, τότε ανοίγονται
μπροστά μας άπειρες δυνατότητες για σχετικούς και περιωρισμέ-
νους όρισμούς, για προσορμογές προς υποκειμενικά γούστα ή προς
σκοπούς «έκ των προτέρων» βαλμένους προς τους όποιους για διά-
φορους λόγους θέλουμε να κατευθύνουμε το πνεύμα και την καλ-
λιτεχνική δημιουργία. Και αν μèn το υποκειμενικό μας γούστο εί-
νε το μόνο κριτήριο, είμεστε τουλάχιστον αυθάδεις να θέλουμε να
ρίξουμε στη φωτιά έργα του πνεύματος επειδή δεν είναι του γού-
στου μας. "Αν πάλιν οι σκοποί προς τους όποιους θέλουμε να προ-
σσομόσουμε την τέχνη είναι έξωκαλλιτεχνικοί και τα «άξιωματικά
μας προστάγματα» έχουν έξωκαλλιτεχνική προέλευση, τότε είμαστε
μάταιοι και προσπαθοίμε να έκβιάσουμε τ' άπαραβίαστα. "Απο-
βλέπουμε προς μια «διευθυνόμενη τέχνη», άνάλογα με τη διευθυνό-
μενη οίκονομία, και τη νομίζουμε δυνατή.

Και στην προκείμενη περίπτωση, αυτή είναι, δυστυχώς, ή άνο-
μολόγητη ροπή εκείνων που ευαγγελίζονται μια προγραμματική
ποίηση—υγεία. Δε θέλω να έξετάσω ποιό είναι αυτό το έξωκαλλι-
τεχνικό τους κίνητρο. Μ' ενδιαφέρει πολύ περισσότερο το φαινόμε-
νον ότι πολλοί νέοι των γραμμάτων και της τέχνης θεωρούν δυνα-
τή την «προγραμματική τέχνη». Αυτό, δε μπορεί παρά να στηρίζεται

στη γνώμη ότι ή τέχνη είναι καθαρό προσωπικό δημιούργημα και,
φυσικά, κάθε «παρέκκληση» από ένα κανονικό πρότυπο δεν είναι πα-
ρά μια προσωπική διαστροφή του τεχνίτη. 'Ο άείμνηστος (!) Max
Nordau, που έπί μακρότατα χρόνια οι Έλληνικές έπαρχίες τον
έλάτρεψαν ως τον Μέγα Δαλαϊλάμα πάσης σοφίας, δεν είχε διά-
φορη γνώμη. Στην περίπτωση μάλιστα του Καβάφη, νέοι και νεο-
τερίζοντες που έρρίχτηκαν, μετά το θάνατό του, με έφεση καρτερική
να έφαρμόσουν άπάνωτου μια ψυχανάλυση της κακής ώρας, άσφα-
λως θα νομίζουν ότι βρίκταν την «κλείδα» του έργου του στον φη-
μολογούμενο τρόπο της ζωής του. "Επειδή όμως στο έργο του
'Αλεξανδρινού μαέστρου δεν υπάρχει ούτε ένα άπολύτως ίχνος ό-
μολογίας καμμιάς προσωπικής του διαστροφής —έκτός αν έχουμε
τη διάθεση και αυτή να τη βάλουμε άπ' έξω— χάνοντας λίγο τα
νερά τους οι σοβαροί νέοι κριτικοί, στρέφουν τα βέλη τους όχι
ένάντια σε χεροπιαστά ψευάδια, αλλά ένάντια του ήδονισμού γε-
νικά, ως καλλιτεχνικής αξίας.

"Αλλά πόθεν—που ήδονισμός και υγεία είναι έννοιες άλληλοα-
ναιρούμενες, όχι πειά στην τέχνη, αλλά και στην προσωπική μας
ζωή; Δεν είναι άνάγκη να θυμηθώ έδω το μεγάλο φιλοσοφικό
σύστημα του 'Επίκουρου που τοποθετεί την ήδονή στο κέντρο της
ζωής· για να νοιώσουμε πόσο συμβατική και πόσο ριχή είναι ή «ά-
πόφαση» ότι ο ήδονισμός κατ' άνάγκη φθείρει την υγεία (δεν μιλω,
φυσικά, για τον έντοπισμένον ήδονισμό—για να έξηγοίμεθα), δεν
έχουμε παρά να πάρουμε το δρόμο άνάστροφα : κατά ποιό τρόπο
κατακτοίμε την υγεία τραβώντας κατά τον άσκητισμό; Και που θα
κατατάξουμε εκείνους που ή δ ο ν ι κ ε ύ ο ν τ α ι μέσα στον ά-
σ κ η τ ι σ μ ό ; "Ενα βιβλίο σαν τους «Πειρασμούς του 'Αγίου 'Αν-
τωνίου» του Φλωμπέρ ή τη «Θαϊδα» του Φράνς είναι υγιές ή άρ-
ρωστο; 'Η Σάντα Τερέζα ή το "Ασμα των άσμάτων; "Ακόμη δ-
μως μι' άπορία με βασανίζει : ένα έργο με καταφανέστατη τη λα-
χ τ ά ρ α της υγείας (ας ποίμε το χαώδες έργο του Χουίτμαν) είναι
καθ' έαυτό υγιές ή μήπως είναι με άλλο τρόπο θετική έπιβεβαίωση
της «άρρωστης» άνησυχίας μιας έποχής, όσο και το έργο του
Μπωντελαίρ ή του Πόου ;

"Αλλά ότιδήποτε και αν συμβαίνει, το ούσιώδες είναι ότι το έρ-
γο τέχνης είναι κατά πρώτο λόγο συμπύκνωση ιδεών, ροπών, αισθη-
μάτων που είναι καθορισμένα περισσότερο από την κοινωνία
και την έποχή και πολύ λιγώτερο από την προσωπική ζωή
του τεχνίτη. Και τα διάχυτα αυτά αισθήματα, σχεδόν ποτέ συνει-
δητά στη μάζα, υπάρχουν κυριαρχικά και γόνιμα για την τέχνη,
έστω κι' αν βρίσκονται σε τέλεια διάσταση με το ράτσιο. 'Ο καλ-
λιτέχνης ή ο στοχαστής τα τοποθετούν αναγλυφικά μπροστά στα

μάτια μας και μᾶς ἀναγκάζουν νὰ ἀνακαλύψουμε, συνειδητὰ πειά, κάτι πού πάντοτε εἶχαμε μέσα μας.

Ἄν πραγματικά δεχτοῦμε ὅτι ὑπάρχουν ἄρρωστα και ὑγειοχαρηῆ ἔργα, αὐτὰ—ἂν εἶνε πραγματικά ἔργα τέχνης και ὄχι φτωχὴ μανιέρα—βρίσκονται σὲ ἄμεση ἀνταπόκριση μὲ ἀνάλογες ὑπαρκτές δυνάμεις, ὥστε νὰ μὴ μπορούμε νὰ νοιώσουμε κατὰ ποῖον τρόπο θὰ ἦταν «ὕγιες» ἓνα ἔργο πού θὰ ἦταν ἔξω ἀπὸ τὴν πραγματικότητα τοῦ περιβάλλοντος. Ὁ τέτοιος ἀκριβῶς ρόλος τοῦ ἔργου τῆς τέχνης, ἐκτός ἀπ' τὴν ἄμεση αἰσθητικὴ ἀπόλαυση, μᾶς πλουτίζει μὲ τὴν ἄγρια ἐκείνη βιωτικὴ πείρα μὲ τὴν ὁποία ὠριμάζουν και ἄτομα και λαοὶ κι' ἐποχές. Μ' αὐτὸ ἀκριβῶς πού λείπει ἀπ' τοὺς ἀπόκοτους νέους πού μάταια προσπαθοῦν νὰ μᾶς προσφέρουν τὶς ἐκδουλεύσεις τους μὲ «προστάγματα» ἀντὶ μ' ἔργα και μάταια προσπαθοῦν νὰ δόσουν ἔργο ἔξω ἀπ' τὴν ὑπαρκτὴ πραγματικότητα

Νομίζω ὅτι ἔδειξα κάπως πόσον αὐθαίρετο πρᾶμα εἶνε νὰ ἀξιολογοῦμε τὰ ἔργα τῆς τέχνης ἀνάλογα μὲ τὸ βαθμὸ τῆς ὑγείας (;) πού ἔχουν. Ἄλλὰ και πόσο σφαιερὸν εἶνε νὰ ἐπεκτείνουμε σ' ἓνα καλλιτεχνικὸ ἔργο «κατηγορήματα» πού θὰ ἀποδίδαμε στὴ ζωὴ τοῦ τεχνίτη.

Ἴσως εἶνε καιρὸς ν' ἄρθουμε σ' ἓνα τρανταχτὸ παράδειγμα, πού μοῦρχεται ὄρεξη νὰ τὸ κάνω δῶρο στοὺς βιαστικούς ἐκείνους ὑπερκριτικούς πού μᾶς εὐαγγελίζονται τὴν ἐπιστροφή μας στοὺς ἐπτανησιακούς—χάρη τῆς ὑγείας!

Τὸ ζήτημα τῆς ὑγείας, ὅταν βρισκόμαστε ὑψωμένοι σ' ἓνα πνευματικὸ ἐπίπεδο, δὲν εἶνε, φυσικά, ζήτημα θερμομέτρου. Ἐδῶ πρόκειται γιὰ μιὰν «ἠθικὴ» ὑγεία, γιὰ μιὰ ψυχικὴ ἀλκὴ και ὁ καλύτερος τρόπος πού ἔχουμε γιὰ νὰ ἐλέγξουμε τὸ κύρος μας και τὴν ἀντοχὴ μας, εἶνε ἡ μελέτη τῆς θέσης πού πέρνουμε ἀπέναντι στὰ δύο βασικά «δεδομένα»—τὴ ζωὴ και τὸ θάνατο. Μ' ἄλλα λόγια, ἡ βιοθεωρία μας. Εἴτε μεταφυσικὴ, εἴτε πραγματιστικὴ εἶνε στὴν οὐσία τῆς, πάντα θὰ ἐκδηλωθεῖ κατὰ δύο τρόπους: ἢ ὡς κατάφαση τῆς θετικῆς ἀξίας τῆς ζωῆς, τῆς ζωῆς ἔτσι ὅπως εἶνε και δίνεται, ἢ ὡς ἄρνησὴ τῆς και ἀνήσυχη καταφυγὴ στ' ὄνειρο ἢ τὴ Νιρβάνα.

Σὲ ποιὰ ἀπὸ τὶς δύο αὐτὲς ἐκδηλώσεις θὰ μπορούσαμε ν' ἀποδώσουμε τὸ χαρακτηρισμὸ τῆς ὑγείας; Νομίζω πὼς δὲ χρειάζεται πολὺ σκέψη—μολονότι ξέρω πὼς κάθε χαρακτηρισμὸς εἶνε πολὺ σχετικὸς.

Ἄς θυμηθοῦμε λοιπὸν—κατὰ τὸν τρόπο μας τῆ φορὰν αὐτῆ—τὸ μικρὸ ἐκεῖνο ἀριστουργηματάκι τοῦ Μαβίλη:

Καλότυχοι οἱ νεκροὶ πού λησμονᾶνε
τὴν πίκρια τῆς ζωῆς. Ὅντας βυθίστη
ὁ ἥλιος και τὸ σούρουπο ἀκλουθήσῃ,
μὴν τοὺς κλαῖς, ὁ καὺμὸς σου ὄσος και νᾶναι.
Τέτοιαν ὥρα οἱ ψυχὲς διψοῦν και πᾶνε
στῆς λησμονιάς τὴν κρουσταλλένια βρῦση·
μὰ βοῦρκος τὸ νεράκι θὰ μαυρίσῃ,
ἀστάξῃ γι' αὐτὲς δάκρυ ὄθε ἀγαπᾶνε.
Κι' ἂν πιοῦν θολὸ νερὸ ξαναεμιοῦνται,
διαβαίνοντας λιβάδια ἀπο ἀσφοδῆλι,
πόνους παληοὺς πού μέσα τους κοιμοῦνται—
Ἄ δὲ μπορῆς παρὰ νὰ κλαῖς τὸ δεῖλι,
τοὺς ζωντανούς τὰ μάτια σου ἄς θρηνήσουν:
Θέλουν—μὰ δὲ βολεῖ νὰ λησμονήσουν.

Σὲ κανέναν ἴσως νεοέλληνα ποιητὴ, ὄσο στὸ Μαβίλη, στὸν ἠρωικὸ ἐκεῖνον ἄντρα και πατριώτη, δὲ μπορούμε νὰ συναντήσουμε τόσο χεροπιαστὰ τὴν πειὸ τραγικὴ και ἀπαισιόδοξη, τὴν πειὸ ἔντρομη ἄρνηση τῆς ζωῆς σὰν θετικῆς ἀξίας. Οἱ νεκροὶ εἶνε καλότυχοι και ἡ μεγαλῆτερη δυστυχία τους εἶνε νὰ ξαναθυμηθοῦν τὴν παλιὰ τους ζωὴ και τοὺς πόνους τῆς. Οἱ ζωντανοὶ—αὐτοὶ πρέπει νὰ προκαλέσουν τὰ δάκρυά σου, γιατί ἡ ζωὴ εἶνε τὸ ἀτελεύτητο βασανιστήρι τῶν ἀνθρώπων. Ἡ ἔντρομη στάση μπροστὰ στὴ ζωὴ πού κράτησε ὁ πνευματικὸς Μαβίλης, ὄχι ὁ πολεμιστῆς τοῦ Δρίσκου, ἀλλὰ ὁ ὀπαδὸς τοῦ Σοπεγχάουερ, δὲ μπορούσε παρὰ νὰ τὸν φέρει—αὐτὸν τὸν ἥρωα—ρίψασπι στὸ πνευματικὸ του ἔργο, νὰ κραυγάζει:

τὴν πικρὴ νὰ ξορκίσουμε κατάρρα
τῆς ζωῆς και νὰ μποῦμε μονομίας
στ' ἄδυτα τῆς θεϊκῆς ἀνυπαρξίας.

Τώρα ἄς γυρίσουμε τὴ σελίδα τῆς μνήμης μας: Ἐκεῖ κάτω στὴν Ἀλεξάνδρεια ἓνας ἀδύνατος ἠδονιστῆς ζεῖ παράμερα και σχεδὸν ἀπομωνομένα, μέσα σὲ ὀπτασίες σκιαφωτισμένες μὲ τεχνιτὸ φῶς! Εἶνε ὁ Καβάφης. Εἶνε στὴν ὠριμὴν ἡλικία του και καμμιά γενναία πράξη δὲν τὸν ἔχει κάνει πασίγνωστο στὸ μεγάλο κοινό—ὄπως τὸν ἄλλο. Γιὰ πολλοὺς δὲ θὰ μπορούσε νὰ προκαλέσει παρὰ τὴν εἰρωνεία, ἴσως και τὴν ὀργή. Λίγοι τοῦ παραστέκονται. Καὶ ὅμως στὴ σφαῖρα τοῦ πνεύματος ἐκαμπύλωσε τὸ τόξο του ἀπείρως ἠρωϊκότερα ἀπὸ τὸν ἄλλο και ἀναζήτησε μέσα σιὴν τέχνη ν' ἀντικρύσει τὸ δικὸ του τὸ Δρίσκο. Καὶ μᾶς ἔδωσε τὶς

πειὸ ἀνδρικές νότες πού τραγούδησε ποτὲ νεοέλληνας ποιητῆς :
μᾶς ἐπρόσφερε τὸν πειὸ πλουσιόχυμο καρπὸ τῆς θετικῆς ἀξίας τῆς
ζωῆς καὶ μᾶς ἐντυσε μαγικά μέσα στὸν πειὸ ἀξιοπρεπῆ μανδύα
τῆς στωϊκότητος γιὰ τὸ ὑπερήφανο ἀντίκρυσμα τοῦ θανάτου :

Σὰν ἔξαφνα ὦρα μεσάνυχτ' ἀκουσθεῖ
ἀόρατος θίασος νὰ περνᾷ
μὲ μουσικὲς ἐξαίσιες, μὲ φωνές—
τὴν τύχη σου πού ἐνδίδει πειὰ, τὰ ἔργα σου
πού ἀπέτυχαν, τὰ σχέδια τῆς ζωῆς σου
πού βγήκαν ὄλα πλάνες μὴ ἀνοφέλετα θρηνήσεις.
Σὰν ἔτοιμος ἀπὸ καιρὸ, σὰ θαρραλέος,
ἀποχαιρέτα την, τὴν Ἀλεξάνδρεια πού φεύγει.
Πρὸ πάντων νὰ μὴ γελασθεῖς, μὴν πεῖς πὼς ἦταν
ἓνα ὄνειρο, πὼς ἀπατήθηκεν ἡ ἀκοή σου·
μάταιες ἐλπίδες τέτοιες μὴν καταδεχθεῖς.
Σὰν ἔτοιμος ἀπὸ καιρὸ, σὰ θαρραλέος,
σὰν πού ταιριάζει σε πού ἀξιώθηκες μιὰ τέτοια πόλι,
πληοῖασε σταθερὰ πρὸς τὸ παράθυρο,
κι' ἄκουσε μὲ συγκίνησιν ἀλλ' ὄχι
μὲ τῶν δειλῶν τὰ παρακάλια καὶ παράπονα,
ὡς τελευταία ἀπόλαυσι τοὺς ἤχους
τὰ ἐξαίσια ὄργανα τοῦ μουσικοῦ θιάσου,
κι' ἀποχαιρέτα την, τὴν Ἀλεξάνδρεια πού χάνεις.

Ποιὸς εἶνε ὁ ὑγειῆς καὶ ποιὸς ὁ ἄρρωστος ; Καλέ μου φίλε,
μὲ τίς παράτολμες καταδίκες σου ! Νὰ ἓνα θέμα πού θὰ μπορού-
σαμε νὰ καταπιαστοῦμε κανένα βράδυ σὲ κάποιον φιλικὸ ἀτελιέ·
δταν θὰ εἶνε χαμηλωμένα τὰ ἀμπαζούρ...

Ἀθήνα.

ΓΙΑΝΝΗΣ ΓΚΟΥΡΑΣ

ΤΟ ΤΡΙΜΗΝΟΝ

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Τὰ «Ἀχαϊκά» αἰσθάνονται τὴν ἀνάγκη νὰ εὐχαριστήσουν θερμότατα
τοὺς συνεργάτες καὶ τοὺς φίλους τοὺς πού βοήθησαν καὶ θὰ βοηθήθουν καὶ
στὸ μέλλον γιὰ τὴν ἐμφάνισιν κι' ἐξέλιξή τους καὶ γιὰ τὴ διαρκῶς συστημα-
τικώτερη συγκρότηση τῆς ὕλης τους. Ἀλλὰ καὶ ὄλους ἐκείνους τοὺς ἐκλεκ-
τοὺς φίλους διανοουμένους πού βρῆκαν κολακευτικά καὶ ἐνθαρρυντικά λόγια
νὰ χαιρετήσουν τὴν ἐμφάνισή μας.

Εἴμαστε εὐτυχεῖς γιὰτὶ ἀπὸ ἓνα πλῆθος ἐνδείξεων μπορούμε νὰ διαπισ-
τώσουμε πὼς ἦταν πραγματικὴ ἀνάγκη γιὰ τὸν τόπο μας ἢ προσπάθεια πού
ἀναλόβαμε.

Ὅχι μικρότερη σημασία ἔχουν γιὰ μᾶς τὰ καλὰ—ἴσως λίγο ὑπερβολι-
κὰ—λόγια πού μᾶς γράφει ὁ διαπρεπῆς ἱστορικὸς τῶν Πατρῶν, συμπολίτης
καὶ συνεργάτης μας κ. Στ. Θωμόπουλος, πού συγχαίρει γιὰ τὴ συμβολή μας
στὴν πνευματικὴ ζωὴ τοῦ τόπου αὐστηρήσαντος ἄχρι τοῦδε εἰς τὴν ἐμφάνισιν
καταλλήλου περιοδικοῦ». Τὸν εὐχαριστοῦμε θερμὰ, ὅπως καὶ ὄλους τοὺς
ἄλλους.

Ἀκόμη εὐχαριστοῦμε τὰ περιοδικὰ «Νέα Ἑστία», «Νεοελληνικὰ Γράμ-
ματὰ» «Νέα Πνοή», «Πνευματικὴ ζωή», «Παγκόσμιος Ἀνθολογία», «Κρητικὲς
σελίδες», «Πάνταινος» κ. ἄ. Καὶ τίς ἐφημερίδες «Νεολόγος», «Τηλέγραφος»,
«Ἐρευνα» κ.ἄ. πού εἴχανε τὴν κολωσύνη νὰ ἀναγγεῖλουν καὶ νὰ σχολιάσουν
μὲ εὐμένεια τὴν ἔκδοσή μας.

Θερμότερα ὅμως ἀπὸ ὄλους εὐχαριστοῦμε τὴν κοινωνία τῶν Πατρῶν πού
ὑποδέχθηκε μὲ—μποροῦμε νὰ μεταχειρισθοῦμε τὴ λέξη—ἐνθουσιασμό τὴν πρῶ-
τὴ ἐμφάνισιν τῶν «Ἀχαϊκῶν». Ἀρκεῖ ὁ ἐνθουσιασμός αὐτὸς νὰ μὴ εἶνε ὁ συ-
νειθισμένος νεοελληνικὸς ἀψικορισμός.

Τὸ εἶπαμε ἀπὸ τὸ πρῶτον φύλλον μας. Στὴν αὐχημρότητα τοῦ πνευματι-
κοῦ ἐδάφους τῆς κοινωνίας μας ἢ παρουσία τοῦ περιοδικοῦ μας εἶνε μία βλά-
στηση. Ἴσως φτωχικὴ γιὰ τὴν ὦρα, ἀλλὰ πάντως δροσιὰ πνευματικότητος,
πού δὲν ἔχει ἡ Πάτρα μας. Τὸ φυτράδι αὐτὸ, πού μὲ τόσες προσπάθειες, κό-
πους καὶ θυσίες, τοῦ ἐδώσαμε ζωὴ ἀπαιτεῖ στοργικὴ καλλιέργεια μὲ τὴν συνεργ-
ασία ἐκδοτῶν καὶ ἀναγνωστικοῦ κοινοῦ. Ἰδίως χρειάζεται τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ
τελευταίου, γιὰτὶ ἀλλοιώτικα δὲν θὰ εἶχε καὶ λόγον ὑπάρξεως. Μὲ θάρρος
καὶ μὲ παρρησία λέμε, ὅτι ἡ κοινωνία μας πρέπει νὰ αἰστανθεῖ τὴν εὐδόσῃ
μας σὰ μιὰ ψυχικὴν ἀνάγκη καὶ νὰ τὴν προστατέψει μὲ ὑπερηφάνεια, ἔστω ἂν
θέλετε, καὶ τοπικιστικῇ. Ἔτσι θὰ δικαιωθεῖ τὸ ξεκίνημά μας. Γιὰτὶ θὰ ἦτανε
πολὺ σκληρὸ, ὄχι γιὰ μᾶς, ἀλλὰ γιὰ τὴν Πατρινὴν κοινωνία, νὰ ἀποδειχθεῖ
πὼς δὲν θὰ εἶνε ἱκανὴ νὰ συντηρήσει ἀκόμη καὶ μιὰ τόσο μικρὴ ἐκδήλωσι
πνευματικότητος, πού βρίσκει ἔδαφος γόνιμο νὰ καρποφορήσει, σὲ ἄλλες μι-
κρότερες ἐλληνικὲς ἐπαρχιακὲς Κοινωνίες. Καὶ μπορεῖ νὰ τονισθεῖ ἐδῶ, πὼς δὲν
εἶνε σωστὸ νὰ γίνεται σύγχυσι ἀνάμεσα στὴν ἐπιστημονικὴ κατάρτισι καὶ τὴν
ἐπαγγελματικὴ μὀρφωσι μὲ τὴν ἀληθινὴ πνευματικὴ ζωή. Ἡ τελευταία μᾶς
λείπει. Καὶ ἡ προσπάθειά μας εἶνε νὰ τὴν ζωντανέψουμε. Ἔτσι ἡ ἔκδοσή
μας γίνεται κοινὴ πατρινὴ ὑπόθεσι καὶ γιὰ τέτοια πρέπει νὰ τὴν πάρουν τοῦ-
λάχιστον οἱ ἐκλεκτοὶ τῆς κοινωνίας μας.

ΚΛΕΩΝΟΣ ΠΑΡΑΣΧΟΥ—ΙΩΝ ΔΡΑΓΟΥΜΗΣ.—'Αθήνα 1936. "Εκδ. «Πυρσοῦ» σελ. 400, δρασχ 100. Τὸ γερὸ αὐτὸ ἔργον τοῦ κ. Παράσχου, πού ἡ προμετωπίδα του σφραγίζεται μ' ἕνα ὄνομα ἀξέχαστο καὶ ἐντυπωσιακὸ, ἀπευθύνεται κι' ἐνδιαφέρει ἕνα μεγάλο ἀναγνωστικὸ κοινόν, ὅσο ἐλάχιστα ἄλλα βιβλία. Ὁ γενικὰ μορφωμένος ἄνθρωπος, ὁ ἄνθρωπος πού ἔλκεται ἀπὸ τὴν πολιτικὴ, ὁ στοχαστὴς καὶ ὁ λογοτέχνης, ἀλλὰ κι' ἐκεῖνος πού ἠδονικεῖται νὰ ἐμβαθύνει στὸ μυστήριον μιᾶς πολύκλοκης καὶ πολυέδρης προσωπικότητος, ὅλοι αὐτοὶ βρίσκουν πλοῦσιαν ἱκανοποίησιν τοῦ ἐνδιαφέροντός τους στὸ βιβλίον αὐτό. Ὁμως τὸ ἔργον ἀπευθύνεται ἀσφαλῶς περισσότερον στοὺς σημερινούς ἄνδρας πού καθόντουσαν στὰ φοιτητικὰ ἐδῶλια περίπου κατὰ τὰ ταραγμένα χρόνια γύρω ἀπ' τὸ 1915.

Ἡ νεότης τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, αὐτὴ εἶνε πού εἶχε ὑπὸ στῆθιν τὴν πειρὸν ἀξεδιάλυτη ἔλξη τῆς δυνατῆς καὶ περιέργης μορφῆς τοῦ Δραγούμη, αὐτὴ τὸν εἶχε προσέξει καὶ πιστέψει περισσότερον—ἔστω καὶ μ' ἕνα τρόπο ἐνστικτώδη μᾶλλον καὶ τὸ ὄριμον βιβλίον πού κρατοῦμε σήμερον στὰ χέρια μας δὲ θὰ μπορούσε νὰ γραφεῖ παρά ἀπὸ ἕναν ἐκλεκτὸ στοχαστὴ πού ἐνοιῶσε ἀπὸ τότε νὰ δένεται σάν καρπὸς μέσα του. Γιατὶ πραγματικὰ τὸ ἔργον αὐτὸ τοῦ κ. Παράσχου εἶναι ἕνας καρπός. Ὁ συγγραφεὺς δὲν ἐπῆρε ἕνα θέμα—ἔστω ἔλκυστικόν—γιὰ νὰ τὸ χειριστεῖ, βάζοντας στὴν ἐργασίαν του τὴν βιρτουοζιτέ πού διαθέτει πολὺ λιγώτερον δὲ θέλησε νὰ διαγράψῃ ἕνα πορτραῖτον τοῦ Δραγούμη ὥστε νὰ τὸν πλησιάσῃ στὸ πολὺ κοινόν, ἐξασφαλίζοντες μιάν εὐκόλην ἐπιτυχίαν. Ὁ κ. Παράσχος αἰσθάνθηκε τὴν ἀνάγκην νὰ δώσει μιὰ σαφὴ ἀπάντησιν στὴν ἀνησυχίαν πού χρόνια τὸν κότεχε ποιά ἦταν ἀκριβῶς ἡ μορφή ἐκείνη, ἡ θεληματικὴ καὶ προστακτικὴ προσωπικότης, ἡ ἀνήσυχος καὶ ἐκρηκτικὴ πνευματικότης, ἡ δραστήρια ὑπαρξὴ πού τὸν εἶχε συνεπάρει σάν εὐαγγελισμένον ἀρχηγόν, ὅπως εἶχε συνεπάρει μιὰ ὁλόκληρη γενεὰ πνευματικῶν νέων.

Μ' αὐτὴ τὴν δίψαν τοῦ ἀνθρώπου πού θέλει ν' ἀποσαφηνίσῃ μέσα του κατὰ πού ἔχει γίνῃ δικὴ του ὑπόθεσις, ρίχτηκε ὁ συγγραφεὺς ν' ἀνασυγγοτήσῃ ἑνάμεσα ἀπ' τὸ ἔργον του, τὴν προσωπικότητά του Δραγούμη. Δὲν μπορεῖ κανεὶς νὰ φανταστεῖ φυσιολογικώτερον σχέσιν μεταξὺ ὑποκειμένου καὶ θέματος. Σὲ κάθε σελίδᾳ τοῦ βιβλίου αὐτοῦ διακρίνει κανεὶς τὸν ἀγῶνα, ἀλλὰ καὶ τὴν εὐτυχίαν πού αἰσθάνεται ὁ συγγραφεὺς του στὴν ἐντατὴ προσπάθειάν του νὰ «συλλάβῃ» καὶ νὰ ἐρμηνεύσῃ τὸν Δραγούμη. Δίνει μιὰ αἰτιολογημένη ἀναφορὰ στὸν ἑαυτὸν του καὶ σὲ μᾶς ὄλους, γιατί τὸν ἀγάρησε, γιατί τὸν ἀγαπήσαμε κάποτε.

Κάθε ἄνθρωπος πού ἐκδηλώθηκε εἴτε σάν ἄνθρωπος τοῦ πνεύματος, εἴτε σάν ἄνθρωπος δράσης, κάθε ἄνθρωπος πού ἄφησε πίσω του ἔργον, παρουσιάζει μὲ τὸν καιρὸ μιάν ἀποκλίνουσαν διπλὴν προσωπικότητα: τοῦ ἀνθρώπου καὶ τὴν ἰδιαιτέρην τοῦ ἔργου καθ' ἑαυτό. Τὸ μεγαλύτερον μέρος τοῦ ἔργου τοῦ Ἰωάννα μᾶς παραδόθηκε μᾶλλον σὲ λογοτεχνικὴν μορφήν, ἂν καὶ ἀρκετὰ ἰδιότυπη. Ὁμως γι' αὐτὸ ὁ κ. Παράσχος δὲ μᾶς μιλάει σχεδὸν καθόλου. Καὶ κάνει καλὸν λόγον. Ὁ Δραγούμη ἦταν ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους ἐκείνους πού στάθηκαν πολὺ ἀνώτεροι ἀπὸ τὸ ἔργον τους. Καὶ ἀσφαλῶς μᾶς ξεφεύγει ἑνάμεσα ἀπ' τὰ δάχτυλά μας ἡ σημασία του ἂν δέν τοποθετήσουμε τὸ κύριον ἐνδιαφέρον μᾶς ἀκριβῶς μέσα στὴν δραματικὴν ζωὴν του, μέσα στὸν ἐσωτερικόν του ἀγῶνα καὶ στὴν ψυχῆν του τὸ δράμα. Ἐλάχιστα δικαιῶνται νὰ ποῦν ὅσον αὐτός: ἡ ζωὴ μου εἶνε τὸ κύριον ἔργον μου. Ἄλλωστε καὶ ἂν ἐπῆρεσεν ὁ Δραγούμη, εἶνε ἀπολύτως σίγουρον πῶς δὲν ἐπῆρεσεν μὲ τὸ ἔργον του. Ἦταν κυριώτατα ἕνας ζωντανὸς ὀργανισμὸς πού ἀκτινοβολοῦσε γύρω του μιὰ μαγνητικὴν ἔλξη.

Ἴσως—τώρα μετὰ τὸν τραγικὸν θάνατόν του— θὰ ἔπρεπε μᾶλλον νὰ μείνῃ ἀνέπαφος, σάν ἕνας τραγικὸς ἥρωας πού ἄφησε μιάν ἀξέχαστη ἀνάμνησιν σ' ὄσους τὸν ἀντίκρυσαν στὸ προσκήνιον. Ἡ ἐποχὴ μᾶς ὅμως δουλεύει στὸν ἱστορισμὸν καὶ ἐπιθυμεῖ ν' ἀναλύσῃ καὶ νὰ μάθῃ: πού ὀφείλεται ἡ μαγνητικὴ του ἐκείνη ἔλξη, ποῖος ἦταν. Καὶ ὁ κ. Παράσχος κατακομματιάζει τὸ ἔργον του γιὰ νὰ φέρῃ στὸ φῶς τὴν κάθε πτυχὴ τῆς προσωπικότητος ἐκείνης. Πραγματικὰ στὸ σημεῖον αὐτὸ ἡ ἐργασία του προκαλεῖ τὸ θαυμασμὸν.

Μποροῦμε νὰ ποῦμε ὅτι ἡ φωτεινὴ μορφή ἀναλύθη τεχνικὰ ἑνάμεσα ἀπ' τὸ πρίσμα τοῦ συγγραφέα κι' ἔχουμε καθαρὰ καὶ πλάτ' τὸνα στ' ἄλλον ὄλα τὰ χρώματα τῆς Ἰριδος πού τὴν ἀποτελοῦσαν. Ἐκεῖνον μόνον πού φοβοῦμαι ὅτι δὲ βλέπουμε, εἶνε ὁ Δραγούμη στὴν ἱστορικὴν του πορείαν—στὴν κίνησιν του. Τὸ πορτραῖτον του εἶνε κάπως στατικόν. Ἀσφαλῶς ἦταν ὄλα αὐτὰ ὅπως μᾶς παρουσιάζονται. Ἀλλὰ τί πρῶτον, τί ὕστερον; Κατὰ ποῖαν ἀκολουθίαν ἐξελιχθηκε ἀπ' τὸ ἕνα στ' ἄλλο, πῶς ἐξηγεῖται τοποθετημένος στὴν ἐποχὴν του; Ποῖον ποιοῦ καὶ ποιοῦ περιεχομένου ἦταν ἡ ἐπίδρασίς του; Σὲ ποῖες ἀνάγκας μᾶς ἀνταποκρίθηκε; Πόσον θὰ θέλαμε νὰ τὰ ξέρουμε κι' αὐτὰ ὄλα! Εἶνε, ἴσως, ἀκόμα πολὺ νωρίς; Μήπως τὸ οὐσιαστικὸν περιεχόμενον τῆς μορφῆς αὐτῆς ἦταν λιγώτερον ἀπ' ὅσον ὑπολογίζουμε καὶ ἡ δικὴ μᾶς ἀδυναμία τὸ εἶχε μεγαλοποιήσει; Μήπως θὰ ἔπρεπε νὰ γνωρίσουμε καλλίτερον τὴν ἐποχὴν του γιὰ ν' ἀναπαυθοῦμε σὲ μιάν ἀσφαλέστερον τοποθέτησιν του; Μήπως μᾶς εἶνε ἀδύνατον νὰ νοιώσουμε ἐκείνον ἂν δέν ἐνδοσκοπήσουμε ἀκριβέστερα τὸν ἑαυτὸν μᾶς;

Ὅπως ὅποτε τὸ σοβαρὸν βιβλίον πού μᾶς χάρισε ὁ κ. Παράσχος δὲν εἶνε μόνον ἡ πειρὸν ἀξιοπρόσεχτη συμβολὴ πρὸς τὴν κατεύθυνσιν αὐτὴν. Εἶνε κατὰ ἀκόμα πειρὸν πολὺ. Εἶνε μιὰ ἱκανοποιητικὴ ἀπόδειξις γιὰ τὸ μέστωμά μᾶς στὸν τρόπο πού θεωροῦμε σήμερον τὰ πράγματα τῆς ζωῆς καὶ τοῦ πνεύματος. Μία ἀπόδειξις γιὰ τὸν καλλίτερον ὀπλισμὸν μᾶς καὶ γιὰ τὴν ἐξελιγμένην ταχτικὴν μᾶς πρὸς τὴν κατεύθυνσιν αὐτὴν. Γιατὶ ἕνα βιβλίον σάν αὐτὸ τοῦ κ. Παράσχου, δὲ θὰ μπορούσε νὰ ἴδῃ τὸ φῶς τὴν ἐποχὴν τοῦ Δραγούμη.

ΓΙΑΝΝΗΣ ΓΚΟΥΡΑΣ

Α. ΑΙΜΙΛΙΑΝΙΔΟΥ—ΔΙΟΜΟΛΟΓΗΣΕΙΣ & ΠΡΟΝΟΜΙΑ ΤΩΝ ΑΛΛΟΔΑΠΩΝ ΕΝ ΚΥΠΡΩ

Στὴν μακρινὴν γεωγραφικὰ, ἀλλὰ τόσο κοντινὴν στὴν καρδίαν μᾶς καὶ στὴν νεοελληνικὴν γενικὰ ζωὴν καὶ τέχνην Κύπρον, ἐφέτος ἰδρύθηκε μιὰ ἀξιοζήλευτη ὡς ἐμφάνισις καὶ σκοπὸς «ἐταιρία Κυπριακῶν σπουδῶν», πού στὸ πρόγραμμά της ἔχει τάξει τὴν ἐκδοσὴν διαφόρων μελετῶν γύρω ἀπὸ τὸ πλοῦσιον καὶ ἱστορικὸν νησί. Ἡ ἐταιρία ἐδρεύει στὴν Λευκωσίαν καὶ γενικὸν γραμματέαν ἔχει τὸν ἀπὸ παλῶν του ἀγῶνας γνωστὸν καὶ συμπαθέστατον φίλον κ. Ἀχιλλέαν Αἰμιλιανίδην, πού ἐπειτα ἀπὸ ἐξορίαν δύο χρόνων στὸ ἐσωτερικὸν τῆς Κύπρου ξανάνοιξε ἐφέτος τὸ δικηγορικὸν του γραφεῖον. Ἀλλὰ ὁ κ. Αἰμιλιανίδης δὲν εἶναι στυγνὸς ἐπαγγελματίας καὶ νομικός τῆς πράξεως μονάχα. Μὲ μιάν ἐπιτυχίαν του μονογραφίαν σὲ θέμα διεθνούς δικαίου «Διομολογήσεις καὶ προνόμια τῶν ἀλλοδαπῶν ἐν Κύπρῳ» ἐγκαινιάζει τὴν σειράν τῶν ἐκδόσεων τῆς ἐταιρίας πού προαναφέρα καὶ ἡ ὁποία σειρά, ὅπως ἔμαθα μὲ χαρὰ μῶν, πλουτίσθηκε ἀμέσως μὲ ὡραία καὶ ποικίλα ἔργα Κυπρίων διανοουμένων.

Τὸ βιβλίον τοῦ κ. Α. εἶναι μιὰ ἱστορικο-νομικὴ μελέτη πρὸ παντός τῆς ἐμφάνισεως τοῦ θεσμοῦ τῶν διομολογήσεων, ὁ ὁποῖος στὴν ἐποχὴν μᾶς καὶ μάλιστα ἐπειτα ἀπὸ τὴν συνθήκην τῆς Λωζάνης τοῦ 1923 καὶ τοῦ Μοντραῖ τὴν τελευταίαν, βρῆκε τὴν ὀριστικὴν του θανάτην. Οἱ διομολογήσεις εἶναι τὸ δικαίωμα τῆς ἑτεροδικίας στοὺς ὑπηκόους ξένων κρατῶν σὲ μιὰ χώρα πού ὁ πολιτισμὸς της καὶ ἡ δικαιοσύνη της δὲν μποροῦν νὰ κριθοῦν ὅτι βρίσκονται σὲ ἐπί-

πεδο πού εμπνέει έμπιστοσύνη στους ξένους λαούς. Θα περίμενε λοιπόν κανείς, λογικά κρίνοντας, να συνέβαινε ώστε οι διομολογήσεις νάταν προϊόν πού πρωτοεμφανίστηκε σέ άπολίτιστες πολιτείες. Έν τούτοις Ιστορικά άποδεικνύεται ότι οι διομολογήσεις ένεφανίσθηκαν στό γηρασμένο και άδύνατο Βυζάντιο γιά πρώτη φορά ως είδος προνομίου στις ξένες παροικίες (Γενούης, Βενετίας, Πίζης), μέ σκοπό νά κερδίσει την εύνοια τών δημοκρατιών αυτών.

Ό κ. Α. ειδικεύεται στή μελέτη του γιά ό,τι άφορᾷ στό θέμα αυτό την Κύπρο και μέ την πλούσια βιβλιογραφία του βρίσκει πολλά άγνωστα σημεία διαφωτίζοντας σύγχρονα μέ νέο φῶς τό όλο ζήτημα και την Ιστορική μορφή του. Προχωρώντας φθάνει μέχρι τής έποχής μας χωρίς ή έργασία του νά φαίνεται λιγότερο άποδοτική ή ένδιαφέρουσα, γιατί όφείλουμε νά τονίσουμε ότι στην Έλληνική βιβλιογραφία τέτοια βιβλία σπανίζουν—γιά νά μή πούμε ότι δέν υπάρχουν.

Τό βιβλίό προλογίζει ό καθηγητής κ. Σεφερίδης, είναι δέ γραμμένο μέ σαφήνεια και πληρότητα έπιστημονική πού τιμᾷ βέβαια και τόν συγγραφέα άλλα και τόν τόπο του πού δίνει τέτοιες εύκαιρίες και τέτοια μέσα γιά νά ρθούν μέχρι και μάς βιβλία, τόσον έξαιρετικά γραμμένα και τυπωμένα στό μακρυνό Έλληνικό νησί.

Κ. Ν. Γ.

ΦΩΤΟΣ ΠΑΣΧΑΛΙΝΟΣ : ΕΠΑΡΧΙΑΚΑ—Πύργος 1937

Διαβάζουμε τελευταία τόσες ποιητικές άνοστολογίες άπτέρων ποιητικῶν νεοσσῶν, πού, χωρίς ν' αναλογοθοούν τις δυνάμεις τους, ξεκίνησαν γιά την κατάκτηση τής Δόξας, ώστε μέ ύποψία άνοίγομε κάθε φορά ποιητικές συλλογές άγνωστων μάλλιστα.

Τήν ίδια δυσπιστία δοκίμασα και μέ τό βιβλίό του κ. Πασχαλινού και γι' αυτό βρίσκομαι στην εύχάριστη θέση νά πῶ πῶς πλανήθηκα. Γιατί ό κ. Π. όπως άντιλαμβάνεται κανείς από τις πρώτες σελίδες του βιβλίου του έχει λυρική φλέβα. Σ' όλο τό έργο του κυριαρχεί ένας τόνος σεμνός, πού μάς μεταδίδει μιᾷ ειλικρινῆ συγκίνηση — τή συγκίνηση του ίδιου του ποιητή μπροστά στή ζωή και τις έκδηλώσεις της. Ό όρίζοντάς του βέβαια είναι περιωρισμένος. Οι έμπνεύσεις του άντλοούνται άποκλειστικά από τά τοπεία, τά κάστρα, τις βρύσες, τά δειλινά, τά πρωινά, τις νύχτες, τις γιορτές, τις γειτονίες, τις νέες και τους νέους τής πατρίδας του, σέ τρόπο, πού ή ποιητική του συλλογή μπορούσε νά έχει γραφεί και πρό πολλῶν έτών. Δέν υπάρχει δηλαδή στό βιβλίό του τίποτε από τό σύγχρονο παλμό, από την καθημερινή τραγωδία τής σημερινῆς ζωῆς, πού έσπασε τά καθιερωμένα καλούπια της και βαδίζει έντατικά πρός τά νέα της πεπωμένα μ'όδηγό την έλπιδοφόρα άνησυχία της.... Όσο τόσο ό κ. Π. δέν πήρε την πέννα γιά νά κάμει εύκολη θεματογραφία, πάνω στό «τετριμμένα» έστω αυτά ποιητικά θέματά του, άλλα γιά νά καταγράψει τις συγκινήσεις του. Η «διάθεσή του» είναι φανερά ειλικρινῆς.

Άξιόλογα επίσης κατέχει ό κ. Π. και την τεχνική του στίχου — κι' από την άποψη αυτή άνήκει στή «σχολή», πού έδημιούργησαν ό Κορυωτάκης και ό Άνθιας, μέ την κάποια έλευθερία στην κίνηση του στίχου. Τή «σχολή» αυτή την άκολουθεϊ ακόμα και στό έλαττώματά της—τό γλωσσικό έλευθερισμό, πού έπιτρέπει τή χρήση καθαρευουσιάνικων λέξεων, πιά έκφραστικῶν δῆθεν σ' ώρισμένες περιπτώσεις.

Η «μόδα» αυτή, πού την έλανάρησε ό Καβάφης, δέ θάπρεπε νά έπεκταθεί γιάτι ή Ιδιότυπη ποίηση του λεπταίσθητου Άλεξανδρινού είναι ίσως ή μόνη, πού «έσῆκωνε» αυτές τις γλωσσικές «άτασθαλίες». Ό κ. Π. έχει πληρώσει άκριβᾶ αυτή την άντιαισθητική «μόδα». Διαβάστε π. χ. στή σελ. 7 μιᾷ εικόνα

του γιά τόν ήλιο, πού «τήν πλάση πᾶσα (!) πύρωσε πού λές πῶς άναφλέγη (!!!) Τό κατρακύλισμα είναι φανερό, κι' ό κ. Π. έχει αρκετό γούστο, ώστε δέ θάπρεπε νά παρασύρεται σέ πράξεις προφανείς κακοῦ γούστου. Έπίσης θάθελα νά συστήσω στόν κ. Π., πού φαίνεται τύπως πολύ βιαστικά τή συλλογή του, προσοχή σ' ώρισμένα πράγματα κατώτερα από τις δυνάμεις του, πού ώστόσο τόν έκθέτουν και σ' εύκολα σκώμματα. "Ας ρίξει μιᾷ ματιά στή σελ. 6 στό τετράστιχο, πού έχει τόν τίτλο «κρασί». Οι έργάτες—έκει—δουλεύουν τόν **άγρό**, κ' ή δουλειά αυτή « γίνεται ύστερα χυμός, μαυρός, ξανθός γλυκός χυμός—και σβεί τά βάσανά τους...» Εύκολο πνεύμα κάνοντας κανείς, θά μπορούσε νά του παρατηρήσει ότι μέχρι σήμερα δέ γνώρισε κανένα **άγρό**, πού νά παρᾷ κρσσί..."

Παρ' όλες αυτές τις λεπτομέρειες τά «Έπαρχιακά» είναι μιᾷ ποιητική συλλογή μέ πηγαία και ειλικρινῆ διάθεση και ταυτόχρονα άποτελούν μιᾷ συμπαθητική προσφορά στην προσπάθεια νά δημιουργηθεϊ έπαρχιακή πνευματική κίνηση.

ΤΑΣΟΣ ΜΑΓΔΑΛΗΝΟΣ

ΜΥΡΡΑΣ ΑΛΟΗ—ΣΤΟ ΕΠΑΡΧΙΑΚΟ ΠΑΡΘΕΝΑΓΩΓΕΙΟ

Γραμμένο μέ την έπιμέλεια ενός καλού ήμερολογίου τό βιβλιαράκι αυτό, σέ γλώσσα στρωτή και άπείριτη και μέ μιᾷ γοργότητα ύφους πού θυμίζει Άνίτα Λούς, μπορούσε ένδεχομένως νά χρησιμέψη στους παιδαγωγούς μας όταν σκεφτούν μιᾷ μεταρρύθμιση του παιδαγωγικού μας συστήματος στό μὴ δημόσια σχολεία. Έχει μέσα του ένα σωρό μικρές άρετές του κύκλου τής παρατήρησης ίσως, κνμιμᾶ φορά, τής φιλοσοφίας πού έκπλήττουν τόν προσεχτικό άναγνώστη. Κι' άν του λείπει ή άρχιτεκτονική και τό δέσιμο τό πλείριο τῶν εικόνων χωριστά και μεταξύ τους έχει μιᾷ άξιαπρόσεκτη προσπάθεια στό χάραγμα μερικῶν πορτραίτων. πού άπορεί κανείς πῶς μέ τέτοια ίκανότητα ή συγγραφέας του παραμέλησε τή δημιουργία πιά πλαισιωμένων εικόνων κι' ακόμα την κατάρτιση ενός μύθου πάνω στό τόσο πλούσιο ύλικό πού είχε μπροστά της, τέτοια πού θά έδινε άνάγλυφη την προσπάθεια και ολοκληρωμένο τόν σκοπόν πού διαφαίνεται—τό τονίζω— άπλῶς κάτω από τις γραμμές του. Κοντολογῆς ένα βιβλίό πού δέν κουράζει, άν όχι εύχάριστο. Ίδιαίτερα τό συσταίνω στους Πατριούς και πιά πολύ στις Πατρινές. Θα βρούν εκεί μέσα σελίδες από τή ζωή τους.

Δ. Π.

Ο ΜΟΡΕΣ Ι...

Ένα σπαρταριστό παράδειγμα φιλολογικού ήθους και άξιοπρέπειας μάς έδωσε ή πρωτεύουσα τους τελευταίους μήνες. Τῆς εΐμαστε πολύ εύγνώμονες και τῆς ύποσχόμαστε νά... μή τ' ακολουθήσομε.

Ένα καλό πρωϊ (και ήταν και Μεγάλο Σάββατο !) έκυκλοφόρησαν δύο έφημερίδες μέ τό ίδιο χρονογράφημα, άλλα μέ διάφορη ύπογραφή τό καθένα ! Στο ένα ύπέγραφε γνωστός λόγιος και δημοσιογράφος και στό άλλο ακόμα γνωστότερος λογοτέχνης και... άκαδημαϊκός ! Έτρίβαμε τά μάτια μας. Τι νά είχε συμβεί ; Οι Άθηναϊκές έφημερίδες δέν άργησαν ν' άποκαλύψουν ότι και οι δύο... συρραφείς, και ό γνωστός λόγιος και ό γνωστότατος άκαδημαϊκός είχαν ληστεύσει μιᾷ τρίτη τήν Μαρία Κορέλλι. Δύο άντρες νά κλέβουν μιᾷ γυναίκα «έν μέση πρώτη σελίδι» Άθηναϊκῶν έφημερίδων ! Αυτό άσφαλῶς δέν είναι καθόλου ίπποτικό από μέρους τους !

Άλλά ποιόν φαντάζεσθε ότι έθιξε ή άποκάλυψη αυτή ; Τους δράστες ;

Ἄσφαλῶς ὄχι· αὐτοὶ ἐξακολουθοῦν νὰ «λαμβάνουν τὸν κάλαμον ἀνά χεῖρας» γιὰ νὰ φωτίζουν τὸ κοινὸ καὶ ἡ ὑπογραφή τους φιγουράρει σ' ἐφημερίδες καὶ περιοδικὰ. Ὡστε οὔτε οἱ διευθυντὲς τῶν ἐφημερίδων ποὺ οἱ συνεργάτες τους ἀπεκαλύφθησαν κοινοί... ταχυδακτυλουργοί, οὔτε αὐτοὶ δὲν τὸ ἐθεώρησαν τὸ πρᾶγμα σπουδαῖο! Μήπως τοῦλάχιστον συγκινήθηκε ἡ Κοτζῆμ - Ἀκαδημία μας ποὺ ἔνα μέλος τῆς συνελήφθη ἐπαπτοφόρῳ κλέπτον στοφυλάς; Μπακατέλλες! Μήπως αὐτὴ δὲν ἀναίρεσε τὸν πρόλογο μιᾶς ἐκδόσεως ποὺ εἶχε κάνει ἡ... Ἰδία! Μήπως θύμωσε, τέλος πάντων τὸ κοινὸ μὲ τὴν κατάντια τῶν πνευματικῶν του... ἡγετῶν; Φανταζόμαστε μᾶλλον πῶς θὰ τοὺς καμάρωσε γιὰ... ἔξυπνους καὶ καταφερτζῆδες. Ὡστε; Μηδὲν παρεξήγησις...

ΕΦΗΜΕΡΙΔΕΣ ΚΑΙ ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ

Ἐλάβαμε τὰ περιοδικὰ: «Μοῦσαι» Ζακύνθου, φύλλον ἱστορίας καὶ κριτικῆς, Διευθυντῆς κ. Λεων. Ζώης. Τεῦχος Ἰουνίου, «Ἐρευνα» Ἀλεξανδρείας, Διευθυντῆς κ. Ἀγ. Κασσιγόνης. Τεῦχος Φεβρουαρίου. Περιέχει ὀλόκληρη μονογραφία τοῦ Διῆ τοῦ «Ἡ διδασκαλία τοῦ Χριστοῦ».

«Νέα πνοή» Θεσσαλονίκης, Διευθυντῆς κ. Ν. Πάνου. Μηνιοῖον περιοδικὸν μελέτης καὶ τέχνης.

«Κρητικὲς σελίδες» Ἡρακλείου Κρήτης, Διευθύντρια κ. Θάλεια Καλλιγιάννη.

«Κάστρο» Ἡρακλείου Κρήτης Διευθυντῆς κ. Λ. Ἀλεξίου.

«Παγκόσμιος ἀνθολογία» Ἀθηνῶν, Διευθυνταὶ κ. κ. Γ. Σημηριώτης καὶ Λ. Κωνσταντινίδης.

«Ὁ φίλος τῶν ζώων» Ἀθηνῶν, Διευθυντῆς κ. Χ. Λαγουδάκης.

Κυνοουριακὴ Ἐπιθεώρησις» Ἀθηνῶν, Διευθύνεται ὑπὸ ἐπιτροπῆς.

«Ν Σημειώματα» Χαλκίδος, ἔκδοσις ἐλέγχου, κριτικῆς μελέτης, Διευθυντῆς κ. Γ. Σκαρίμπας.

«Δωδεκανήσιος» Ν. Ὑόρκης ὄργανο Δωδεκανησιακοῦ ἀγῶνος.

» Ἀπ. Ἀνδρέας» Ἀθηνῶν, Ἐρησκειτικὸν φύλλον, Διευθυντῆς κ. Θωμᾶς Παπαγιαννόπουλος.

«Πάνταινος» Ἀλεξανδρείας, ὄργανον Ἑλλήν. Πατριαρχείου Ἀλεξανδρείας.

Καὶ τὶς ἐφημερίδες:

«Ἐρευνα Αἰγίου» «Τηλέγραφος» Πατρῶν «Κρητικὰ Νέα» Ἡρακλείου Κρήτης. «Φωνὴ Αἰτωλοακαρνανίας» Ἀγρινίου.